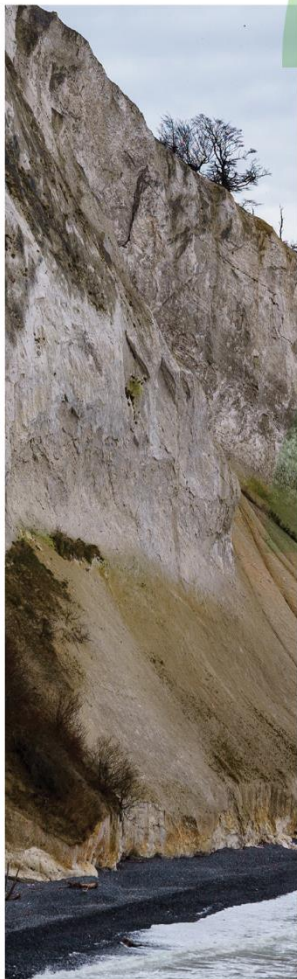

atp=

Pension i tal 2023

Indsigt i
det danske
pensionssystem

1. Pensionssystemet i Danmark	5
1.1 Historien om udviklingen af det danske pensionssystem	5
1.2 Pensionssystemets formål	9
1.3 Pensionspyramiden.....	10
Pensionssystemet har reelt fem søjler	11
2. Indbetalinger til pension og udbredelse af pensionsordninger	14
2.1 Indbetalingerne i pensionssystemet.....	14
2.2 Udbredelsen af ordningerne i pensionssystemet	15
2.3 Skattereglernes påvirkning af pensionsindbetalingerne	17
2.4 Dem der indbetaler meget lidt til pension – restgruppen i pensionssystemet	19
2.5 Pension er et spørgsmål om forbrug nu eller senere.....	24
Fire forklaringer på, at folk ikke sparer nok op til pension	24
3. Tilbagetrækning og levetid	27
3.1 Tilbagetrækningsruterne i Danmark og deres respektive reformer de seneste 25 år.....	27
Førtidspension	27
Fleksjob og fleksydelse	28
Seniorførtidspension og seniorpension	29
Efterløn	29
Tidlig pension.....	30
Overgangsydelse	30
Folkepension.....	30
3.2 De seneste 25 års udvikling i tilbagetrækningen	31
3.3 Udvikling i den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder	33
3.4 Opsat pension	35
3.5 Længere levetider og højere folkepensionsalder	37
4. Danskernes pensionsformuer	40
4.1 Udviklingen i danskernes bruttopensionsformuer 1994-2020	40
Folkepensionens formueværdi.....	42
4.2 Fordelingen af pensionsformuerne	42
Pensionsformuen er mindre skævt fordelt i dag end tidligere.....	44
5. Pensionisternes indkomster.....	47
5.1 Udbetalingerne i pensionssystemet.....	47
5.2 Næsten alle folkepensionister modtager privat pension i dag.....	48
5.3 Dækningsgrader for pensionister i 2020.....	50
5.4 Grundpensionen får større betydning med alderen.....	52
De offentlige pensioner yder en forsikring mod faldende private pensioner	53
6. ATP's rolle i det danske pensionssystem.....	57

6.1 Fortællingen om ATP Livslang Pension og rollen i pensionssystemet.....	57
6.2 ATP, SUPP og OP dækker tilsammen næsten alle danskere.....	59
6.3 En moderne garanti og lave omkostninger	61
Rentetilpasning og moderne garanti	62
Lave omkostninger.....	63
6.4 Grundpensionen er vigtig i dag og i fremtiden	64
7. Appendiks	69
7.1 Ordbog	69
7.2 Rapportens datagrundlag.....	74
7.3 Litteraturhenviisning.....	75

1.

Pensionssystemet i Danmark

1. Pensionssystemet i Danmark

Det danske pensionssystem er en kompleks størrelse, men et pensionssystem skal også løse mange forskellige opgaver på samme tid. Helt enkelt kan man sige, at et pensionssystem skal sikre, at alle borgere har en tilstrækkelig indkomst gennem hele pensionstilværelsen, uanset hvilket arbejdsliv de måtte have haft, samtidig med at det hele hænger samfundsøkonomisk sammen. Det danske pensionssystem er opbygget af tre grund søjler ligesom i mange andre lande. De tre søjler spiller vidt forskellige roller, som hver især er med til at bidrage til at gøre det danske pensionssystem til et af verdens bedste.

Kapitel 1 giver en forståelse af de enkelte søjlers tilblivelse samt deres opbygning og betydning for pensionisterne. Kapitlet fortæller i afsnit 1.1 kort historien om udviklingen af det danske pensionssystem fra den tidlige start ved grundloven i 1849. Afsnit 1.2 fokuserer på de ønsker borgere og samfundet kan have til pensionssystemet, mens afsnit 1.3 gennemgår pensionspyramiden og elementerne i det danske pensionssystem i dag.

1.1 Historien om udviklingen af det danske pensionssystem

Det danske pensionssystem har sine rødder helt tilbage i grundloven i 1849 og pensionsloven i 1851, hvor de første tjenestemandspensioner blev indført – se Figur 1.1.1. Men det var først i 1891, at grundlaget for den universelle grundpension blev lagt med indførelsen af alderdomsunderstøttelsen. Understøttelsen blev indført i forbindelse med vedtagelsen af alderdomsforsørgelsesloven, der skulle sikre, at udsatte ældre, som havde indfødsret og bopæl i Danmark, kunne ansøge om en beskeden alderdomsunderstøttelse, hvis de var over 60 år og "værdigt trængende". Alderdomsunderstøttelsen blev ændret i 1922 til aldersrente og gjort til et retsprincip. Herefter havde alle, der levede op til kravene, og hvis indtægt og formue var under et vist beløb, ret til at modtage støtten. Både alderdomsunderstøttelsen og aldersrenten var en markant ændring fra andre og tidligere understøttelsesordninger, ved at de ikke var karakteriseret som fattighjælp, og at man derfor ikke mistede stemmeretten ved at modtage hjælpen.

I den private sektor blev den første pensionskasse "Værkstedsfunktionærer i Jernet" oprettet i 1900. Senere gik en række arbejdsgiverorganisationer og funktionærforeninger sammen i 1917 og dannede et selvstændigt pensionsselskab med almennyttigt formål, som i dag er kendt som PFA Pension. I 1919 fulgte Andels Pension (i dag AP Pension), og i 1928 blev Kommunernes Pensionskasse (i dag Sampension) oprettet. I løbet af 1940'erne begyndte nogle af de første tværgående pensionskasser at se dagens lys. I 1946 blev Lægernes Pensionskasse oprettet, og i løbet af 1950'erne fulgte andre akademikere og faggrupper inden for sundhedsområdet (det gjaldt fx arkitekter, fysioterapeuter, ergoterapeuter, sygeplejersker og sygehjælpere).

Figur 1.1.1 Nedslagspunkter i historien om opbygningen af det danske pensionssystem

Før 1990	1991 – 2010	2011 og frem
<p>1849 Grundloven.</p> <p>1851 Tjenestemandspension indføres som lovfæstet ret.</p> <p>1891 Aldersunderstøttelsen indføres.</p> <p>1900 Første pensionskasse.</p> <p>1917 Det senere PFA oprettes.</p> <p>1922 Aldersrenten indføres.</p> <p>1928 Kommunernes Pensionskasse (Sampension) oprettes.</p> <p>1957 Folkepensionen indføres 1. april – rettighedsbaseret pension til ældre.</p> <p>1964 ATP oprettes som et opsparingsbaseret supplement til folkepensionen.</p> <p>1979 Efterlønnen indføres.</p> <p>1987 Fælleserklæringen. Grundlaget for de "nye" overenskomstbaserede arbejdsmarkedspensioner.</p>	<p>1993 ATP udvides til også at omfatte dagpengemodtagere.</p> <p>1997 ATP udvides til at omfatte modtagere af kontanthjælp, revalideringsydelse, mv.</p> <p>1998 Midlertidig Pensionsopsparing (senere SP) indføres for lønmodtagere og selvstændige.</p> <p>1999 Efterlønnen afkortes fra 7 til 5 år. Reglerne for fradrag for pensionsindbetalinger ændres.</p> <p>2003 Ældrechecken indføres. SUPP indføres for førtidspensionister. Obligatorisk ATP for nye førtidspensionister.</p> <p>2004 Folkepensionsalderen nedsættes fra 67 til 65 år. SP-opsparingen suspenderes. Opsat folkepension bliver muligt.</p> <p>2006 Velfærdsforliget – Efterløns- og folkepensionsalder kobles til forventet levealder.</p> <p>2010 Loft over indbetalinger til ratepension. SP-opsparingen udbetales.</p>	<p>2011 Tilbagetrækningsreform – Efterlønnen afkortes fra 5 til 3 år. Hævelsen af efterløns- og folkepensions-alder fremrykkes.</p> <p>2012 Loftet over indbetalinger til ratepension sænkes.</p> <p>2013 Aldersopsparingen erstatter kapitalpension. SUPP flyttes til ATP.</p> <p>2015 Folketinget løfter for første gang pensionsalderen i fremtiden (2030) pbg. af levetiden.</p> <p>2018 Loftet over indbetalinger til aldersopsparing aldersdifferentieres. Ændring af tidligste udbetalingsalder for nye pensionsordninger. Ekstra og aldersopdelt pensionsfradrag.</p> <p>2019 Midlertidig forhøjelse af modregningsgrænsen for folkepensionens pensionstillæg. Indførelse af skattefri seniorpræmie.</p> <p>2020 OP og Seniorpension indføres 1. januar.</p> <p>2022 Tidlig pension indføres 1. januar.</p>

I september 1956 vedtog Folketinget et pensionsforlig, der gjorde, at aldersrenten 1. april 1957 skiftede navn til folkepensionen. Den afgørende forskel mellem aldersrenten og folkepensionen var, at behovskriteriet bortfaldt, så enlige kvinder over 62 år og alle andre borgere over 67 år nu var berettiget til at modtage et beskedent mindstebeløb (grundbeløb), der dog var afhængig af borgerens indtægt. Ydelsen var dermed blevet universel for danske statsborgere bosat i landet på baggrund af ens alder. Folkepensionen var dog stadig ikke ens for alle, da den universelle del kun gjaldt et mindstebeløb, der udgjorde omkring 1/4 af den

fulde folkepension, der stadig var forbeholdt personer uden nogen som helst anden indtægt. I 1964 blev det besluttet at indføre fuld, almindelig folkepension til alle. Det betød, at man herfra gradvist hævede folkepensionens mindstebeløb, indtil det i 1970 var blevet lig det maksimale grundbeløb. Samtidig tilføjede man et "pensionstillæg" til alle. Tillægget aftrappes når den private skattepligtige indkomst overstiger et bestemt niveau. Folkepensionen har således ændret sig siden vedtagelsen, først til en ensretning af ydelse og pensionsaldre og senere gradvist mod en højere grad af indtægtsgraduering via modregningsreglerne i pensionstillægget og senere også i ældrechecken.

Indtil 1960'erne var det almindelig praksis at ansætte folk i staten og i det offentlige som tjenestemænd, hvilket indebar yderst fordelagtige ansættelsesvilkår og en god pensionsordning. I takt med den voldsomme udbygning af den offentlige sektor ønskede man imidlertid at reducere antallet af tjenestemandsansættelser til fordel for mere fleksible ansættelsesordninger. Ordningen har derfor været under afviklingen siden da, og i dag er det kun ganske få faggrupper, der bliver ansat som tjenestemænd. Skiftet medførte også, at der i perioden 1954-1961 blev oprettet pensionskasser for civilingeniørerne, magistrene, juristerne og økonomerne, hvorved flere akademikergrupper blev dækket af arbejdsmarkedspensioner.

I 1960'erne kom finanssektoren, resten af sundhedssektoren og det øvrige offentlige funktionærrområde også med på pensionsvognen, og i 1970'erne begyndte en række kommuner at tegne pensionsordninger for de kontoransatte funktionærer under LO. Selvom der således var blevet oprettet mange enkelte pensionsordninger, var situationen i slutningen af 1980'erne, at store dele af det private arbejdsmarked og dele af de LO-organiserede offentligt ansatte – i alt ca. to tredjedele af arbejdsstyrken – stadig stod uden en arbejdsmarkedspension. Det var især ufaglærte på det private og offentlige arbejdsmarked samt faglærte på det private arbejdsmarked, der ikke var omfattet af en arbejdsmarkedspension. Kombineret med, at flere og flere kvinder var kommet på arbejdsmarkedet op igennem 1960'erne og 1970'erne, betød det også, at flere par begyndte at gå på pension fra to arbejdsindkomster til to folkepensioner. Dette medførte en større nedgang i indkomst end tidligere, hvor parrene i højere grad var kommet fra én arbejdsindkomst til to folkepensioner.

LO fremlagde derfor i 1985 et forslag til en pensionsreform, som i 1987 udmøntede sig i Fælleserklæringen. Fælleserklæringen sørgede for, at der blev opbygget arbejdsmarkedspensioner for store dele af de grupper, der endnu ikke var omfattet af en arbejdsmarkedspension. Det var dog først under overenskomstforhandlingerne i 1989 og i 1991, at man vedtog opbygningen af de nye arbejdsmarkedspensioner. I 1989 gjaldt det de ufaglærte i den offentlige sektor, og i 1991 gjaldt det både de faglærte og de ufaglærte i den private sektor. Pensionsbidragene var i starten meget beskedne – kun 0,9 pct. af lønnen (1993). I løbet af 1990'erne og starten af det nye årtusinde blev ordningerne udbygget, og bidragsprocenten nåede i 2009 op på 12 pct., som var målsætningen for de "nye" ordninger. Bidragsprocenterne i de obligatoriske arbejdsmarkedspensioner starter i dag typisk omkring 12 pct. og er omkring 17-18 pct. for de højeste dækninger. Udvidelserne af arbejdsmarkedspensionerne har betydet, at langt flere i dag er omfattet af en pensionsordning.

Arbejdsmarkedets Tillægspension (ATP) blev oprettet i 1964 for at sikre pensionister et supplement til folkepensionen og dermed en økonomisk grundtryghed. ATP Livslang Pension er ikke i traditionel forstand en arbejdsmarkedspension, men derimod en obligatorisk lovfæstet socialforsikringsordning, der blev vedtaget

af Folketinget ved lov i 1964. Ordningen er udvidet fra kun at dække beskæftigede lønmodtagere til også at omfatte stort set alle modtagere af overførselsindkomster. Udvidelserne skete i hhv. 1993 og 1997. I dag er det primært kun fire grupper, der står uden for ATP Livslang Pension – modtagere af SU, selvstændige, førtidspensionister fra før 2003 og efterlønsmodtagere¹. For de sidste tre gruppers vedkommende gælder dog, at de har mulighed for frivilligt at tilmelde sig ATP Livslang Pension, og for SU-modtagerne gælder, at en del af disse har et studiejob, hvorigennem de indbetaler til ATP Livslang Pension. Størstedelen af danskerne på arbejdsmarkedet – 85 pct. – indbetaler dermed til ATP Livslang Pension. I 2003 blev den Supplerende Arbejdsmarkedspension for førtidspensionister (SUPP) indført og i 2013 flyttes den til ATP, hvorefter den bliver udbetalt sammen med ATP Livslang Pension. Fra 2020 er Obligatoriske Pensionsordning (OP) indført i ATP for modtagere af overførselsindkomster. Ordningen har til formål at reducere restgruppen på pensionsområdet, og den dækker lidt flere overførselsmodtagere end ATP Livslang Pension – herunder førtidspensionister på ordningen fra før 2003, alle ydelsesmodtagere uanset størrelsen af ydelsen og efterlønsmodtagere. Efter indførelsen af OP i starten af 2020 indbetaler 90 pct. af de 18-64-årige til en af ATP's ordninger. Både ATP Livslang Pension, OP og SUPP udbetales i dag som en samlet pension – nemlig ATP Livslang Pension. ATP-ordningerne er dermed klart de pensionsordninger, der dækker bredest.

Pensionssystemets ordninger står ikke alene, men er tæt forbundet med reglerne for tilbagetrækning. Det gælder både i forhold til ændringer i folkepensionsalderen, men også til forskellige tiders mulighed for tidlig tilbagetrækning (før folkepensionsalderen), som indførelsen af efterlønsordningen er et eksempel på. Oliekriserne i 1973 og 1979 fik ledigheden til at stige voldsomt op igennem 1970'erne, og ledigheden nåede i 1980 op på 7 pct. af arbejdsstyrken, hvilket var et højt niveau i forhold til 1960'erne, hvor ledigheden havde ligget på omkring 1-2 pct. I løbet af 1960'erne og 1970'erne kom der samtidig også politisk fokus på arbejdsmiljøproblemer, miljøbelastning og nedslidning. Politikerne valgte derfor at indføre efterlønsordningen 1. januar 1979, som skulle medvirke til at give plads til de unge på arbejdsmarkedet samt give de nedslidte en mulighed for at trække sig tilbage. Efterlønnen har siden 1990'erne været genstand for mange politiske reformer og diskussion – både i form af udvidelser, fx med overgangsydelsen, og indskrænkninger i form af en reduktion fra 7 år til 3 år, øget modregning og hævet efterlønsalder.

I en lang periode har fokus i høj grad været på at fastholde personer på arbejdsmarkedet frem mod og i nogen grad efter folkepensionsalderen. De forskellige muligheder for tidlig tilbagetrækning er i vid udstrækning blevet indskrænket eller afviklet og folkepensionsalderen (og efterlønsalderen) er blevet sat op. Dog er der i de seneste par år sket en række lempelser igen med indførelsen af Seniorpension og Tidlig Pension. Her gives der blandt andet mulighed for, at personer der er nedslidte eller som har haft en lang arbejdsmarkedshistorik kan trække sig tidligere tilbage fra arbejdsmarkedet.

Et gennemgribende fokus har samtidig været på at gøre det mere økonomisk attraktivt at fortsætte på arbejdsmarkedet også efter folkepensionsalderen, idet det siden 2004 har været muligt at udskyde (opsætte) sin folkepension. Derudover har man vedtaget reformer, der øger det økonomiske incitament til at fortsætte på arbejdsmarkedet – fx øget beskæftigelsesfradrag, skattefri seniorpræmie de første to år man arbejder efter folkepensionsalderen og den skattefri præmie i efterlønsordningen – alt sammen for at motivere folk til

¹ Modtagere af fleksløntilskud, fleksydelse og delpension indbetaler heller ikke til ATP Livslang Pension, men udgør et relativt lille antal personer i forhold til de øvrige grupper.

at arbejde længere.

1.2 Pensionssystemets formål

I udgangspunktet forsøger ethvert pensionssystem (også det danske) at opfylde og balancere flere forskellige – og nogle gange modstridende – formål.

Hvis man ser på pensionssystemet ud fra det enkelte individ, ønsker mange borgere en sikring imod ”fattigdom” i alderdommen, men har samtidig også et ønske om individualitet, fleksibilitet og valgfrihed. Borgeren kan derfor have følgende ønsker til pensionssystemet.

1. *Beskyttelse mod fattigdom* – At pensionssystemet sikrer, at alle har en tilstrækkelig indkomst, når man bliver ældre og ikke længere kan arbejde – altså efter pensionering.
2. *Opsparing til indkomstudjævning over livet* – At pensionssystemet sikrer, at den enkelte borgers indkomst udjævnes over livet, så levestandarden efter pensionering svarer nogenlunde til det, den var før pensionering.
3. *Risikodeling mellem borgere* – At pensionssystemet i et vist omfang er en fælles forsikring, hvor vi deler de risici, vi hver især har for at blive ramt af hændelser, der kan resultere i manglende eller utilstrækkelig pensionsopsparing, fx arbejdsløshed, sygdom, lave afkast, ægtefællens død osv.
4. *Fleksible udbetalingsmuligheder* – At pensionssystemet optimalt set giver borgeren mulighed for at tilpasse udbetalingen til forbrugsbehovet. Det er ikke sikkert, at borgeren ønsker, eller har brug for, den samme indkomst igennem hele pensionstilværelsen, men måske i højere grad har et større forbrugsbehov de første år som pensionist og til gengæld til tilsvarende mindre i de sidste år.
5. *Valgfrihed ift. ordning og produkt* – At pensionssystemet giver den enkelte borger mulighed for at påvirke sin opsparing. Dette kan for eksempel ske gennem valg af pensionselskab, pensionsprodukt og risikoprofil i produktet. Men det kan også ske ved opsparing i alternativer – for eksempel ved at afdrage på gæld eller lignende.
6. *Valgfrihed ift. tilbagetrækningstidspunkt* – At pensionssystemet giver borgeren mulighed for i et eller andet omfang selv at vælge tilbagetrækningstidspunktet fx i forhold til nedslidning og helbred.
7. *Retfærdighed mellem generationer* – At pensionssystemet overordnet bør afspejle en ambition om at stille generationer ens. Således at nuværende generationer hverken har bedre eller dårligere økonomiske pensionsforhold eller forventninger til den offentligt støttede pensionsperiode ift. kommende generationer.
8. *Tryghed via forudsigelighed* – At pensionssystemet har en sådan robusthed, at borgerne har tillid til, at en beslutning truffet i dag kan forventes at få nogenlunde de konsekvenser i fremtiden, som man forventede.

Ud fra et samfundsperspektiv skal pensionssystemet sikre, at borgerne har et incitament til at spare op til sin egen alderdom, og at pensionssystemet er finansielt holdbart. Samfundet kan dermed bl.a. have følgende supplerende ønsker til pensionssystemet:

9. *Klare incitament til at arbejde* – At pensionssystemet giver et incitament til, at den enkelte arbejder så længe som muligt, og ikke går for tidligt på pension. Derfor er det vigtigt, at systemet er indrettet så det understøtter den enkeltes incitament til at arbejde.

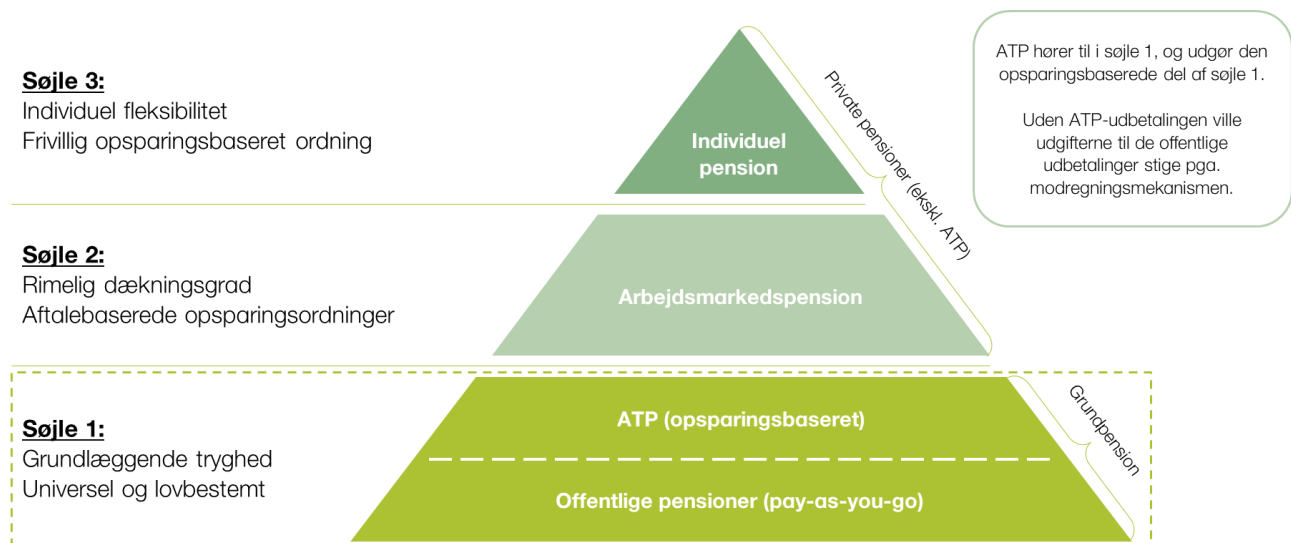
10. *At flest mulige sparer op til deres egen pension* – At pensionssystemet giver et incitament til, at de enkelte sparer op til pension eller støtter, at man skal spare op til pension. Pensionssystemet bør derfor tilstræbe en indretning sådan, at det kan betale sig for den enkelte selv at spare op til pension, og at så mange som muligt sparer op til deres egen pension.
11. *Finansiell holdbarhed* – At pensionssystemets er finansielt holdbart, så man også i fremtiden kan levere en stabil grundsikring igennem alderdommen. Afgørende for holdbarheden er sammenhængen mellem levealder og tilbagetrækningsalder, og at dem der selv har store private pensioner modregnes i de offentlige pensioner.

Borgerperspektivet og samfundsperspektivet kan have modstridende ønsker. Selv for den enkelte borger er der variationer i forhold til det optimale pensionssystem. Offentlige ydelser kan ikke målrettes, uden at man samtidig i større eller mindre omfang mindsker tilskyndelsen til opsparing. Og man kan heller ikke sikre, at alle har en passende opsparing, uden at det vil resultere i, at nogle sparer ”for meget” op til pension, fordi de fx også sparer op andre steder. Udfordringen er derfor at finde en fornuftig balance mellem hensynet til incitamenter på den ene side og sociale hensyn på den anden, så det samlede pensionssystem på kort og lang sigt både leverer tilstrækkelige pensioner, bevarer borgernes opbakning og er finansielt bæredygtigt.

1.3 Pensionspyramiden

Det danske pensionssystem illustreres ofte som en pyramide bestående af tre lag (se Figur 1.3.1), hvor lagene udgøres af grundpension, arbejdsmarkedspension og individuel pension. De tre lag kaldes også for de tre søjler i det danske pensionssystem. Hvert lag i pyramiden er indrettet med henblik på at løse specifikke dele af de komplekse og omfattende opgaver, der ligger i det danske pensionssystem.

Figur 1.3.1 Pensionspyramiden – en illustration af det danske 3-søjlet pensionssystem

Hvert lag (søjle) i pyramiden er indrettet med henblik på at løse specifikke dele af de komplekse og omfattende opgaver, der ligger i det danske pensionssystem.

Søjle 1 består af de offentlige pensioner (folkepensionen, ældrecheck, boligydelse og varmetillæg) og ATP Livslang Pension (inkl. SUPP og OP), og kaldes for grundpensionen. Grundpensionen skal sikre alle den grundlæggende økonomiske tryghed igennem hele pensionstilværelsen. Derfor er pensionerne livslange, garanterede og baseret på brede kollektiver for hele befolkningen. Dermed ved man hvad man kan regne med at få udbetalt i hele pensionstilværelsen, og det brede kollektiv sikre stabile pensioner når der er udsving i levetid og afkast (modsat i markedsrenteprodukter). Denne del af pyramiden skal med andre ord sikre grundlæggende tryghed for den enkelte. ATP-pensionen er den opsparingsbaserede del af søjle 1, og aflaster derfor de offentlige skattefinansierede pensioner i søjle 1.

Søjle 2 består af arbejdsmarkedspensionerne (herunder også tjenestemandspensionerne). Formålet her er at skabe en indkomstudjævning gennem livet og en balance imellem indkomsten før og efter pensionering – dvs. en rimelig dækningsgrad. Arbejdsmarkedspensionerne er bestemt via overenskomster eller lokalaftaler og er opsparingsbaserede, mens tjenestemandspensionen er en rettighedspension, der er skattefinansieret.

Søjle 3 består af de individuelle pensionsordninger, som sikrer en individuel fleksibilitet ift. udbetalingsprofilen og opsparingsniveauet. Søjle 3 giver også de personer, der ikke er omfattet af arbejdsmarkedspensionerne i søjle 2 (fx selvstændige og lønmodtagere uden en arbejdsmarkedspension) en mulighed for at spare op til deres pension.

Samspillet mellem pensionssystemets tre søjler er utrolig vigtigt, og en af årsagerne til at det danske pensionssystem vurderes til at være et af de bedste i verden af Mercer. Når mange danskere selv sparer op til deres pensioner og derved opnår et afkast, så sørger modregningsmekanismen og PAL-skatten for, at de offentlige pensioner aflastes. De private pensioner er dermed med til at sikre den økonomiske holdbarhed af det danske pensionssystem. Omvendt kompenserer de offentlige pensioner for faldende private pensioner, hvis pensionsudbetalingerne falder. Samspilmekanismen sikrer igennem grundpensionen i søjle 1, at alle får en stabil grundpension, uanset hvilket arbejdsliv den enkelte måtte få, eller hvis markederne giver dårlige afkast i nogle år. Grundpensionen er dermed en kollektiv forsikringsordning, hvor alle danskere deler risikoen.

Denne risikodeling imellem søjlerne sikre stabile pensioner når der er udsving på markederne, og giver samtidig opsparingen i søjle 2 og 3 mulighed for at tage mere risiko i deres investeringer, fordi søjle 1 sørger for en stabil grundpension.

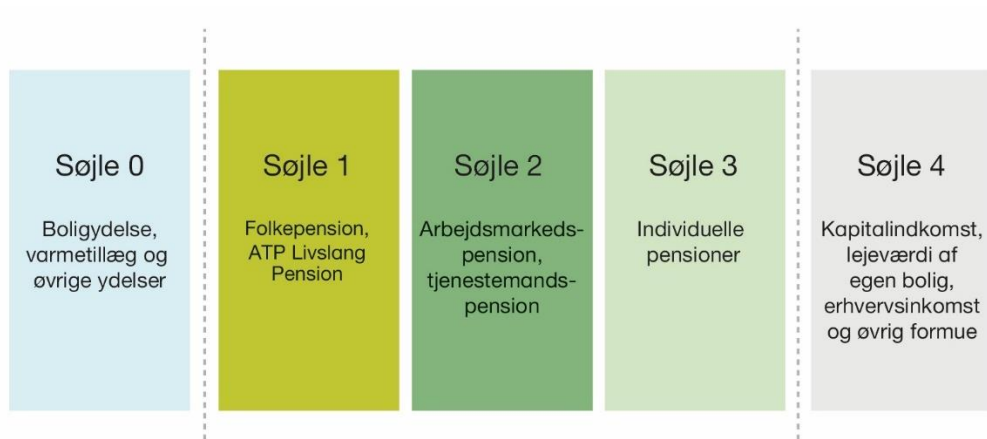
Søjle 1 udgør i dag 3 ud af 4 pensionskroner, og vil i fremtiden udgøre 1 ud af 2 kroner, når de nye arbejdsmarkedspensioner er fuld modnet. Så søjle 1 kommer også til at spille en væsentlig rolle i fremtiden.

Pensionssystemet har reelt fem søjler

Pensionspyramiden er et godt overordnet billede på pensionssystemet, men hvis man ser på pensionisternes indkomster, udgøres de reelt af mere end blot de klassiske tre søjler. En måde at illustrere dette på, er ved at udvide systemet til at inkludere fem søjler. I versionen med fem søjler opdeles søjle 1 i en søjle 0 (supplerende sociale ydelser) og en søjle 1 (folkepension og ATP) og i toppen tilføjes en søjle 4, der indeholder

de øvrige indkomst- og formueelementer som kapitalindkomst og erhvervsindkomst mv. – se Figur 1.3.2.²

Figur 1.3.2 Pensionisternes indkomster fra de fem søjler

De supplerende sociale ydelser (søjle 0) er med til at sikre, at de økonomisk svagest stillede pensionister har tilstrækkelig indkomst til at sikre deres forbrugsmuligheder. Det gælder særligt dem, der ingen pensionsopsparing har. De har sammen med folkepensionens ydelser afgørende betydning for den sociale sikring af pensionisterne. Derfor kalder man også kombinationen af søjle 0 og folkepensionen for de sociale pensioner. ATP Livslang Pension regnes dermed ikke med til de sociale pensioner, men er stadig en del af søjle 1.

I den anden ende af skalaen er de øvrige indkomst- og formuelementer (søjle 4), der i høj grad udgør en del af forbrugsmulighederne for de pensionister, der har sparet op til deres alderdom i anden formue end pensionsformue. Værdien af at eje ens bolig er ikke uvæsentlig for mange pensionister (lidt over halvdelen af pensionisterne er boligejere), mens erhvervsindtægt og kapitalindkomst primært har en væsentlig betydning blandt pensionister med høje indkomster i de første år efter pensionering, og for de fleste selvstændige i hele pensionstilværelsen.

² I denne version adskiller søjle 4 sig fra Verdensbankens definition, hvor der er højere grad af fokus på arbejdsmarkedspolitik, der sikrer muligheden for at udvide arbejdslivet – også efter den formelle pensionsalder. I indeværende rapport er der alene fokus på de økonomisk målbare elementer for det enkelte individ.

2.

**Indbetalinger til pension
og udbredelse af
pensionsordninger**

2. Indbetalinger til pension og udbredelse af pensionsordninger

Pensionssystemet er blevet udvidet flere gange gennem tiden, så flere og flere er blevet dækket af private pensioner. De private pensionsordninger dækker hele pensionspyramiden og der er derfor markant forskel på både de enkelte ordningers formål og deres udbredelse i samfundet. Samlet set sikrer de private obligatoriske pensionsordninger i søjle 2 at langt størstedelen af de erhvervsaktive danskere sparer op til pension. Men på grund af beskatningsregler, borgernes alder og arbejdsmarkedstilknytning er der store forskelle i, hvor meget den enkelte dansker indbetaler både i et enkelt år og igennem arbejdslivet. Selvom flere og flere vil få udbetalinger fra private pensioner, vil der også i fremtiden være stor spredning, og der vil stadig være mange der er fuldt afhængige af grundpensionen.

Dette kapitel opgør i afsnit 2.1 først de overordnede indbetalinger til pension, mens afsnit 2.2 ser på udbredelsen af de opsparingsbaserede ordninger i pensionssystemet. I afsnit 2.3 gennemgås de påvirkninger som skiftende skatteregler har haft på pensionsindbetalingerne. Derefter ses der i afsnit 2.4 på den gruppe borgere, der kun indbetaler ganske lidt til pension. Endelig dykker afsnit 2.5 ned i forklaringerne på, at folk kan have svært ved at indbetale nok til deres pension.

2.1 Indbetalingerne i pensionssystemet

Hvis man kigger på indbetalingerne til pensionssystemet, var der samlet set knap 3,6 mio. danskere i alderen 18-65 år i 2020. Som Tabel 2.1.1 viser, indbetalte omkring 90 pct. af de 18-65-årige til en ordning under ATP, 87 pct. til ATP Livslang Pension i sig selv og omkring 64 pct. til arbejdsmarkedspensioner, mens "kun" 15 pct. havde indbetalinger til individuelle pensioner.

90 pct. indbetaler til en ordning under ATP, mens 64 pct.
indbetaler til en arbejdsmarkedspension

Tabel 2.1.1 Antal 18-65-årige med pensionsindbetalinger, samt indbetalingernes størrelse i 2020

	Personer	Andel, pct.	I alt indbetalt, mia. kr.	Gns. Indbetaling (blandt alle), kr.	Gns. Indbetaling (blandt personer med indbetaling), kr.
18-65-årige	3.577.184	100	143	39.951	43.690
Indbetaler til en pensionsordning	3.217.035	91	143	39.951	43.690
Indbetaler til ATP Livslang Pension	3.082.155	86	9,4	2.637	3.060
Indbetaler til SUPP (ATP)	120.901	3	0,7	186	5.489
Indbetaler til OP (ATP)	998.346	28	0,4	98	351

	Personer	Andel, pct.	I alt indbetalt, mia. kr.	Gns. Indbetaling (blandt alle), kr.	Gns. Indbetaling (blandt personer med indbetaling), kr.
Indbetaler til ATP (ATP Livslang Pension, SUPP eller OP)	3.202.626	90	10,4	2.920	3.262
Indbetaler til arbejdsmarkedsordninger (ekskl. tjenestemænd)	2.278.523	64	113	31.642	49.676
Optjener tjenestemandspensionsrettigheder	49.193	1	5	1.382	100.473
Indbetaler til individuelle pensioner	568.865	16	14	4.007	25.196

Note: De optjente tjenestemandspensionsrettigheder er beregnet som en fiktiv værdi, der udgør 22 pct. af lønindkomsten for tjenestemænd over 24 år. Antallet af personer dækker over personer i aldersgruppen 18-65 år med en positiv indbetaling af den pågældende type. Tjenestemænd er defineret som kommunale, regionale og statslige tjenestemænd og omfatter dermed ikke øvrige personer i tjenestemandslignede ansættelser. Beløb er 2020-kr. før fradrag, men efter arbejdsmarkedsbidrag.

Kilde: Danmarks Statistik og ATP, 2022

Når man ser på alle ordningerne under ATP – dvs. ATP Livslang Pension, SUPP og OP – er det 90 pct. af befolkningen, der indbetaler til en ordning under ATP. Værdien af de samlede årlige indbetalinger til pension var i 2020 nået op på ca. 143 mia. kr., hvoraf indbetalingerne til arbejdsmarkedspensionerne udgjorde langt størstedelen med godt 113 mia. kr.

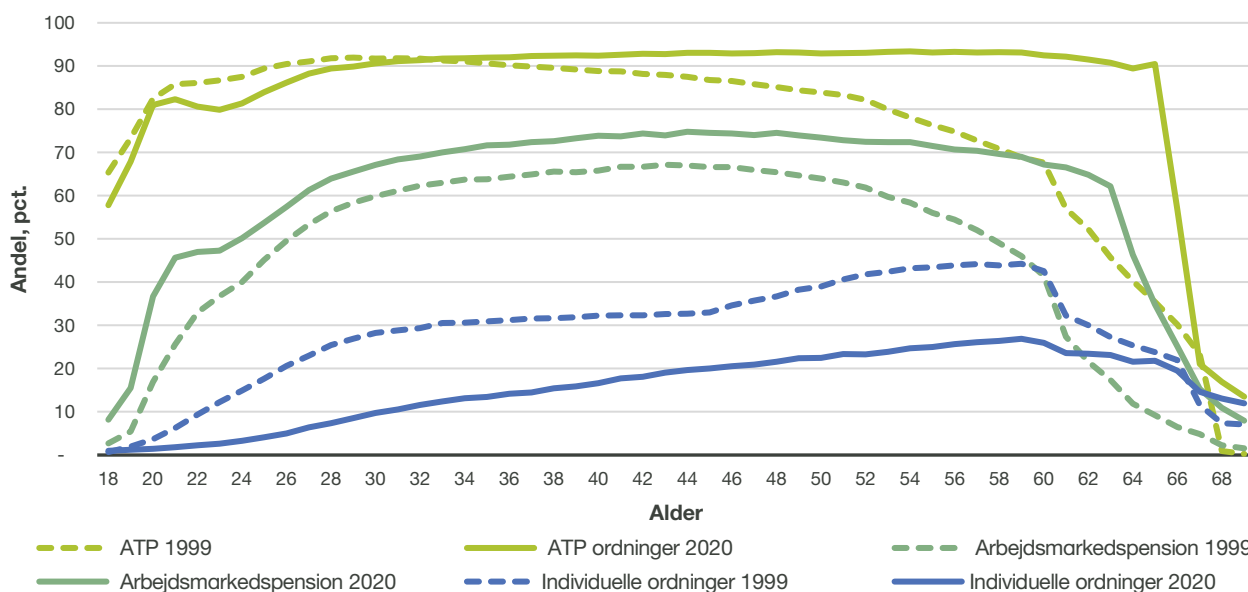
2.2 Udbredelsen af ordningerne i pensionssystemet

En række lønmodtagergrupper har haft arbejdsmarkedspensioner helt tilbage til 1940'erne og 1950'erne, mens store dele af arbejdsmarkedet først fik deres arbejdsmarkedspensioner med Fælleserklæringen i 1987. Med Fælleserklæringen i 1987 blev andelen af lønmodtagere, der er omfattet af en arbejdsmarkedspension, udvidet kraftigt, så andelen siden erklæringens indførelse og frem til i dag er steget fra ca. 30 pct. til 89 pct. Bidragssatserne i de "nye" arbejdsmarkedspensioner, der blev indført med Fælleserklæringen nåede i 2009 et niveau omkring 12 pct. De samlede indbetalingers vækst igennem de sidste årtier skyldes derfor i høj grad udbredelsen af arbejdsmarkedspensionerne og de stigende bidragssatser.

Blandt dem, der ikke er omfattet af arbejdsmarkedsordningerne, er historien en lidt anden, idet der til og med 2019 var færre, der indbetalte til pension end for godt 20 år siden. I 1999 indbetalte 97 pct. af alle 18-64-årige til en pensionsordning – dette tal var i 2019 faldet til 86 pct. Den primære årsag til faldet er, at den såkaldte SP-ordning, som eksisterede fra 1998 til 2003, blev suspenderet i 2004. SP-ordningen omfattede alle lønmodtagere, selvstændige og overførselsindkomstmodtagere og dækkede derfor en smule bredere end ATP-ordningerne, fordi ATP-ordningerne ikke omfatter selvstændige og nogle få overførsler. SP-ordningen løftede derfor antallet af selvstændige og overførselsindkomstmodtagere, der indbetalte til pension. Andelen af selvstændige, der indbetalte til pension, blev derfor også mest påvirket, da SP-ordningen i 2004 blev suspenderet (og senere afskaffet), fordi selvstændige hverken er omfattet af ATP-ordningerne eller arbejdsmarkedspensionerne. Andelen af selvstændige med en pensionsindbetaling faldt således fra 97 pct. i 1999 til 62 pct. i 2020. Overførselsindkomstmodtagere blev også påvirket i perioden frem til 2020 – men i mindre grad end de selvstændige, fordi flere grupper af overførselsindkomstmodtagere også på dette

tidspunkt var omfattet af ATP-ordningerne. Men der var stadig grupper af overførselsindkomstmodtagere, der ikke var omfattet – fx efterlønsmodtagere, førtidspensionister på den gamle ordning og personer med meget lav kontanthjælp. Fra 2020 er flere af de grupper, der var omfattet af SP-ordningen, igen blevet omfattet af en pensionsordning med indførelsen af Obligatorisk Pensionsordning (OP) i ATP, som dækker stort set alle overførselsindkomster. Indførelsen af OP-ordningen i 2020 bevirker, at andelen af 18-65-årige, der indbetaler til en pensionsordning, i 2020 er oppe på 91 pct. Dermed er det grundlæggende kun selvstændige og studerende, der ikke er omfattet af en obligatorisk pensionsordning.

Figur 2.2.1 Andel, der indbetaler til ATP, arbejdsmarkedspensioner og individuelle ordninger i 1999 og 2020, opdelt på alder, pct.

Note: Figuren viser udviklingen i andelen, der har indbetalt til pension i hhv. 1999 og 2019 opdelt på alder. I opgørelsen af indbetalingerne indgår følgende pensioner: ATP Livslang Pension, arbejdsmarkedspensioner og individuelle pensioner. I 2020 indgår indbetalinger til SUPP og OP som en del af indbetalingerne til ATP, idet ordningerne kommer til udbetaling sammen med ATP Livslang Pension.

Kilde: ATP's egne beregninger 2022 på data fra Danmarks Statistik.

Hvis man ser på hvilke dele af det danske pensionssystem, der bliver indbetalt til, er der sket væsentlige skift i løbet af de 20 år – se Figur 2.2.1. Der er færre unge og flere ældre der indbetaler til ATP, flere indbetaler til arbejdsmarkedspensioner på alle alderstrin, og langt færre indbetaler til en individuel ordning i 2020 end i 1999 på alle alderstrin (overordnet på tværs af alderstrin er der tale om et fald fra 30 pct. til 16 pct.).

Det store fald i andelen, der indbetaler til en individuel pensionsordning, hænger sammen med flere ting. For det første har udbredelsen af arbejdsmarkedspensionerne reduceret behovet for indbetalinger til en individuel ordning for dem, der nu er omfattet af en arbejdsmarkedspension. For det andet er indbetalingerne til individuelle ordninger historisk i højere grad foregået via kapitalpensioner og ratepensioner, og i takt med at skatteregler har begrænset mulighederne for at indbetale til disse ordninger, har nogle valgt at stoppe deres indbetalinger. For det tredje er andelen af selvstændige faldet kraftigt i perioden (fra 5,6 pct. til 4,1 pct.). Da

selvstændige stort set kun indbetaler til individuelle ordninger fra den del af deres indkomst, der kommer fra deres virksomhed, så har det også reduceret antallet, der indbetaler til en individuel ordning.

I samme periode (1999 til 2020) er der også sket en lille stigning i andelen af de 18-65-årige, der indbetaler til en ATP-ordning (fra 83 pct. til 90 pct.). Som man kan se ud af Figur 2.2.1, så er andelen faldet blandt de yngre (< 35 år), mens den er steget for resten. Faldet blandt de unge hænger i høj grad sammen med, at der er flere studerede i 2020 end i 1999, og studerende ikke er omfattet af ATP-ordningerne. Studerende indbetaler – som alle andre – til ATP, hvis de har lønmodtagerarbejde i mere end 9 timer om ugen. Figuren viser også effekten af indførslen af hhv. OP og SUPP i ATP-ordningerne. Der er i 2020 især flere blandt de yngre under 30 år og ældre over 50 år, der indbetaler til en ATP-ordning end før disse ordninger blev indført.

Ser man på arbejdsmarkedspensionerne i Figur 2.2.1, kan man se at danskerne i 2020 begyndte at indbetale til arbejdsmarkedspensioner tidligere i livet end i 1999. Desuden indbetaler en noget større andel af de 18-65-årige til en arbejdsmarkedspension i 2020 ift. 1999 – 64 pct. mod 50 pct.

Det gælder for alle alderstrin, at en højere andel indbetaler til arbejdsmarkedspension. En del af forklaringen på stigningen skyldes ændrede regler for, hvornår man er omfattet af en pensionsordning, idet aldersgrænsen og anciennitetskravet er sat ned, så flere personer omfattes tidligere i deres arbejdsforløb. En anden forklaring stammer fra ændringerne i tilbagetrækningen, idet efterlønnen i 1999 trak en stor del af de ældre ud af arbejdsmarkedet. De mellemliggende års reformer har haft til formål at fastholde de ældre på arbejdsmarkedet, og Figur 2.2.1 viser da også, at en langt større andel af de 50+-årige indbetaler til en arbejdsmarkedspension eller en ATP-ordning.

2.3 Skattereglernes påvirkning af pensionsindbetalingerne

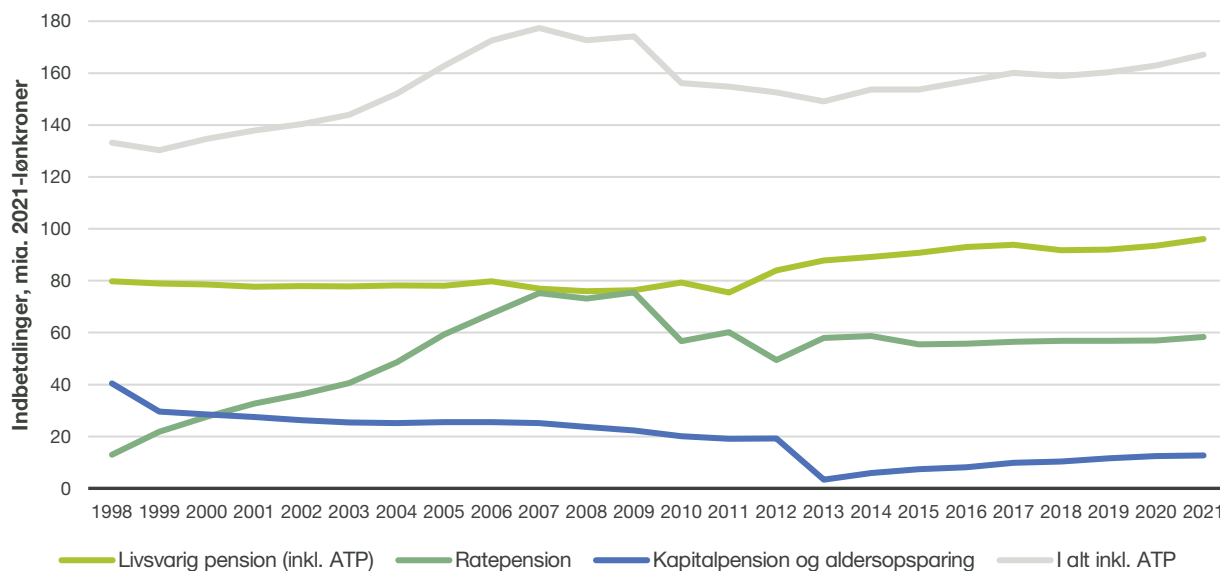
Sammensætningen af indbetalingerne til pension har ændret sig markant gennem de sidste 20 år. En del af dette skyldes opbygningen af arbejdsmarkedspensionerne, men reformer af skatteregler og ordninger har i høj grad også styret, hvordan danskerne vælger at spare op til pension.

Den enkelte borger kan have forskellige ønsker til, hvordan pensionsopsparingen skal udbetales i pensionstilværelsen. Dels kan der være et ønske om fleksibilitet i forbrugsmuligheden, så der er en højere indkomst i den første del af pensionstilværelsen. Dels kan der være overvejelser ift. helbred; at man måske ikke forventer at leve så længe, som pensionsprognoserne antager, og derfor ønsker en kortere udbetalingsrække. Endelig kan der også være overvejelser om, at ratepension – modsat livrenter uden depotsikring – er "egne" penge og ikke tilfalder fællesskabet ved død, samtidig med at det er muligt at konvertere en ratepension til en livsvarig ydelse, inden udbetalingen igangsættes. Alle disse forhold trækker borgerens ønsker i retning af opsparing i ratepensioner i stedet for livsvarige pensioner. Til gengæld risikerer borgeren at løbe tør for pension ved at ønske en kortere udbetalingshorisont og i sidste ende skulle klare sig med et reduceret økonomisk råderum.

Fra politisk side har fokus til gengæld været på at få danskerne til at spare mere op i livslange pensioner – livrenter – og det er i høj grad lykkedes, men skiftet mod indbetalinger til livrenter har også betydet et mindre

fald i de samlede pensionsindbetalinger – se Figur 2.3.1. Det politiske ønske om livsvarige pensioner hænger sammen med, at man ikke ønsker, at den enkelte pensionist løber tør for pension, før de dør. I det tilfælde skal de i stedet have udbetalt højere offentlige pensioner, hvilket udfordrer den langsigtede holdbarhed i pensionssystemet.

Figur 2.3.1 Udviklingen i indbetalingerne til pension opdelt på pensionstyper, 1998-2021, 2021-lønkroner

Note: Indbetalinger til ATP-ordninger er inkluderet i kategorien "Livsvarig pension". Indbetalingerne til livsvarig pension er ekskl. de beregnede indbetalinger for tjenestemandspension, der dermed ikke er med i figuren. Aldersopsparing og kapitalpension er bruttoficeret, så de er sammenlignelige med de fradragsberettigede opsparinger. For at trække den overordnede lønudvikling ud af figuren er beløbene korrigeret med lønudviklingen i industrien. Indbetalingerne er inkl. arbejdsmarkedsbidrag.

Kilde: Forsikring & Pension, Danmarks Statistik og ATP, 2022

Siden 1999 har der været en række ændringer for opsparing og skatteregler i kapitalpensioner og ratepensioner, der primært har været drevet af ønsket om en højere grad af opsparing i livrenter.

Ændringerne i kapitalpension og aldersopsparing siden 1999 har haft markant betydning for indbetalingerne, der faldt fra 29,6 mia. kr. i 1999 (2021-lønkroner) til 19,2 mia. kr. i 2012 (2021-lønkroner). I 2013, hvor aldersopsparingen erstattede kapitalpensionen, blev der kun indbetalt 3,3 mia. kr. I første omgang valgte borgerne således at takke nej til den nye aldersopsparing. Selvom indbetalingerne efterfølgende har været stigende og nåede 12,7 mia. kr. i 2021, er der stadig et stykke op til det tidligere høje niveau for indbetalingerne til kapitalpensionerne. En vis del af dette kan skyldes, at grænserne for indbetaling til aldersopsparing er lavere – set over et helt indbetalingsforløb – end for kapitalpension. Men samtidig er det også et politisk ønske, at grænserne udnyttes, idet aldersopsparingen ikke rammes af modregningen og dermed er en løsning på de høje sammensatte marginalskatter, som pensionsopsparing – særlig i perioden

op til pensionsalderen – er ramt af. Men noget af det handler også om, at aldersopsparing stadig langt fra har den udbredelse som en fast del af arbejdsmarkedspensionsordninger, som kapitalpensionen havde.³

Indførelsen af loftet over indbetalingerne til ratepension i 2010 havde en markant effekt. De samlede indbetalinger faldt med 11 pct. (18,4 mia. i 2021-lønkroner), men stammede hovedsageligt fra faldet i indbetalingerne til ratepension, som var på 18,7 mia. kr. Samtidig steg indbetalingerne til livrenter kun med 2,6 mia. kr. De mange milliarder pensionskroner, der således forsvandt ud af systemet, stammede stort set udelukkende fra borgere, der havde meget store indbetalinger til ratepension. Dermed kunne det tænkes, at disse store indbetalinger mere havde karakter af skattemæssig optimering end traditionel pensionsopsparing.

Sænkelsen af loftet over indbetalingerne til ratepension i 2012 påvirkede mange flere borgere end reguleringen i 2010, da reguleringen denne gang i højere grad også ramte borgere med mellemindkomster. Den enkelte borger kan dog kun i begrænset omfang træffe individuelle beslutninger om indbetaling til pension, da de som regel er omfattet af en overenskomst, som fastsætter pensionsindbetalingerne og sammensætningen af disse. Derfor blev faldet i indbetalingerne ganske begrænset, da langt størstedelen af faldet i ratepensionsindbetalinger blev kanaliseret over i livrenter. Billedet ændrer sig dog, hvis man kigger på de selvstændige. Da de selvstændige i 2015 blev omfattet af loftet over ratepensionsindbetalingerne⁴, faldt indbetalingerne til denne pensionstype endnu en gang med omkring 3 mia. kr. svarende til lidt over 5 pct. af de årlige indbetalinger til ratepension.

2.4 Dem der indbetaler meget lidt til pension – restgruppen i pensionssystemet

Selvom rigtig mange danskere i dag er dækket af en eller flere pensionsordninger, er der imidlertid stadig omkring en tredjedel af danskere i aldersgruppen 30-59 år, der sparer så lidt op til pension, at de som pensionister vil kunne modtage en lang række supplerende sociale ydelser. Denne gruppe kaldes restgruppen, og defineres her som dem, der kan forvente at blive afhængige af supplerende sociale ydelser og samtidig modtager det fulde folkepensionstillæg, fordi de sparer relativt lidt op til pension⁵.

Definitionen er således valgt ud fra et systemisk udgangspunkt ift. pensionsindbetalingerne, idet pensionssystemet implicit siger, at hvis man sparer mindre op end denne grænse, vil systemet potentielt ”fylde op” med mere offentlig pension, idet man kan modtage det fulde pensionstillæg og potentielt også de supplerende offentlige ydelser såsom ældrecheck, varmetillæg og boligydelse. Ydelser, der alle finansieres gennem skatterne. Har man derimod sparet mere op end denne grænse, vil folkepensionens tillæg blive reduceret, og man kan ikke længere modtage ældrecheck og andre supplerende offentlige ydelser.

³ Se ATP (2020), ”Aldersopsparingens popularitet vokser – men indbetalingerne er små”, *Faktum* nr. 203

⁴ Frem til 2015 kunne selvstændige indsætte 30 pct. af overskuddet før renter mv. på en ratepension.

⁵ At man tilhører restgruppen, er ikke det samme som, at man er en fattig pensionist.

Restgruppens størrelse er central, da den udtrykker, hvor stor en byrde der lægges på pensionssystemet og særligt de socialpolitiske virkemidler. Jo større restgruppe, des flere vil i betydelig grad være afhængige af de skattefinansierede ydelser – herunder særligt målrettede sociale ydelser – i alderdommen. Omvendt – jo mindre restgruppe, des flere har supplerende egen pensionsopsparing og vil være mindre afhængige af offentlige ydelser i alderdommen.

Omkring hver 3. mellem 30 og 59 år sparer så lidt op, at de kan forvente at ende i restgruppen som pensionist

Hvis man ser på de nuværende indbetalinger til pension, defineres restgruppen som dem, der indbetaler mindre end ca. 29.000 kr. (inkl. ATP-bidrag) om året til pension⁶. Denne absolutte grænse er som nævnt ovenfor valgt ud fra et systemperspektiv, idet personer, der sparer mere op om året, vil kunne forvente at få en privat livslang pensionsudbetaling, der er så stor, at de ikke kan få supplerende sociale ydelser som pensionist og også vil blive modregnet i folkepensionens pensionstillæg. En alternativ måde at definere restgruppen på kunne være ved at kigge på en minimumsopsparingsprocent. Et sådant relativt mål tager

Boks 2.4.1 – Beregning af indbetalingsgrænsen til restgruppeberegningerne

Restgruppen defineres som dem, der kan forvente at blive afhængige af supplerende sociale ydelser og samtidig modtager det fulde folkepensionstillæg, fordi de sparer relativt lidt op til pension. Definitionen er således et systemisk udgangspunkt ift. pensionsindbetalingerne, idet pensionssystemet implicit siger, at hvis man sparer mindre op end denne grænse, vil systemet potentielt "fylde op" med mere offentlig pension, idet man kan modtage det fulde pensionstillæg og potentielt også de supplerende offentlige ydelser såsom ældrecheck, varmetillæg og boligydelse.

Beregningen af indbetalingsgrænsen tager udgangspunkt i satser og fradragsgrenser for folkepensionens ydelser i 2022, men da det er en langsigtet beregning, undlades den midlertidige forhøjelse af fradragsgrenser, der er i kraft fra 2019 til 2034, og det antages at de vedtagne pensionsregler og grænser fastholdes. Dermed defineres en person som værende i restgruppen, hvis vedkommende har en årlig pensionsindkomst på 77.000 kr., hvilket svarer til grænsen for, hvornår pensionstillægget vil blive modregnet som enlig i 2022.

Herefter anvendes de langsigtede samfundsforudsætninger ift. afkast og omkostninger, en fremtidig lønudvikling på 3 pct. og en pensionstilværelse på 18,9 år til at beregne det nødvendige depot, en person skal have for at få en årlig pensionsindkomst over 77.000 kr.

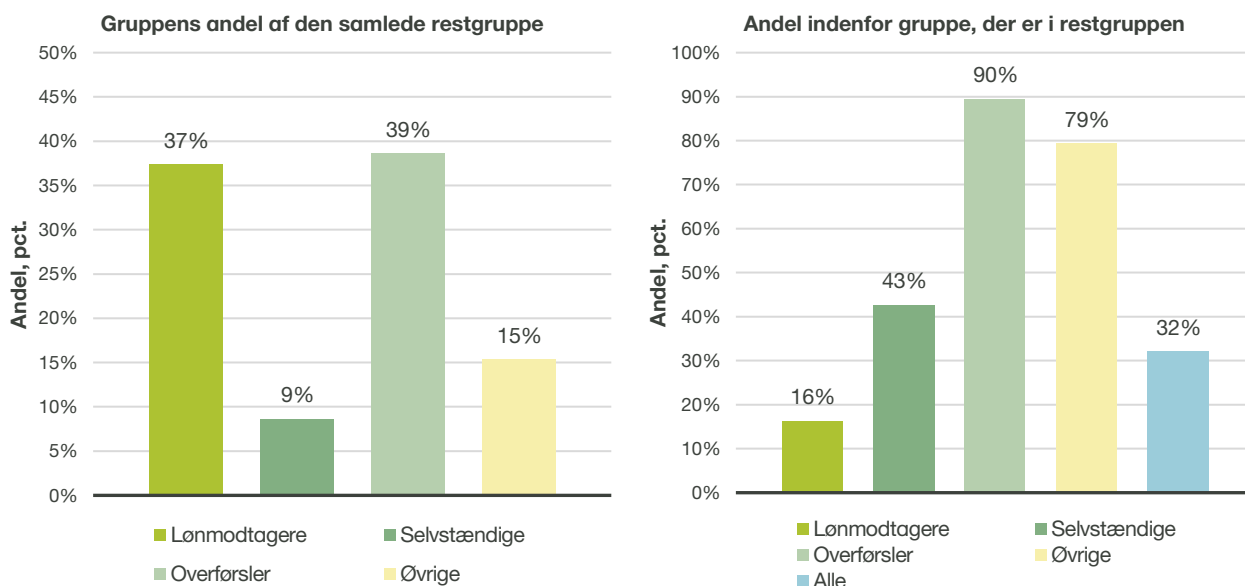
Endelig beregnes den opsparing, der kræves for at nå det nødvendige depot vha. en typepersons beregning med vedtagne pensionsregler og samfundsforudsætningerne i 2022. Udgangspunktet for beregningerne er en person, der i 2020 er 20 år, som betaler ATP-bidrag fra starten og påbegynder sin pensionsopsparing som 25-årig, går på pension som 75-årig i 2075 og derefter er på pension i 18,9 år, der er den forventede restlevetid ved pensionsalderen fra ATP's interne levetidsmodel SAINT. Beregningen resulterer i, at det kræver en indbetaling på knap 29.000 kr. at nå en samlet pensionsopsparing, der vil resultere i en pensionsudbetaling, der lige akkurat overskrider fradragsgrensen for folkepensionens pensionstillæg.

højde for den enkeltes indkomstniveau. Velfærdskommissionen (2006), DØRS (2008) og V-regeringen i 2016

⁶ Beløbet er opgjort i 2020-lønkrone, da 2020 er det nyeste register år, der indgår i analysen. Fremskrevet til 2022-lønkrone svarer det til 30.500 kr.

har alle foreslået et minimumsniveau på 6 pct. De 6 pct. giver en restgruppe, der er på nogenlunde samme niveau som indbetalingsgrænsen på de knap 29.000 kr.

Figur 2.4.1 Restgruppens sammensætning i 2020 samt andel af socioøkonomiske grupper, der er i restgruppen

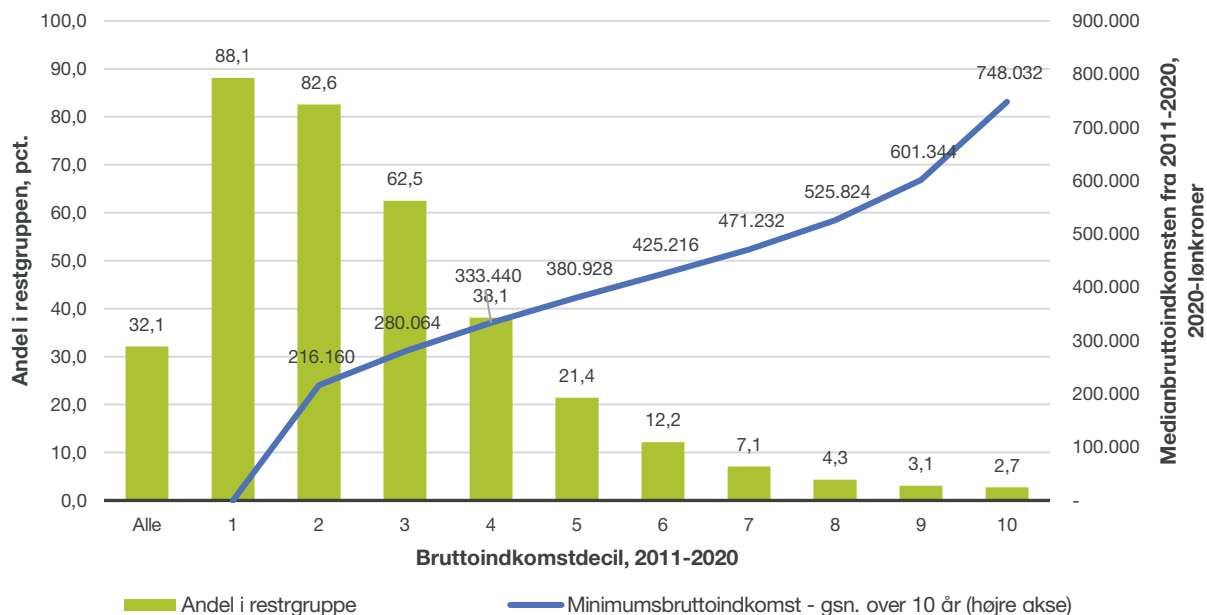
Note: Beregningerne er foretaget ud fra de 30-59-åriges (i 2020) indbetalinger i 10-års perioden 2011-2020. For at være med i beregningen skal personen være med i alle ti år. Data for 2011-2020 er omvægtet med befolkningssammensætningen i 2060, på uddannelse, herkomst og andelen med selvstændig virksomhed. Studerende er inkluderet i beregningen. For at en person i parforhold skal tilhøre restgruppen, skal parret i gennemsnit indbetale mindre end 29.000 kr. årligt til pension. Dvs., at en partner godt kan løfte en ud af restgruppen. Alle beløb er i 2020-lønkroner.

Kilde: Danmarks Statistik og ATP, 2022

Blandt de 30-59-årige i 2020 indbetalte omkring 32 pct. så lidt til pension fra 2011-2020, at de kan forvente at ende i restgruppen som pensionist. Overførselsindkomstmodtagere og lønmodtagerne udgør den største andel af restgruppen – se Figur 2.4.1. Lønmodtagernes andel af restgruppen hænger sammen med, at de udgør langt den største andel af befolkningen blandt 30-59-årige. Men når man alene ser på lønmodtagergruppen, er de underrepræsenteret i restgruppen, idet kun omkring 16 pct. af lønmodtagerne er i restgruppen – ift. 32 pct. af de 30-59-årige. Årsagen er, at langt de fleste lønmodtagere er omfattet af arbejdsmarkedspensionsordningerne. De selvstændige, overførselsindkomstmodtagere og øvrige personer er derimod overrepræsenterede i gruppen af personer, der indbetaler mindre end 29.000 kr. årligt.

Indbetalingerne til pension bør også ses i sammenhæng med den indkomst, den enkelte har. Derfor viser Figur 2.4.2 restgruppen opdelt efter størrelsen af den gennemsnitlige bruttoindkomst i perioden 2011-2020, og det ses, at der er en klar sammenhæng mellem andelen, der indbetalte mindre end 29.000 kr. årligt, og bruttoindkomsten i perioden. I decil 1 indbetalte næsten alle personer mindre end kravet, mens andelen falder til omkring 3 pct. i decil 9 og 10. Omvendt stiger minimumsbruttoindkomsten fra ca. 216.000 kr. i decil 2 til ca. 748.000 kr. i decil 10.

Figur 2.4.2 Andel 30-59-årige med indbetalinger mindre end 29.000 kr. årligt vægtet med befolkningssammensætning i 2060 og korrigeret for parstatus

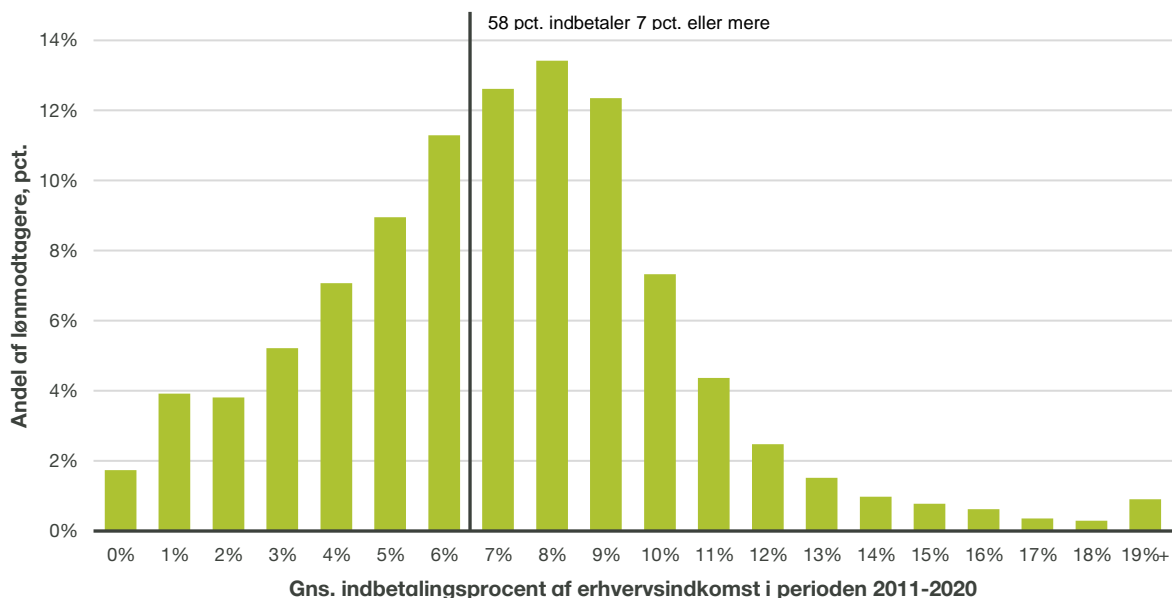
Note: Beregningerne er foretaget ud fra de 30-59-åriges (i 2020) indbetalinger i 10-års perioden 2011-2020. For at være med i beregningen skal personen være med i alle ti år. Data for 2011-2020 er omvægtet med befolkningssammensætningen i 2060, på uddannelse, herkomst og andelen med selvstændig virksomhed. Studerende er inkluderet i beregningen. For at en person i parforhold skal tilhøre restgruppen, skal parret i gennemsnit indbetale mindre end 29.000 kr. årligt til pension. Dvs., at en partner godt kan løfte en ud af restgruppen. Alle beløb er i 2020-lønkroner.

Kilde: Danmarks Statistik og ATP, 2022

Når man kigger på restgruppen, er der mange, der i gennemsnit har haft en pæn gennemsnitsindkomst over den 10-årige periode år – og derfor kunne karakteriseres som free-ridere.

For at det giver mening at tale om free-riding, skal de grupper, der ikke sparer op til deres egen pension, have en rimelig indkomst, som de kan spare op fra. En måde at vurdere, hvorvidt de forskellige indkomstgrupper har en indkomst, der er stor nok til at de kan indbetale til en pensionsordning, er ved at se på, hvor mange lønmodtagere, der allerede indbetalte, hvad der svarer til de laveste arbejdsmarkedspensionssatser på omkring 8 pct. Den årlige mindsteløn på industriens område er i dag på ca. 245.000 kr., hvilket er lidt over højeste dagpengesats. Blandt lønmodtagerne med indkomster over 245.000 kr., er det 82 pct. der indbetalte mere end 8 pct. til pension i gennemsnit over de 10 år. Ses der alene på lønmodtagerne med de allerlaveste indkomster – fra mindstelønnen på 245.000 kr. til grænsen for 2. decil på ca. 280.000 kr. – så var det stadig 45 pct., der indbetalte 8 pct. eller mere til pension – og 58 pct. der indbetalte 7 pct. eller mere, se Figur 2.4.3. Beregningerne viser dermed, at langt de fleste personer, der tjente mere end minimumslønnen, allerede selv sparer op til deres pension og dermed er med til at medfinansiere de højere offentlige pensioner (via skatterne) for dem, der ikke selv sparer op – free-riderne.

Figur 2.4.3 Pensionsindbetalinger for lønmodtagere med indkomster mellem 245.000 og 280.000 kr. (laveste indkomster for fuldtidsansatte lønmodtagere på arbejdsmarkedet)

Noter: Beregningerne er foretaget på et panel af de 30-59-årige i 2020 for perioden 2011-2020. Figuren viser kun primære lønmodtagere, med gennemsnitlige bruttoindkomster mellem 245.000 og 280.000 kr. for perioden. Dette svarer til personer med indkomster i decil 2 men over minimumslønnen for industrien.

Kilde: Danmarks Statistik og ATP, 2022

Det valgte indbetalingskriterie på 29.000 kr. er et absolut indbetalingskriterieberegnet som et gennemsnit for den tiårig periode. Et andet muligt kriterie baserer sig, som nævnt tidligere, på en indbetaling på minimum 6 pct. af bruttoindkomsten i samme periode. Finansministeriet anvender dette kriterie udover den absolutte grænse i deres fremskrivningsrapport⁷ fra 2017. Ligeledes har både Velfærdskommissionen og DØRS foreslået et minimumsniveau for opsparing til pension på 6 pct. af bruttoindkomsten, sådan at alle sparer op til deres egen pension⁸. Minimumsgrænsen på 6 pct. kaldes et relativt kriterie, fordi personer, der sparer ret forskellige kronebeløb op til pension, alligevel begge kan ende i restgruppen ud fra denne definition, fordi deres indkomster er forskellige.

De to opgørelsesmetoder – det absolutte indbetalingskriterie på 29.000 kr. og det relative kriterie på 6 pct. af bruttoindkomsten – kommer frem til lidt forskellige vurderinger af størrelsen af restgruppen. Det absolutte kriterie, der forholder sig til pensionssystemets grænser, vurderer at restgruppen potentielt er omkring 32. pct. Anvender man det relative kriterie, bliver restgruppen ca. 24 pct. Reduktionen skyldes, at 6-pct. kriteriet

⁷ Finansministeriet (2017): "Det danske pensionssystem nu og i fremtiden". Rapporten er tilgængelig her: <https://fm.dk/media/15330/detdanskepensionssystemnuogifremtiden.pdf>. I deres rapport ser de på indbetalinger over en 5-årig periode.

⁸ Denne målsætning er i nogen grad opfyldt for overførselsindkomstmottagere, da de indbetaler obligatorisk til ATP og OP og også i nogle tilfælde SUPP.

placerer langt færre personer med lave indkomster i restgruppen, fordi 6 pct. af en relativt lav indkomst er væsentligt mindre end 29.000 kr.

2.5 Pension er et spørgsmål om forbrug nu eller senere

Selvom pension – og dermed opsparing til pension – kan virke fjernt for mange, er det vigtigt at komme i gang tidligt med at spare op, for 'den første krone er altid den vigtigste'. Jo tidligere, man sparer op, jo større bliver effekten af renters-rente, og man øger dermed sine forbrugsmuligheder i fremtiden markant ved at komme tidligt i gang med pensionsopsparingen. Lige meget om man sparer op via obligatoriske arbejdsmarkedspensioner eller ved at nedbringe gæld, så er pointen den samme, nemlig at man holder igen med forbruget nu. Det kommer en til gode senere, hvor ens økonomiske vilkår vil være tilsvarende bedre, end de ellers havde været. For dem der sigter efter at have så høje forbrugsmuligheder her og nu, kan det blive dyrt senere hen.

Fire forklaringer på, at folk ikke sparer nok op til pension

Hvis der ikke var tvungne pensionsordninger for størstedelen af danskerne, ville de fleste opleve en markant indkomstnedgang, når de gik på pension. Det er nemlig de færreste, der ville spare så meget op, at de kunne opnå en fornuftig dækningsgrad (70-80 pct.) efter pensionering, hvis de selv kunne bestemme, hvor meget de skulle spare op til pension.

Overordnet set kan man tale om fire hovedforklaringer på, at folk sparer for lidt op til pension: budgetbegrænsninger, anden opsparing, inerti og tabsaversion.

1 Begrænset indkomst: Nogle danskere har så begrænset en indkomst, at det er svært at lægge særlig meget til side til pension indenfor deres budget. En person med minimumsløn, der har et pensionsbidrag på 12 pct., har svært ved at spare mere op, selvom indbetalingerne nominelt måske er begrænsede. Et andet eksempel er kontanthjælpsmodtagere, der med en årlig indkomst på maksimalt 187.000 kr. nærmest ikke har mulighed for at spare op. Overførselsindkomstsmodtagere får derfor også en del hjælp fra staten netop til pensionsopsparing, idet staten fx betaler 2/3 af ATP-bidraget for denne gruppe. Derudover bidrager staten også med pensionsindbetaling i forbindelse med Arbejdsmarkedspension for førtidspensionister (SUPP) samt i Obligatorisk Pensionsopsparing (OP), der trådte i kraft i 2020.

2 Anden opsparing: En anden forklaring på manglende pensionsopsparing er, at nogle hellere vil spare op på anden vis. Opsparingen er der altså, bare ikke i pensionssystemet. En hurtigere nedbetaling af gæld – fx i fast ejendom – eller investering i obligationer eller aktier er nogle klassiske alternativer til at spare op til pensionen.

De sidste to forklaringer er i højere grad forankret i den menneskelige psyke.

3 Inerti: Når man taler om inerti i forhold til opsparing, betyder det ganske enkelt, at man simpelthen bare ikke lige får det gjort. Uanset om det handler om pensionsopsparing eller noget andet tilsvarende komplekst, er tendensen, at man bliver ved med at udsætte det. Man glemmer eller udskyder at få

handlet, også selvom man faktisk umiddelbart synes, at det er en god ide. Dermed er der mange, der ikke får sparet op til pension medmindre de er "tvunget" til det gennem obligatoriske pensionsordninger.

4 Tabsaversion: Den anden psykologiske mekanisme – tabsaversion – går ud på, at mennesker har en indbygget modstand mod at tabe. En frivillig opsparing til pension er rationelt set ikke et tab, men problemet er, at den føles som et tab. Den enkelte person "taber" pengene til forbrug her og nu, og udsigten til at få dem igen om en årrække kan ikke omsættes til noget håndgribeligt for personen. Derfor kan "tabet" ved at gå ned i forbrug her og nu slet ikke opvejes af et potentielt større forbrug senere i livet.

3.

Tilbagetrækning
og levetid

3. Tilbagetrækning og levetid

Som i mange andre lande er levealderen i Danmark steget de seneste mange år. Mens folkepensionsalderen faktisk faldt fra 1995 til 2018 fra 67 år til 65 år, så steg levealderen i samme periode meget. Samlet betød det, at en "ny" folkepensionist i 2018 i gennemsnit kunne forvente at være 19,4 år på pension, mens en "ny" folkepensionist i 1995 kunne forvente at være 14,6 år på pension. En livsvarig pension (både offentlige og private) skulle således udbetales 33 pct. længere i 2018 end i 1995. Den længere periode på pension har betydning for, hvor mange milliarder statskassen hvert år skal udbetale til folkepension. Den beskrevne stigning i tiden på pension, fra 1995 til 2018, betød isoleret set en årlig ekstra udgift til folkepension på 23,9 mia. kr.⁹ (2022-priser). Den omtalte historiske udvikling har ført til, at staten har hævet tilbagetrækningsalderen for at kunne modstå udgiftspresset.

Dette kapitel giver overblikket over udviklingen i levetiden og danskernes tilbagetrækningsadfærd. Afsnit 3.1 kigger på danskernes forskellige muligheder for at trække sig både tidligt og sent tilbage fra arbejdsmarkedet. Afsnit 3.2 ser på hvordan danskernes tilbagetrækning har forandret sig i løbet af de seneste 25 år i kølvandet på de omfattende tilbagetrækningsreformer. Afsnit 3.3 kigger på udviklingen i den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder. Endelig ser afsnit 3.5 nærmere på den stigende levetid og løsningen med den stigende pensionsalder.

3.1 Tilbagetrækningsruterne i Danmark og deres respektive reformer de seneste 25 år

Danskerne har gennem tiden haft flere forskellige tilbagetrækningsruter fra arbejdsmarkedet. De seneste 20 år har budt på flere reformer, der markant har reduceret mulighederne for tidlig tilbagetrækning via fx efterløn og førtidspension. Nedenfor følger en beskrivelse af ordningerne og de ændringer der er sket.

Førtidspension

Førtidspension erstattede i 1984 de tidligere sociale sikringsordninger som invalidepension og enkepension. Den tildeles af kommunen. Førtidspension er reelt en social sikringsordning, men kan alligevel betragtes som en slags tilbagetrækningsordning, fordi ydelsen i høj grad tildeles personer i 50'erne og 60'erne, som enten er fysisk eller psykisk nedslidte. Førtidspension kan tilkendes personer fra 18 år med varigt nedsat arbejdsevne i en sådan grad, at de ikke kan forsørge sig selv ved eget arbejde. Det er muligt at arbejde i et vist omfang samtidig med at man modtager førtidspension. Pensionen bliver dog sat ned, hvis førtidspensionisten eller dennes ægtefælle eller samlever har supplerende indtægter af en vis størrelse.

Førtidspension og fleksjob (se næste afsnit) gennemgik en reform i 2013, hvor ressourceforløb blev indført som ny ydelse. Formålet med indførelsen af ressourceforløb var at give personer med betydelige og komplekse problemer støtte til at få fodfæste på arbejdsmarkedet/uddannelse frem for at blive tildelt

⁹ Se nyhedsbrevet Faktum 185 for en uddybning: <https://www.atp.dk/dokument/185-stadig-stigende-levetid-koster-22-mia-kr-mere-i-folkepension-om-aaret>

permanent offentlig forsørgelse på førtidspension. Efter reformen i 2013 er det derfor som udgangspunkt ikke muligt for personer under 40 år at få tilkendt førtidspension, medmindre det er helt åbenbart, at arbejdsevnen ikke kan forbedres. I stedet tildes et ressourceforløb.

I de første år efter reformen i 2013 faldt antallet af nytilkendelser af førtidspension markant fra omkring 15.000 personer til omkring 6.000 personer. Siden er der dog sket en stigning i antallet af førtidspensionister, og i 2021 var antallet steget til ca. 236.000 personer. Den primære årsag til at tilgangen til førtidspensionsordningen faldt kraftigt efter 2013 reformen er, at man med reformen (som nævnt) indførte ressourceforløb, som betød, at mange ikke kunne tilkendes en ordinær førtidspension før de havde gennemgået et 5-årigt ressourceforløb.

Førtidspensionen og ressourceforløb er finansieret på de løbende kommunale budgetter, og i 2021 var udgiften til førtidspension på omkring 45,55 mia. kr., mens udgifterne til ressourceforløb var knap 3,5 mia. kr.¹⁰. Bopælskommunen afholder udgiften til førtidspension, dog med 30 pct. refusion fra staten.

Fleksjob og fleksydelse

Fleksjob, som blev indført i 1998, er et arbejdsmarkedspolitisk initiativ målrettet til borgere, der ikke kan opnå eller fastholde beskæftigelse på normale vilkår på arbejdsmarkedet grundet en væsentlig og varigt nedsat arbejdsevne, men som stadig vurderes at kunne arbejde i et vist omfang. Fleksjob kan også tilbydes personer med meget begrænset arbejdsevne, hvis der er mulighed for, at arbejdsevnen kan udvikles indenfor en rimelig periode¹¹. Formålet med ordningen er at sikre tilknytningen til arbejdsmarkedet for så mange personer som muligt og samtidig begrænse tilgangen til førtidspension. Man kan være ansat i fleksjob indtil folkepensionsalderen.

I 2004 svarede førtidspensionisterne til omkring 278.000 personer. Fleksjobordningen oplevede en stor tilgang fra starten og rundede i 2008 50.000 personer, dog uden at man observerede en tilsvarende nedgang i antallet af førtidspensionister. Den manglende nedadgående effekt på antallet af førtidspensionister fik den daværende SR-regering til at reformere førtidspension og fleksjob med virkning fra 1. januar 2013. Adgangen til førtidspension blev som nævnt begrænset, mens fleksjobordningen blev udvidet til også at omfatte fleksjob med ganske få timer. Udvidelsen af fleksjobordningen har betydet, at antallet af personer i ordningen er fortsat med at stige, og i 2021 nåede ordningen 97.000 personer.

Udgiften til fleksjobordningen afholdes af kommunen, der dog modtager refusion af udgifterne fra staten. Det samlede statslige fleksløntilskud (refusion af løntilskud) var i 2021 på 17,1 mia. kr.¹²

Fleksydelse blev indført i 2001 og er en tilbagetrækningsordning for borgere, der er visiteret til et fleksjob og tilmeldt fleksydelsesordningen, og som ønsker at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet før

¹⁰ Antal personer, gennemsnitligt forløb og udgifter til fleksjob og førtidspension fra Jobindsats, der indsamler data fra KMD's register for sociale personer: <https://jobindsats.dk/databank/ydelser/alle-ydelser-under-et/>

¹¹ Der er ikke fastlagt et bestemt antal timer for, hvornår man kan få bevilliget et fleksjob. Det vil sige, at arbejdsevnen ikke alene skal vurderes på grundlag af antallet af arbejdstimer, som borgeren kan klare, men også i forhold til effektiviteten i de præsterede timer.

¹² Samlet kommunale udgifter til fleksløntilskud kommer fra Danmarks Statistik, Statistikbanken tabel REGKC.

folkepensionsalderen. Man kan få fleksydelse på samme alderstrin, som man kan få efterløn, men der er dog forholdsvis få, der modtager ydelsen.

Seniorførtidspension og seniorpension

Seniorførtidspension blev indført i 2014 som led i reformen af førtidspension og fleksjob. Med ordningen kunne nedslidte med højst fem år til folkepensionsalderen lettere få adgang til førtidspension i form af seniorførtidspension. Med seniorførtidspension var der ikke krav om udvikling af arbejdsevne – som ved førtidspension – og dermed var der ikke krav om, at man skulle gennemgå praktik og ressourceforløb, hvis man var i betragtning til seniorførtidspension. Seniorpension erstattede seniorførtidspension per 1. januar 2020. Kravene for at få tilkendt seniorpension er lidt lempeligere end for almindelig førtidspension, og dermed får flere mulighed for at trække sig tilbage.

Seniorpension kan tilkendes borgere, der har seks år eller mindre til folkepensionsalderen, har haft en langvarig tilknytning til arbejdsmarkedet og højst kan arbejde 15 timer om ugen – vurderet i forhold til deres seneste job.

Personer, der tilkendes seniorpension, modtager en ydelse, der svarer til satsen for førtidspension frem til folkepensionsalderen. Seniorpension finansieres ligesom førtidspension af kommunerne, og i 2021 modtog ca. 16.000 personer seniorpension. De offentlige udgifter til seniorpension var ca. 2,3 mia. kr. i 2021.

Efterløn

Efterlønnen blev indført i 1979 og optjenes ved forudgående anciennitet i en a-kasse og bidrag til ordningen. Ordningen havde til hensigt at give plads til de unge på arbejdsmarkedet samt for at give nedslidte borgere en mulighed for at trække sig tilbage før folkepensionsalderen.

Efterlønsordningen var en stor succes fra starten, og ved udgangen af 1979 var der næsten 50.000 personer, der havde valgt at gå på efterløn. Frem mod 2004 steg antallet af personer på efterløn til det højeste niveau omkring på 220.000 personer¹³.

Der har været flere reformer af hele eller dele af efterlønsområdet i 1992, 1999, 2006 og 2011 – og de fleste har haft fokus på at dæmpe tilgangen til ordningen. Nogle af reformerne har primært haft fokus på de økonomiske incitamenter, fx modregningen af private pensioner og muligheden for at optjene en skattefri præmie, andre på længden af den mulige efterlønsperiode. Således er efterlønsperioden trinvist blevet afkortet fra syv til tre år, samtidig med at de økonomiske incitamenter til at blive på arbejdsmarkedet er blevet skærpet kraftigt. Derudover er efterlønsalderen blevet underlagt den samme indeksering af stigningen i levealderen som folkepensionsalderen.

Antallet af personer på efterløn er reduceret kraftigt siden 2004, hvor ordningen toppede med 220.000 personer. I 2021 var blot ca. 65.000 personer på efterløn. Samtidig er antallet af bidragsbetalende medlemmer også reduceret kraftigt. I september 2000 indbetalte 1,5 mio. personer til efterlønnen, mens det

¹³ Antal personer og offentlige udgifter til efterløn fra Jobindsats, der indsamler og præsenterer data fra Registeret for arbejdsmarkedsstatistik (RAM): <https://jobindsats.dk/databank/ydelser/tilbagetraekningsydelse/?gruppe-id=1630>

tilsvarende tal i september 2021 var ca. 299.000 personer. Blandt andet skete der et stort fald fra 2011 til 2012, hvor det i forbindelse med tilbagetrækningsreformen i 2012 var muligt at få sit efterlønsbidrag udbetalt skattefrit. Dette førte til, at antallet af personer, der indbetalte efterlønsbidrag, faldt med ca. 509.000 personer, svarende til knap 48 pct.¹⁴

Efterlønnen er finansieret delvist af medlemmernes egne bidrag, der i 2021 var hhv. 520 kr. pr. måned for fuldtidsforsikrede og 347 kr. pr. måned for deltidsforsikrede. De offentlige udgifter til efterlønnen er faldet fra 24,6 mia. kr. i 2004 til 8,5 mia. kr. i 2020.

Fra 2022 forventes en vis del af personer, der ellers ville gå på efterløn at vælge Tidlig Pension (se herunder) i stedet, da modregningen for private pensionsudbetalinger er mildere end efterlønsordningen, hvor private pensionsudbetalinger modregnes i efterlønsydelsen med 64 pct. af den årlige forventede eller faktiske pensionsudbetaling.

Tidlig pension

Fra 2022 er det muligt at benytte sig af tidlig pension, hvis der er 6 år eller mindre til, at man kan gå på folkepension. For at kunne få tidlig pension skal man have optjent 42, 43 eller 44 års anciennitet på arbejdsmarkedet. I anciennitetsberegningen tæller flere forskellige tilstande ud over beskæftigelse med. Det gælder fx perioder med barsels- syge- eller arbejdsløshedsdagpenge og perioder som selvstændig. Satsen udgør 164.880 kr. (2022) årligt. Private pensionsudbetalinger modregnes i ydelse med 80 pct. af den årlige pensionsudbetaling, hvis den livsvarige årlige pension er større end 102.900 kr. (2022).

I 2022 var der fra januar til september ca. 9.000 personer, der modtog en udbetaling fra tidlig pension og de offentlige udgifter for samme periode var på ca. 700 mio. kr.

Overgangsydelse

Overgangsydelsesordningen blev indført i 1992 for at skabe en større grad af differentiering med hensyn til aldersgrænser og overgang til efterløn. Reelt var ordningen en permanent offentlig forsørgelse til langtidsledige, indtil de var berettigede til efterløn. Overgangsydelsesordningen blev afskaffet i 1996 og var endelig udfaset i 2007.

Folkepension

Folkepensionen blev indført i 1957 og er en universel ydelse til alle danske statsborgere over folkepensionsalderen, der opfylder kravene om bopælsår fra det fyldte 15. år¹⁵. Hvis man ikke opfylder kravet for bopælsår i optjeningsperioden, kan man stadig have ret til en del af folkepensionen. Denne del kaldes

¹⁴ Antal personer, der betaler efterlønsbidrag fra Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekrutterings (STAR) statistikker om emnet: <https://star.dk/viden-og-tal/statistik/statistik-om-efterloen/>

¹⁵ Kravet i dag er at have boet i Danmark i mindst 3 år fra det fyldte 15. år til folkepensionsalderen. For at opnå fuld folkepension skal man have boet i 40 år i Danmark. Reglerne er ændret som følge af den stigende folkepensionsalder, og for personer, der når folkepensionsalderen 1. juli 2025 eller senere, er kravet, at man skal have boet svarende til 9/10 af perioden fra det fyldte 15. år til folkepensionsalderen i Danmark.

brøkpension, idet den beregnes som en brøk på baggrund af den tid, man har boet i Danmark i optjeningsperioden, i forhold til kravet for det fulde grundbeløb.

Folkepensionsalderen var frem til 2004 67 år, hvorefter den blev sænket til 65 år. Med Velfærdsforliget i 2006 og Tilbagetrækningsreformen i 2011 blev det vedtaget, at folkepensionsalderen indekseres til de forventede fremtidige levetidsforbedringer. Velfærdsforliget i 2006 betød at pensionsalderen i fremtiden skulle stige i takt med stigningen i den forventede levealder for en 60-årig. Forliget medførte indførelsen af en såkaldt levetidsmekanisme, som betød, at Folketinget hvert femte år, begyndende i 2015, skulle beslutte, om pensionsalderen 15 år senere (det vil sige første gang i 2030) skulle hæves. Folketinget har således besluttet at hæve pensionsalderen i 2030 til 68 år og igen i 2035 til 69 år. Derudover betød reformen, at folkepensionsalderen fra 2019-2022 blev løftet fra 65 til 67 år.

Der blev udbetalt godt 134 mia. kr. i folkepension i 2020 til ca. 1,05 mio. folkepensionister¹⁶. Heraf udgjorde grundbeløbet ca. 80 mia. kr., pensionstillægget 50 mia. kr. og ældrechecken 4,6 mia. kr.

3.2 De seneste 25 års udvikling i tilbagetrækningen

De sidste 20 års reformer har i høj grad haft det formål at øge incitamentet til at udskyde tilbagetrækningen fra arbejdsmarkedet.

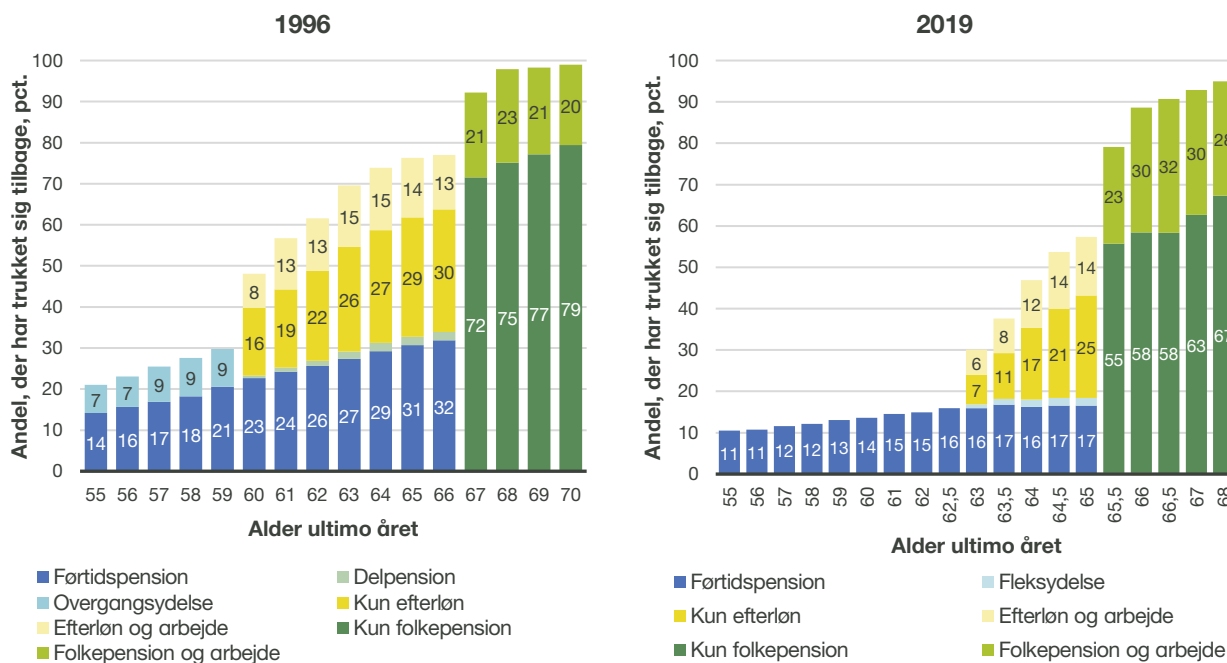
Reformerne på tilbagetrækningsområdet har særligt påvirket danskernes adfærd i slutningen af deres arbejdsliv – se Figur 3.2.1. I 1996 var det ca. halvdelen af de 60-årige danskere, der modtog førtidspension, efterløn eller delpension. I 2019 var andelen faldet til 14 pct., hvilket skyldes at man ikke længere kunne modtage efterløn som 60-årig, og fordi andelen af 60-årige på førtidspension var reduceret med 40 pct. siden 1996.

Hvis man ser på tilbagetrækningsmønsteret for danskerne året inden folkepensionsalderen, er der også sket et markant fald. I 1996 var det 77 pct., der havde forladt arbejdsmarkedet som 66-årige, og 32 procentpoint var på førtidspension. I 2019 var andelen, der havde forladt arbejdsmarkedet året før folkepensionsalderen, som 65-årig 57 pct., og kun 17 procentpoint modtog førtidspension.

Med til historien hører, at folkepensionsalderen i mellemtiden først var blevet sænket fra 67 til 65 år og siden – i 2019 – igen sat op til 65,5 år.

¹⁶ Defineret som personer på 66 år og ældre i 2020, der modtager en udbetaling fra folkepensionens grundbeløb.

Figur 3.2.1 Andele af de 55-70-årige, der havde trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet i hhv. 1996 og 2019

Note: Andelen, der arbejder ved siden af, at de modtager efterløn og folkepension, er i overgangsåret betinget på en positiv erhvervsindkomst året efter (for at udelukke sammenblanding med erhvervsindkomst tjent for tilbagetrækning). I øvrige år er betingelsen en positiv erhvervsindkomst i samme år. Figuren for 2019 indeholder halvårstrin, da folkepensionsalderen i 2019 var 65,5 år.

Kilde: Danmarks Statistik og ATP, 2022

På længere sigt må det også forventes, at billedet af tilbagetrækning fortsat forandrer sig, idet efterlønsordningen fx ikke længere vil være en bredt tilgængelig tilbagetrækningsmulighed. Målt på den aktuelle tilslutning blandt de nuværende 40-årige vil det være meget få, der på sigt overhovedet vil have mulighed for at gå på efterløn. I 2006 betalte mere end halvdelen af de 40-årige efterlønsbidrag, mens det i 2016 var mindre end en ud af ti af de 40-årige, der gjorde det samme. En stigende gruppe af yngre borgere, der frivilligt fravælger efterlønsordningen, og i 2050 forventes der således kun at være omkring 10 pct. af befolkningen, som er medlem af efterlønsordningen¹⁷.

Selvom mulighederne for tilbagetrækning på efterløn vil være begrænset i fremtiden, er der i de seneste år dog også kommet andre tilbagetrækningsmuligheder, særligt målrettet personer med lang anciennitet på arbejdsmarkedet – tidlig pension – eller personer, der er nedslidte og tæt på folkepensionsalderen – seniorpension.

Der vil altså i fremtidens arbejdsmarked være behov for at fastholde de ældre i beskæftigelse og skabe plads og jobs til et betydeligt større antal ældre. Udviklingen er allerede i gang, og der er stigende beskæftigelsesfrekvenser for aldersgrupperne lige inden folkepensionsalderen.

¹⁷ Social- og Indenrigsministeriet (2019).

3.3 Udvikling i den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder

Danskernes levetid er steget igennem mange år, hvilket har fået politikere til at vedtage reformer, der skal få folk til at arbejde længere. Det er i høj grad lykkedes og tilbagetrækningsalderen har været støt stigende siden midt nullerne. I dette afsnit gennemgås udviklingen og de reformer, der har fået tilbagetrækningen til at stige.

I denne gennemgang viser vi den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder fra 2000 og frem opgjort ud fra tre forskellige metoder. De tre metoder viser, at den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder er ret forskellige afhængig af metoden, men at den overordnede udvikling er ens på tværs af alle metoderne. Den første metode, der opgør tilbagetrækning til efterløn og folkepension fra alder 60, er ofte brugt, når man taler om den gennemsnitlige tilbagetrækning, men den viser ikke hele historien, da den udelader den tilbagetrækning, der enten sker til fx førtidspension og seniorpension eller sker før alder 60. De øvrige metoder viser dermed, at selvom det overordnede billede med en stigende tilbagetrækningsalder siden 2007 generelt holder, så er tilbagetrækningsalderen væsentligt lavere, end den ofte rapporterede. Argumentet for kun at kigge på tilbagetrækning til efterløn og folkepension fra alder 60 er, at denne repræsenterer den "rene" tilbagetrækningsbeslutning, som personer, der er tæt på folkepensionsalderen og eller i øvrigt friske og i arbejde, står overfor. Problemet med metoden er bare, at realiteten er, at for mange foregår tilbagetrækningsbeslutningen noget tidligere og involverer andet end efterløn eller folkepension.

- Tilbagetrækning til efterløn og folkepension fra alder 60: Metode 1 opgør tilbagetrækningsalderen for personer, der er 60 år eller ældre, når de første gang modtager en permanent tilbagetrækningsydelse, her defineret som enten efterløn eller folkepension. Det er en betingelse for at tælle som tilbagetrukket, at personen ikke har erhvervsindkomst over 150.426 kr. (2020-priser) efter tilbagetrækning.¹⁸
- Tilbagetrækning til efterløn, førtidspension og folkepension fra alder 60: Metode 2 opgør tilsvarende tilbagetrækningsalderen for 60-årige og ældre, når de første gang modtager en permanent tilbagetrækningsydelse. Men her medtages personer, der trækker sig tilbage på førtidspension og seniorpension også med. Betingelsen på erhvervsindkomst er den samme som i metode 1.
- Tilbagetrækning til efterløn, førtidspension og folkepension fra alder 50: Metode 3 udvider aldersgruppen, således at der ses på personer der er 50 år eller ældre, når de første gang modtager en permanent tilbagetrækningsydelse, der her omfatter førtidspension, seniorpension, overgangsydelse, efterløn og folkepension. Betingelsen på erhvervsindkomst er den samme som i metode 1 og 2.

Hvis man ser overordnet på "Tilbagetrækning til efterløn og folkepension fra alder 60", så faldt den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder frem til omkring 2007, fordi tilgangen til efterlønsordningen blev ved med at stige. Det var selvom, at man i 1999 indførte en efterlønsreform, der havde til formål at begrænse tilgangen til efterlønsordningen. Forklaringen på at tilgangen blev ved med at stige, skal findes i den måde man reformerede efterlønsordningen på. Man afkortede efterlønsperioden fra 7 til 5 år, og sænkede samtidig folkepensionsalderen fra 67 til 65 år for personer født efter d. 1. juli 1939. Derudover indførte man en 62-årsregel i stedet for en 63-års regel, fordi efterlønsperioden nu var blevet forkortet. Disse elementer bidrog isoleret set til at tilbagetrækningsalderen fortsatte med at stige. De nye elementer som skulle bremse tilgangen

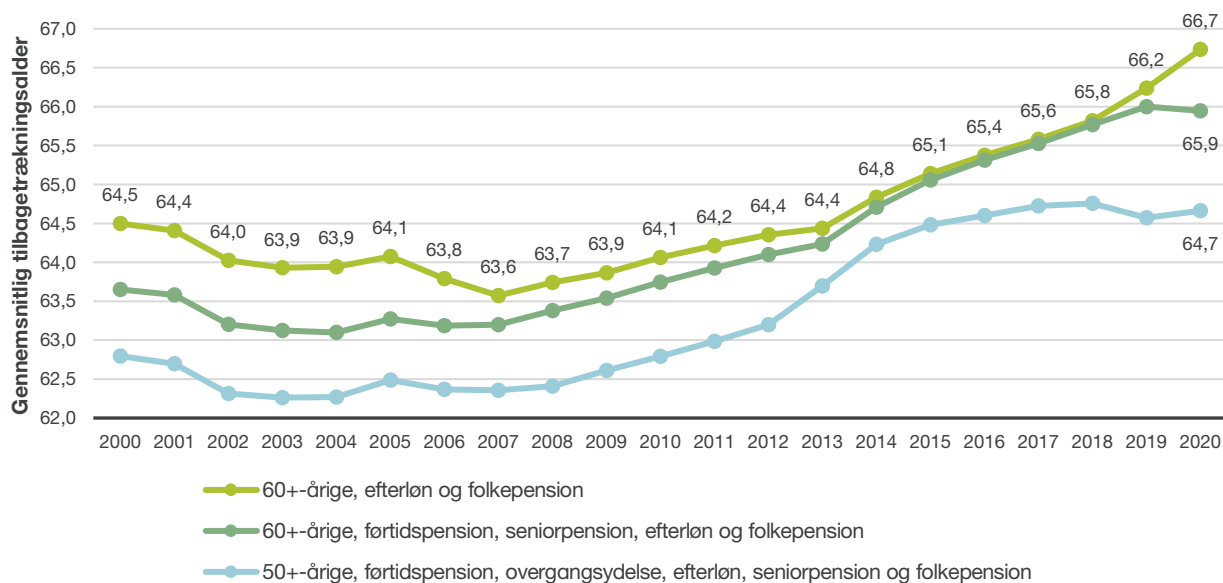
¹⁸ Denne metode bruges også af Forsikring og Pension i deres opgørelser af den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder, se F&P (2022).

til ordningen, var indførelsen af en skærpet modregning for egne pensionsopsparinger og et øget optjeningskrav ift. efterlønnen. Man skulle nu have været medlem i 25 år ud af 30 år i stedet for 20 år ud af 25 år.

Fra 2007 til 2020 har den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder været støt stigende fra 63,6 til 66,7 år. Det må i høj grad tilskrives flere reformer i den mellemliggende periode, som alle har haft til formål at udskyde tilbagetrækningstidspunktet, samt at efterlønsreformen fra 1999 begyndte at virke. Velfærdsreformen (2006) sammenkoblede udviklingen i tilbagetrækningsalderen med den forventede udvikling i levetiden fremover, således at både efterlønsalder og folkepensionsalder skal stige i takt med den forventede levetid. Tilbagetrækningsreformen i 2011 fremrykkede, hvornår efterløns- og folkepensionsalderen skulle begynde at stige, således at efterlønsalderen blev sat op med et halvt år om året fra 2014 til 2017 og folkepensionsalderen blev sat op med et halvt år om året fra 2019 til 2022. Samtidig forkortede man efterlønsperioden fra 5 til 3 år gradvist med virkning fra 2018 til 2023. Alle disse ændringer har bidraget til, at den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder er steget i perioden fra 2013 og frem.

Den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder for "Tilbagetrækning til efterløn og folkepension fra alder 60" er fra 2013 til 2020 samlet steget med 2,3 år, hvilket nogenlunde svarer til det, som efterlønsalderen og folkepensionsalderen er steget med i perioden. De seneste ændringer i folkepensions- og efterlønsalderen ser dermed ud til at være slået fuldt igennem på arbejdsudbuddet.

Figur 3.3.1 Gennemsnitlige tilbagetrækningsalder for hhv. 60+-årige og 50+-årige i perioden 2000-2020

Note: Tilbagetrækning defineres som første gang en person modtager en permanent tilbagetrækningsydelse, samtidig med at personens erhvervsindkomst (løndindkomst og overskud af selvstændig virksomhed) i året og det efterfølgende år er mindre end 150.426 kr. (2020-priser). Dette sikrer, at personer, der arbejder videre selvom de modtager fx folkepension først tæller som tilbagetrukne, når erhvervsindkomsten bortfalder. Grænsen på 150.426 svarer til ca. et halvt års fuldtidsbeskæftigelse med en timeløn på 120 kr.

Kilde: ATP og Danmarks Statistik, 2022

Figur 3.3.1 viser dog, at tilbagetrækningsalderen for personer, der går på efterløn eller folkepension som 60-årige eller ældre, ikke er hele fortællingen om danskernes tilbagetrækningsalder. Kurven for de 60+-årige der trækker sig til efterløn eller folkepension skjuler den del af tilbagetrækningen, der fx sker via førtidspension

eller seniorpension¹⁹. Hvis man medregner førtidspension og seniorpension som en tilbagetrækning for de 60+-årige, falder den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder til at være 65,9 år i 2020 i stedet for 66,7 år.

Udover reformerne af efterløns- og folkepensionsalderne har en anden vigtig reform været reformen af førtidspensionsordningen i 2012, som betød, at det blev strammet op på tilkendelserne til førtidspension, samtidig med at flere personer nu bliver arbejdsprøvet i en periode på op til 5 år (mens de modtager en lavere ydelse), før de eventuelt kan få tilkendt førtidspension. Samtidig har man gjort det nærmest umuligt at få tildelt en førtidspension før man fylder 40 år.

Fra 2013 faldt tilgangen i førtidspension og var lav de efterfølgende år. Dette kan ses i figuren ved, at tilbagetrækningsalderne regnet ved metode 1 og 2 er meget tæt på hinanden i perioden 2013-2018, idet forskellen mellem de to kurver netop er tilgangen til førtidspension for de 60+-årige. Tilgangen til førtidspension for de 60+-årige var stort set ikke eksisterende i denne periode, men begyndte at stige igen fra 2017. Det kraftige dyk i tilbagetrækningsalderen i 2020 for de 60+-årige, som også kan trække sig til førtidspension og seniorpension, skyldes indførelsen af seniorpension, der gjorde det muligt for personer med nedsat arbejdsevne at trække sig tilbage op til seks år før folkepensionsalderen.

Den sidste kurve i Figur 3.3.1 – "Tilbagetrækning til efterløn, førtidspension og folkepension fra alder 50" viser den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder, hvis man ser på 50+-årige, der trækker sig fra arbejdsmarkedet til enten førtidspension, seniorpension, efterløn (og overgangsydelse) eller folkepension. Tilbagetrækningsalderen er her markant lavere, idet der er væsentligt flere, der får tilkendt førtidspension som 50-59-årige end som 60+-årige. Med denne definition var den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder 64,7 år i 2020.

Men selv med den bredere definition af den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder, er den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder steget fra 2007 til 2018.

3.4 Opsat pension

Tilbagetrækning drejer sig ikke kun om tidlig tilbagetrækning idet nogle også vælger at arbejde efter folkepensionsalderen. Hvis man ser på personer over folkepensionsalderen, tegner der sig et billede af tre forskellige situationer. Det første, og absolut mest almindelige, scenarie er, at personen har forladt arbejdsmarkedet helt og er på folkepension. Det andet scenarie er, at man bliver ved med at arbejde, samtidig med at man har startet udbetalingen af folkepensionen. Dette kan lade sig gøre, fordi grænsen for, hvornår der modregnes i folkepensionens grundbeløb, er relativt høj (i 2022 begynder modregningen ved en årlig arbejdsindkomst på 348.700 kr.). Den tredje mulighed er, at man opsætter sin pension, dvs. udskyder tidspunktet for udbetalingen af folkepensionen og dermed optjener et ventetillæg til folkepensionen.

Muligheden for at opsætte sin folkepension blev indført i 2004 med det formål at give de ældre en større tilskyndelse til at fortsætte på arbejdsmarkedet efter folkepensionsalderen. Når man rammer folkepensionsalderen, kan man vælge at udskyde – opsætte – tilbagetrækningen fra arbejdslivet til et senere

¹⁹ Eller overgangsydelse, hvis vi ser på de 50+-årige i starten af perioden. Overgangsydelsen blev afskaffet i 1996 og var endeligt udfaset i 2007

tidspunkt og i stedet optjene et såkaldt ventetillæg, som betyder, at folkepensionen bliver højere resten af livet den dag, man vælger at gå på pension. For at have mulighed for at udskyde udbetalingen af folkepensionen skal man opfylde følgende tre betingelser:

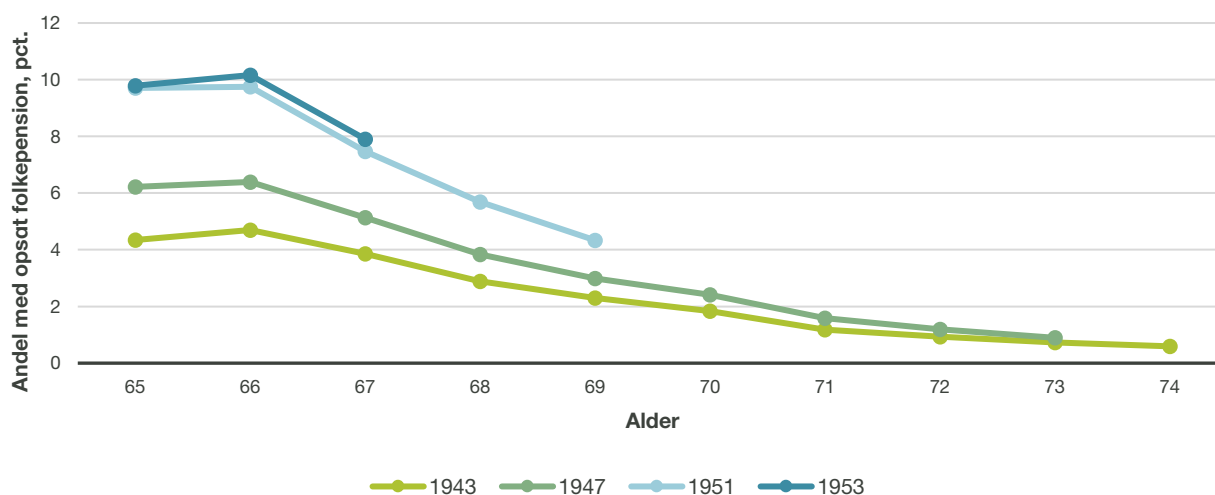
- have ret til folkepension
- arbejde mindst 750 timer indenfor et kalenderår, svarende til ca. 14 timer i gennemsnit om ugen
- kunne dokumentere arbejdsomfanget

I 2017 blev reglerne ændret. Der blev indført en mulighed for hurtigere udbetaling af ventetillægget, så det nu kan udbetales som en tiårig ydelse eller delvist som en engangsudbetaling. Tidligere blev ventetillægget automatisk udbetalt som en livsvarig forhøjelse af folkepensionen – dette er stadig en mulighed. Desuden blev det derudover muligt at søge om opsat pension med tilbagevirkende kraft.

De nye udbetalingsmuligheder gør gevinsten ved opsat pension mere synlig og attraktiv for den enkelte, idet det er ganske store beløb, der kan opnås enten som engangssum eller som årligt tillæg enten livsvarigt eller i ti år.

Ordningen vinder stille og roligt indpas, idet andelen, der vælger at opsætte deres folkepension de første år efter folkepensionsalderen, er steget år for år siden indførslen og er mere end tidoblet fra 2004 til 2020. De nyeste årgange, der når folkepensionsalderen, er således i højere grad end tidligere tilbøjelige til at opsætte folkepensionen og udviklingen er sket støt siden indførslen. Således havde omkring 10 pct. af personer født i 1953 udskudt pensionen som 65- og 66-årig, mens det blot var 4-5 pct. af personerne født i 1943, der gjorde det samme – se Figur 3.4.1. Figuren viser også, at andelen af årgangen, der fortsætter med at opsætte folkepensionen, falder over tid – de fleste opsætter pensionen et enkelt eller to år.

Figur 3.4.1 Andel af alderstrin 65-75-år, der har opsat folkepension for fødselsårgangene 1943-1953

Note: En person tæller som havende opsat pension, hvis vedkommende havde en eller flere perioder med opsat pension på det enkelte alderstrin. Den opsatte periode kan godt derefter være ophørt.

Kilde: Danmarks Statistik og ATP, 2022

3.5 Længere levetider og højere folkepensionsalder

Øget levetid betyder alt andet lige, at færre erhvervsaktive skal brødføde større grupper udenfor de aktive ældre. Den såkaldte ældrebyrde bliver tungere. Den øgede levetid lægger et yderligere pres på ældrebyrden, der allerede øges af den demografiske udvikling, nemlig at det er relativt store årgange, der er begyndt at gå på pension, samtidig med at de årgange, der "erstatte" dem på arbejdsmarkedet, er relativt små.

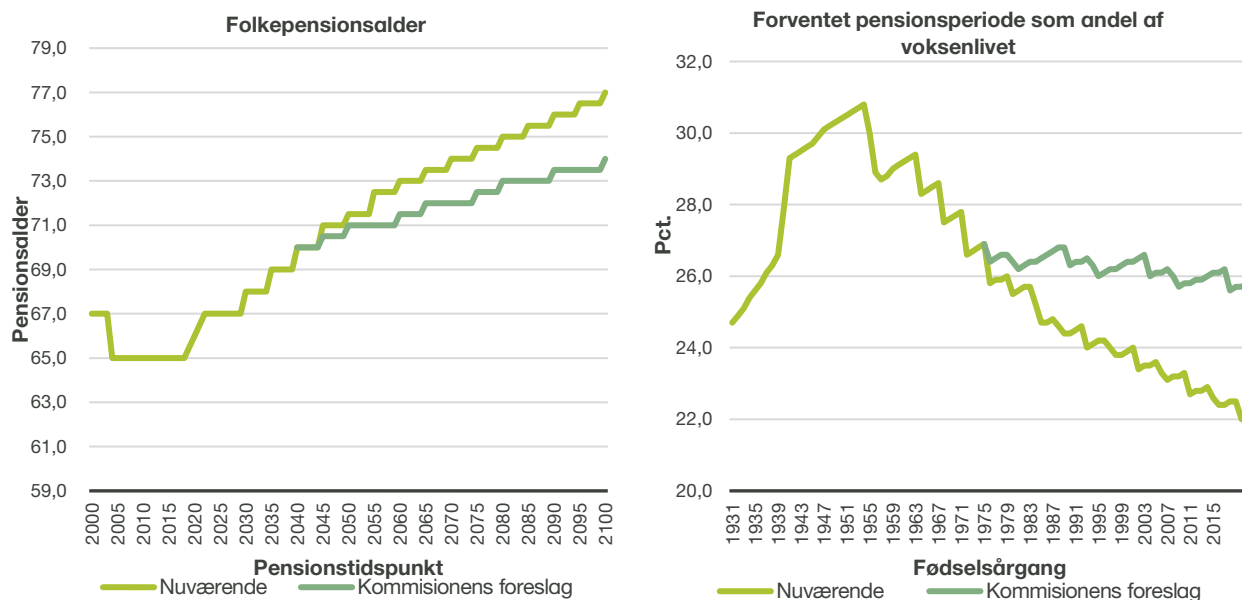
For staten er længere levetid en udfordring, fordi flere ældre betyder øgede pensionsudgifter til folkepensionen og de supplerende sociale ydelser. Samtidig øges udgifterne også på pleje- og sundhedsområderne, fordi ældre i langt højere grad end andre generationer trækker på sådanne ydelser. De offentlige pensioner finansieres over de løbende skatteindtægter, og når der skal udbetales pensioner i flere år, stiger statens udgifter.

Med Velfærdsaftalen i 2006 vedtog Folketinget en indeksering af folkepensionsalderen (og efterlønsalderen), der betyder, at folkepensionsalderen stiger i takt med befolkningens forventede levetid. I 2011 blev det klart at levetidsforventningerne var undervurderede, og indekseringen blev fremrykket i forbindelse med Tilbagetrækningsreformen. Velfærdsaftalen og Tilbagetrækningsreformen var i høj grad med til at fremtidssikre pensionssystemet og sikre den langsigtede finansielle stabilitet.

De nuværende regler betyder, at Folketinget hvert femte år tager stilling til, om folkepensionsalderen (og efterlønsalderen) skal opjusteres 15 år ude i fremtiden på baggrund af den levealder, man p.t. forventer at have i fremtiden. Reglerne foreskriver, at man maksimalt kan hæve folkepensionsalderen et år ad gangen hvert femte år. I 2020 vedtog Folketinget således, at folkepensionsalderen fra 2035 skal være 69 år. Siden Velfærdsaftalen er levetiden steget markant mere end forventet, og stigningen forventes at fortsætte. Med de nuværende fremskrivninger af levetiden forventes folkepensionsalderen at være 75 år i 2080 og 77 år i 2100 – se Figur 3.5.1.

Den stigende levetid har dermed betydet, at særligt den yngre del af befolkningen ser frem mod en væsentligt højere folkepensionsalder end den ældre del af befolkningen, samtidig med at de nuværende pensionister kan se frem til en længere pensionsperiode end hidtil antaget. Dette har ført til diskussion af, hvorvidt den eksisterende indeksering skulle ændres, og førte bl.a. også til at kommissionen om tilbagetrækning og nedslidning – i daglig tale kaldt pensionskommissionen – blev nedsat i 2020. Kommissionen skulle bl.a. se på udviklingen i levetid og sunde leveår i forhold til folkepensionsalderen og vurdering af konsekvenserne af en lempeligere indeksering af folkepensionsalderen.

Figur 3.5.1 Udvikling i folkepensionsalder og den forventede pensionsperiode (som andel af voksenlivet) ved nuværende indeksering og ved pensionskommissionens forslag

Note: Venstre figur illustrerer de forventede folkepensionsaldrer på baggrund af befolkningsprognosen med hhv. den nuværende indeksering og med pensionskommissionens forslag til ændret indeksering. Højre figur viser den andel, som pensionsperioden vil udgøre af et voksenliv givet, at man går på pension ved den forventede pensionsalder.

Kilde: Kommissionen om tilbagetrækning og nedslidning (Pensionskommissionen), 2022

Pensionskommissionens analyser²⁰ understreger, at der fortsat er behov for at indeksere folkepensionsalderen til levetidsudviklingen både for at sikre de offentlige finanser og sikre lighed i pensionsvilkårene over generationer. Indekseringen af folkepensionsalderen til den forventede stigning i levealderen betyder, at danskerne kan forvente en kortere periode (både relativt og absolut) på pension i fremtiden, hvilket giver dem flere år til at spare op i. Begge dele bidrager isoleret set til en højere årlig pensionsudbetaling i fremtiden, men også til et mindre pres på de offentlige finanser, da man får færre år med udbetalinger fra offentlige pensioner.

Men kommissionen påpeger også, at den nuværende indeksering betyder, at kommende pensionister får en stadig mindre andel af voksenlivet på pension – netop fordi at levetidsforbedringer slår igennem 1:1 i den nuværende indeksering. Som det ses af Figur 3.5.1 kan en person født i 1954 forvente at tilbringe mere end 30 pct. af voksenlivet som folkepensionist. Derimod vil en person født i 2020 med de nuværende regler kun kunne forvente at være på pension omkring 22 pct. af voksenlivet. Derfor foreslår kommissionen en lempeligere indeksering end den nuværende, hvor stigningen i den forventede levetid fordeles med 80 pct. til arbejdslivet og 20 pct. til pensionsperioden (i den nuværende indeksering går 100 pct. af stigningen til arbejdslivet). Denne ændring medfører, at pensionsperiodens andel af voksenlivet fastholdes omkring 26 pct. for fremtidige pensionister i takt med, at levetiden forbedres.

²⁰ Beskæftigelsesministeriet (2022).

4.

**Danskernes
pensionsformuer**

4. Danskernes pensionsformuer

Det danske pensionssystem har dækket bredt siden vedtagelsen af de store arbejdsmarkedspensioner i slutningen af 1980'erne. Men selvom opbygningen af arbejdsmarkedspensionerne dermed har været undervejs i omkring 30 år, er det først i løbet af de sidste 10 år, at bidragssatserne nåede de erklærede mål. Indbetalingerne som de ser ud i dag afspejler, hvad de kommende pensionister kan forvente at få ud fra deres pension, mens pensionsformuerne i dag – særligt for personer tæt på pensionsalderen – afspejler, hvordan indbetalingsreglerne og adfærden har været historisk.

Kapitlet har fokus på de opsparede pensionsformuer og gennemgår først i afsnit 4.1 den overordnede udvikling i de samlede pensionsformuer. Afsnit 4.2 dykker dernæst ned i fordelingen af pensionsformuerne og udviklingen i denne både ift. alder og ift. formue.

4.1 Udviklingen i danskernes bruttopensionsformuer 1994-2020

Pensionsformuens størrelse på tilbagetrækningstidspunktet har afgørende betydning for en persons forbrugsmuligheder i pensionisttilværelsen. På tilbagetrækningstidspunktet vil pensionsformuen være den totale sum af det, der er blevet opsparet gennem arbejdslivet (minus arbejdsmarkedsbidrag og risikobidrag til forsikringsordninger), plus det opnåede afkast og fratrukket omkostninger (ÅOP). Det er denne sum, der er grundlaget for de private pensionsindkomster i pensionsalderen, og som sammen med folkepension og andre potentielle indkomster – som supplerende sociale ydelser (fx boligstøtte og ældrecheck), anden opsparing og erhvervsindkomst – udgør pensionistens samlede indkomst.

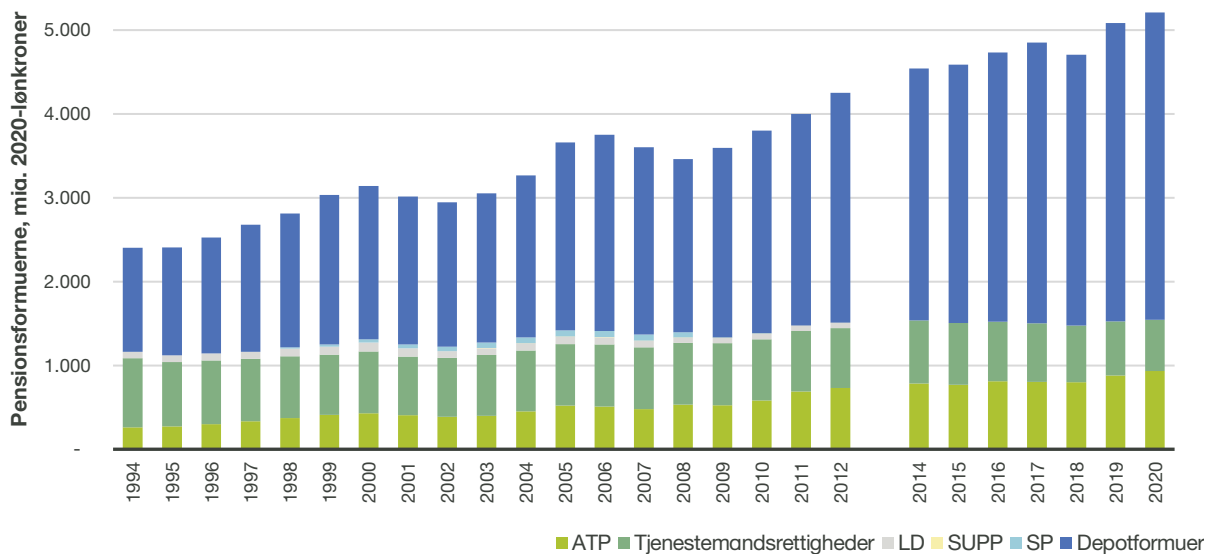
I 2021 udgjorde den samlede pensionsformue i danske pensionskasser og -selskaber 4.980 mia. kr. ifølge Nationalbanken. I dette kapitel bliver de samlede pensionsformuer på en lidt anden måde. For det første beregnes en "fiktiv" tjenstemandsformue, svarende til den værdi, der skulle til for at honorere de optjente tjenstemandsrettigheder, for det andet er pensionsformuerne i indeværende kapitel opgjort i bruttokroner – og aldersopsparingsformuen er derfor løftet til før skat niveau (bruttoficeret) for at kunne sammenligne direkte med de øvrige formuetyper. For det tredje analyserer vi pensionsformuerne på individniveau, hvilket begrænser data, idet de senest tilgængelige pensionsformuedata er fra 2020.

Når alt dette tages i betragtning, var den samlede pensionsformue i 2020 på 5.336 mia. kr. En del af denne formue tilhører personer, der ikke bor i Danmark, men som på et eller andet tidspunkt har arbejdet og indbetalt til en dansk pensionsordning. Personer, der havde en "dansk" pensionsrettighed, og som ikke boede i Danmark ultimo 2020, havde tilsammen en pensionsformue på 125 mia. kr. Tilsvarende vil der være personer bosat i Danmark, der har pensionsformuer i udlandet, som ikke opgøres som en del af pensionsformuen i Danmark. Hvis man dermed definerer pensionsformuen som pensionsrettighederne for personer bosat i Danmark og optjent i danske ordninger var den samlede pensionsformue 5.211 mia. kr. ultimo 2020.

Den samlede pensionsformue er vokset meget over tid. Dette skyldes især modningen af de nye arbejdsmarkedspensioner og udvidelsen af ATP Livslang Pension. Pensionsformuen er vokset fra 2.405 mia. 2020-lønkroner i 1994 til 5.211 mia. 2020-lønkroner i 2020 – se Figur 4.1.1. Den største procentvise stigning har været i ATP Livslang Pension, mens den største volumenmæssige stigning har været i depotformuerne.

Det hænger sammen med at ATP allerede var næsten fuldmødet for 2/3 af arbejdsstyrken i start 1990'erne, hvor ordningen blev udvidet til også at omfatte personer der modtager overførselsindkomster, mens arbejdsmarkedspensionerne blev kraftigt udvidet i 1987 med fælleserklæringen, så ordningen gik fra at dække omkring 25 pct. af lønmodtagerne til i dag at dække 85 pct. af lønmodtagerne.

Figur 4.1.1 Bruttopenionsformuerne 1994-2020 fordelt på ordninger, 2020-lønkroner

Note: Data dækker alle herboende personer over 16 år. Der er et databrud fra 2012 til 2014. Før 2014 er pensionsformuerne opgjort vha. data fra Velfærdskommissionen + DST's registre med ind- og udbetalinger. Fra 2014 er opgørelsen baseret på de pensionsformuer der findes i DST's registre. Efter 2013 kan LD, SP, SUPP og depotformuen ikke adskilles. Disse er derfor samlet under betegnelsen "Depotformuer". Beløbene er i 2020-lønkroner.

Kilde: Danmarks Statistik og ATP, 2022

Boks 4.4.1 Databrud i pensionsformuerne

Der er et markant databrud fra 2012 til 2014 i opgørelsen af pensionsformuerne over tid. De tilgængelige formuedatasæt er hhv. fra 1994-2012 og 2014-2017. For perioden 1994-2012 er formuerne beregnet på baggrund af en dataindsamling af formuerne i 2003 af Velfærdskommissionen. Beregningen af formuen er foretaget på baggrund af ind- og udbetalingerne i perioden samt kendskabet til makroformuerne. I denne periode kan arbejdsmarkedspensioner, firmapensioner og individuelle ordninger ikke adskilles. Data for 2013 er ikke blevet beregnet og mangler derfor i opgørelserne. I perioden 2014-2020 er formuerne indsamlet for Nationalbanken i samarbejde med Danmarks Statistik. I denne periode er depotformuer og Lønmodtagernes Dyrtidsfond (LD) ikke adskilte. Supplerende arbejdsmarkedspension (SUPP) blev flyttet ind under ATP Livslang Pension i 2013 og indgår dermed i ATP-formuen fra 2014 og frem.

Opgørelsesprincipperne for pensionsformuerne fra 1994-2012 er nærmere beskrevet i rapporten "Danskernes pensionsopsparing" (Jørgensen, 2007), s. 32.

Folkepensionens formueværdi

Selvom de private pensionsformuer er vokset markant i perioden 1994–2020, er fundamentet i pensionssystemet stadigvæk folkepensionen. Værdien af den løbende udbetaling af folkepension (grundbeløb, pensionstillæg og ældrecheck) var i 2020 i gennemsnit 129.494 kr. Hvis en folkepensionist selv skulle have svaret op til en udbetaling på det niveau i hele pensionstilværelsen ville det svare til at en 66-årig pensionist skulle have en pensionsopsparing på knap 2,6 mio. kr.²¹. Den gennemsnitlige private pensionsformue inklusive ATP Livslang pension og tjenestemandspensioner for en person, der var 65 år ved årets udgang var i 2020 på ca. 2,5 mio. kr. Den gennemsnitlige udbetaling fra ATP og søjle 2 og 3 var i 2020 på 89.693 kr., men dette dækker alle pensionister over pensionsalderen og er dermed ikke fuldt sammenligneligt med formuen for en 65-årig. Hvis man kun ser på de 66-årige i 2020, der havde en udbetaling fra private pensioner, var den gennemsnitlige løbende udbetaling ca. 118.000 kr. Hertil skal regnes engangsudbetalinger fra kapitalpension og aldersopsparing, der ikke er med i de løbende udbetalinger.

4.2 Fordelingen af pensionsformuerne

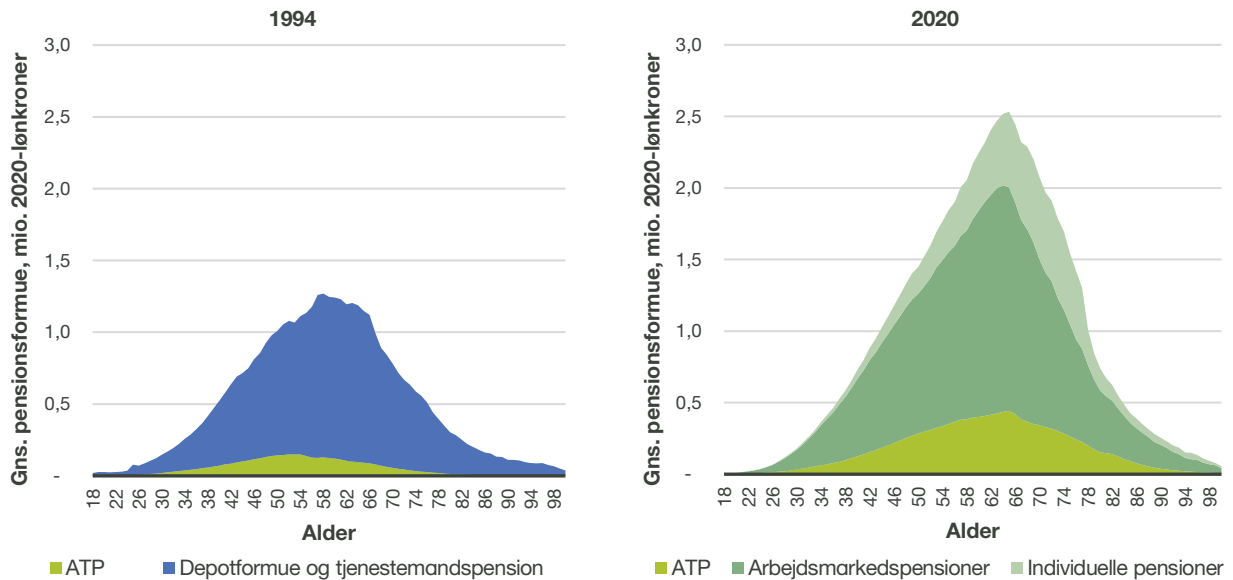
Selvom der er betydelig spredning i pensionsformuernes størrelse i befolkningen, så er der betydelig større spredning i pensionsformuernes størrelse blandt de ældre generationer end blandt de yngre. Dette hænger sammen med, at arbejdsmarkedsordningerne først blev udbredt på store områder efter Fælleserklæringen i 1987, og at overførselsindkomstmottagere først blev omfattet af ATP Livslang Pension i hhv. 1993 og 1997.

Pensionsformuerne er en beholdning på et givent tidspunkt og viser en kumulativ effekt af de foregående års indbetalinger (tilknytning til arbejdsmarkedet), omkostninger og afkast. Dette påvirker i højere grad fordelingen af de ældre generationers pensionsformuer, da de har gennemlevet et fuldt arbejdsliv med udsving på grund af arbejdsløshed, sygdom, konjunktur m.m. Spredningen er mindre blandt de yngre generationer, alene på grund af at der ikke har været så meget tid til at skabe forskellene endnu.

²¹ Beregningen tager udgangspunkt i, hvad en person skulle have sparet op, for at kunne få en løbende livsvarig udbetaling svarende til den gennemsnitlige udbetaling fra folkepensionen fra pensionstidspunktet ved 66 år og resten af den forventede levetid på 21 år. I beregningen er forudsat, at alle satser, regler, afkast mv. ellers fastholdes. Der tages udgangspunkt i samfundsforudsætningerne for afkast og omkostninger fra maj 2022 og beløbene er i 2020-lønkroner.

I standardberegningerne anvendes en lav-risiko profil, hvor 75 pct. investeres i obligationer og 25 pct. i aktier, og hvor afkastet de første 10 år er lavere end på lang sigt. Fordi det er et lav-risiko produkt, så er de årlige omkostninger (her angivet som ÅOP) til investering og administration "kun" 0,30 pct. (0,28 + 0,02). Havde man alternativt anvendt et mellem-risiko produkt, med 50 pct. obligationer og 50 pct. aktier kombineret med den gennemsnitlige ÅOP (vægtet efter indbetalinger) for danske livsforsikrings- og pensionselskaber på 0,94 pct., så ville det give nogenlunde samme forventede pensionsopsparing

Figur 4.2.1 Den gennemsnitlige pensionsformue blandt personer med en pensionsformue fordelt på alder i 1994 og 2020

Note: Begge opgørelser er i 2020-lønkroner. Opgørelsen dækker de 18-100-årige.

Kilde: Danmarks Statistik og ATP, 2022

Den gennemsnitlige pensionsformue er vokset markant både overordnet og fordelt på alder. I 1994 var danskernes gennemsnitlige pensionsformue blandt herboende danskere med en pensionsformue på 628.500 2020-lønkroner, mens den i 2020 var vokset til 1,15 mio. 2020-lønkroner. Figur 4.2.1 viser, at den gennemsnitlige formue fordelt på alder som nævnt er vokset fra 1994 til 2020, hvilket både skyldes, at folk generelt har sparet mere op i 2020 end i 1994 – begge dele skyldes i høj grad udbygningen af ATP og arbejdsmarkedspensionerne.

Når en person begynder på pensionstilværelse, så starter udbetalingen af den opsparede pensionsformue, hvilket helt naturligt får pensionsformuen til at falde. Derfor vil toppunktet – altså den alder, hvor den gennemsnitlige pensionsformue topper – typisk også ligge ret tæt på den gennemsnitlige pensionsalder. I 1994 var det de 58-årige, der i gennemsnit havde den største formue, mens det i 2020 var de 65-årige. Dette skyldes bl.a. ændringer i tilbagetrækningsmønstret som følge af tilbagetrækningsreformer indekseringen af folkepensionsalderen.

Figuren viser også, at personer, der var under 40 år i 2020, stort set kun har sparet op i obligatoriske ordninger, dvs. ATP Livslang Pension og arbejdsmarkedspensioner (ikke søjle 3).

For de 77-78-årige og ældre ses et tydeligt fald i pensionsformuen i søjle 3. Dette kan forklares med, at mange ratepensioner på dette tidspunkt er ved at være udbetalt, og næsten alle kapitalpensionerne og aldersopsparingerne er blevet udbetalt.

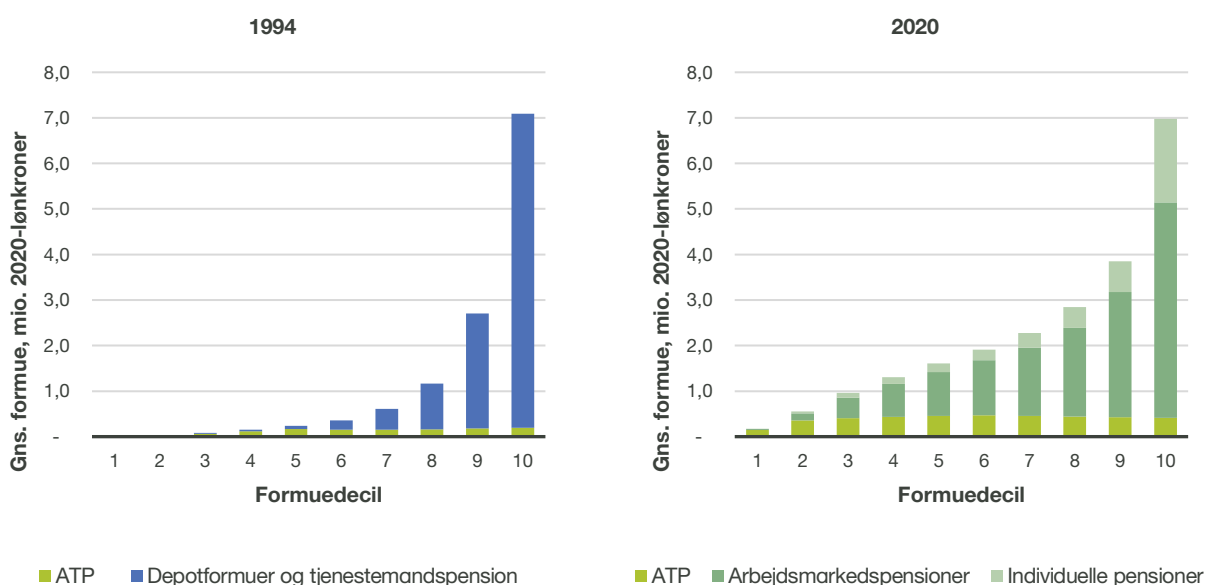
En anden forklaring kan være kvindernes store indtog på arbejdsmarkedet i 1970'erne og 80'erne som betød, at mange flere kvinder fra disse nye årgange sparede op til deres egen private pension. Det har særligt betydning for de kvinder der er 75+-år i dag.

Pensionsformuen er mindre skævt fordelt i dag end tidligere

Både ens arbejdsmarkedsstatus og indkomst har stor indflydelse på, hvilke muligheder den enkelte har for at spare op til pension, da tilknytningen til arbejdsmarkedet bestemmer, om man obligatorisk skal indbetale til en arbejdsmarkedspension, mens højere indkomst giver mulighed for højere indbetalinger. Denne sammenhæng blev særligt forstærket med Fælleserklæringen i 1987, som sikrede at store grupper af lønmodtagere fremover skulle bidrage obligatorisk til deres egen pensionsopsparing.

Udbygningen af arbejdsmarkedspensionerne og ATP op igennem 1990'erne har derfor været medvirkende til, at langt flere har sparet op til deres egen pension, og dermed er fordelingen af pensionsformuerne blevet mere ligeligt fordelt – se Figur 4.2.2.

Figur 4.2.2 Gennemsnitlige pensionsformuer for 60-årige i 1994 og 2020, fordelt på formuedeciler

Note: Decilinddelingen er foretaget på baggrund af formuerne blandt 60-årige personer, hvor personer uden formue også er inkluderet. Beløbene er 2020-lønkroner i begge år.

Kilde: Danmarks Statistik og ATP, 2022

I 1994 rådede de 20 pct. mest formuende over 79 pct. af den samlede pensionsformue og reelt havde halvdelen af de 60-årige ingen reel pensionsformue. I 2020 var billedet markant ændret, idet de fleste 60-årige havde en pensionsformue, og samtidig var pensionsformuen mere jævnt fordelt. De 20 pct. mest formuende i 2020 rådede nu "kun" over 48 pct. af pensionsformuen.

Gruppen fra 3. til 7. decil ejede i 1994 21 pct. af den samlede pensionsformue. I 2020 ejede disse grupper 49 pct. af den samlede pensionsformue. Udbygningen af pensionssystemet har dermed først og fremmest været meget gavnlig for den store midtergruppe i 2. til 7. decil og gør, at disse grupper nu har en reel pensionsopsparing, men der er stadig en restgruppe med meget små formuer.

Figur 4.2.2 viser dermed tydeligt, at formuefordelingen er blevet mindre skæv fra 1994 til 2020 og at det særligt bygger på ATP Livslang pension og arbejdsmarkedspensionerne, der er steget for de mindst formuende i 2. til 6. decil. Formuen i ATP Livslang Pension udgør således mellem 24 og 64 pct. af den gennemsnitlige pensionsformue i 2. til 6. decil for en 60-årig.

5.

**Pensionisternes
indkomster**

5. Pensionisternes indkomster

Det danske pensionssystem har været mere eller mindre under konstant forandring siden de første kim blev lagt med alderdomsunderstøttelsen tilbage i 1891. Forandringen fortsætter i dag, hvor store nye grupper på arbejdsmarkedet er i gang med at opbygge arbejdsmarkedspensioner i forlængelse af fælleserklæringen fra 1987. Det betyder, at pensionisternes indkomster har forandret sig historisk og også vil gøre det fremadrettet.

I dette kapitel gennemgås først i afsnit 5.1 de samlede udbetalinger i pensionssystemet. I afsnit 5.2 gennemgår udbredelsen af private pensionsudbetalinger, mens afsnit 5.3 ser på de nuværende pensionisters dækningsgrader. Afsnit 5.4 ser på betydningen af offentlige pensioner i pensionisternes indkomster.

I hele kapitlet er fokus på de borgere, der er gået på folkepension og modtager folkepensionens grundbeløb. Indkomsterne beskrives kun for dem, der modtager folkepension og medtager ikke de borgere, der trækker sig før pensionsalderen. De borgere, der vælger at udskyde (opsætte) folkepensionen, indgår således ikke i opgørelserne, da deres indkomstbillede er væsentligt forskelligt fra dem, der er pensionerede.

5.1 Udbetalingerne i pensionssystemet

Det danske pensionssystem har berøring med størstedelen af befolkningen, og hvert år bevæger meget store beløb sig igennem systemet både i forhold til indbetalinger og i forhold til udbetalinger.

Overordnet opdeler vi befolkningen over 18 år i enten den erhvervsaktive alder, altså de 18-65-årige, eller som folkepensionister. Folkepensionister defineres i denne rapport som 67+-årige, der modtager folkepensionens grundbeløb, idet man dermed sikrer, at personen har haft mulighed for at være på folkepension i hele året. Det medfører, at de 66-årige falder mellem disse to inddelinger, de kan i et kalenderår nå både at være i arbejde og på folkepension. I 2020 var der 3.577.1874 personer, der var 18-65 år, 64.489 personer, der var 66 år og 1.078.759 mio. personer, der var 67 år eller ældre.

Der var 1,1 mio. personer, der var 66-år eller ældre i 2020. Blandt de personer, der havde haft mulighed for at være på folkepension i hele året – dvs. de 67-årige og ældre modtog 97 pct. folkepension (de sidste 3 pct. har udskudt folkepensionen). Hvis man alene ser på pensionisternes indkomster – dvs. personer over folkepensionsalderen, der modtager folkepensionens grundbeløb – udgør folkepensionens ydelser alene 41 pct. af de samlede indkomster på 324,9 mia. kr., se Tabel 5.1.1.

Værdien af folkepensionens grundbeløb var ca. 80 mia. kr. i 2020, svarende til 60 pct. af folkepensionens ydelser. Folkepensionens grundbeløb udgør dermed langt den største udbetaling til de danske pensionister. Langt de fleste folkepensionister – 93 pct. – modtager også en udbetaling fra ATP Livslang Pension, hvilket understreger ATP's placering i søjle 1 som en del af grundpensionen. Ca. 62 pct. af folkepensionisterne modtager en løbende udbetaling fra private pensioner (inkl. tjenestemandspensioner, men ekskl. ATP). Det tal er steget støt gennem de sidste mange år og vil fortsat stige gennem de næste mange år, i takt med at de "nye" arbejdsmarkedspensioner modnes frem mod 2080. De private pensioner får altså en noget større udbredelse og tyngde i fremtiden. Grundpensionen vil dog stadig have stor betydning for pensionisterne i

fremtiden, da ca. halvdelen af pensionskronerne fortsat forventes at komme herfra i 2080.²²

Tabel 5.1.1 Folkepensionisternes samlede indkomster, antal modtagere og størrelsen af indkomsterne i 2020

	Personer	Andel, pct.	I alt udbetalt, mia. kr.	Gennemsnitlig indkomst (blandt alle), kr.	Gennemsnitlig indkomst (blandt modtagere), kr.
Folkepensionister	1.049.689	100	324,9	309.478	309.478
Folkepensionens grundbeløb	1.049.689	100	80,0	76.236	76.236
Folkepension tillæg	934.065	89	49,7	47.391	53.258
Supplerende pensionsydelse (ældrecheck)	283.562	27	4,6	4.402	16.305
ATP Livslang Pension	977.591	93	15,1	14.380	15.440
Arbejdsmarkedspension og individuelle pensioner (ekskl. ATP og Tjenestemandspension)	547.723	52	49,9	47.538	91.104
Tjenestemandspension	178.703	17	29,9	27.776	163.152
Boligydelse	277.292	26	13,7	13.064	49.455
Varmetillæg	154.451	15	0,5	460	3.129
Formueindkomst (løbende)	544.665	52	27,9	26.535	51.138
Erhvervsindkomst	171.334	16	19,2	18.260	111.872
Lejeværdi af egen bolig	545.521	52	35,1	33.433	64.332

Note: Folkepensionister defineres her som herboende personer, der er 67 år eller ældre ultimo året og som modtager folkepensionens grundbeløb. Folkepensionens ydelser består tilsammen af grundbeløbet, pensionstillægget og ældrechecken. Udbetaling fra ATP Livslang Pension indeholder også udbetaling fra SUPP og OP. Beløb er 2020-kr. før skat.

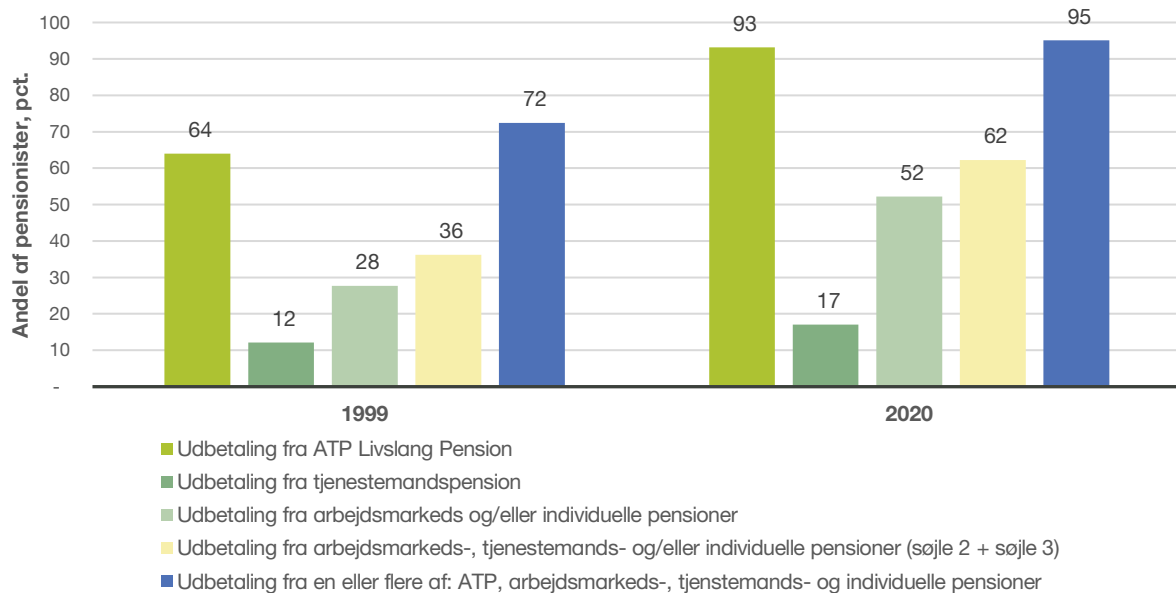
Kilde: Danmarks Statistik og ATP, 2022

5.2 Næsten alle folkepensionister modtager privat pension i dag

I gennem de seneste årtier er andelen, der indbetaler til pension, steget ganske meget. Det har medført, at andelen af folkepensionister, der modtager en udbetaling fra private pensioner, også er steget markant fra 72 pct. i 1999 til 95 pct. i 2020 – se Figur 5.2.1. De primære årsager til denne markante stigning er kvindernes indtræden på arbejdsmarkedet i 1970'erne og 1980'erne, udbredelsen af arbejdsmarkedspensionerne med Fælleserklæringen i 1987 og udvidelsen af ATP-ordningen i 1990'erne.

²² Se ATP (2019), "Hver anden pensionskrone kommer også i fremtiden fra det offentlige og ATP", *Faktum* nr. 184.

Figur 5.2.1 Andel af folkepensionisterne, der modtager en løbende udbetaling fra en privat pensionsordning

Note: Privat pension dækker over ATP Livslang Pension, arbejdsmarkedspensioner, tjenestemandspensioner og individuelle pensioner. Figuren viser andelen af folkepensionisterne, der modtog den/de pågældende private pensioner i hhv. 1999 og 2020. Pensionister defineres som 67+-årige, der modtager folkepensionens grundbeløb.

Kilde: Danmarks Statistik og ATP, 2022

Den markante udvikling i den samlede andel, der modtager en udbetaling fra en pension, i løbet af de seneste to årtier skyldes især stigningen i andelen af pensionister, der modtager en pensionsudbetaling fra ATP Livslang Pension fra 64 pct. i 1999 til 93 pct. i 2020. Der er også sket en markant stigning i andelen, som får udbetalt en arbejdsmarkedspension eller individuel pensionsopsparring i perioden, idet perioden netop dækker perioden, hvor arbejdsmarkedspensionerne bliver bredere udbredt.

Selvom det er ATP Livslang Pension, der især er årsagen til at de fleste i dag modtager en privat pensionsudbetaling, er det arbejdsmarkedspensionerne, tjenestemandspensionerne og de individuelle pensioner, der fylder mest i kroner og ører. Udbetalingen fra disse ordninger er steget med 45,6 mia. kr. ud af en samlet stigning i på 56,7 mia. kr. i de private pensioner. Samlet set udbetaltes der i 2020 96,6 mia. kr. fra ATP Livslang Pension, arbejdsmarkedspensioner, tjenestemandspension og individuelle pensionsordninger.

Selvom udviklingen allerede har været markant, er det stadig kun en del af effekten af udbygningen af arbejdsmarkedspensionerne og ATP vi ser. Det skyldes, at det varer mange årtier, før alle har haft et helt arbejdsliv, hvor de har kunne indbetale til arbejdsmarkedspension og ATP fra de tilstande der i dag er omfattet af de to ordninger.

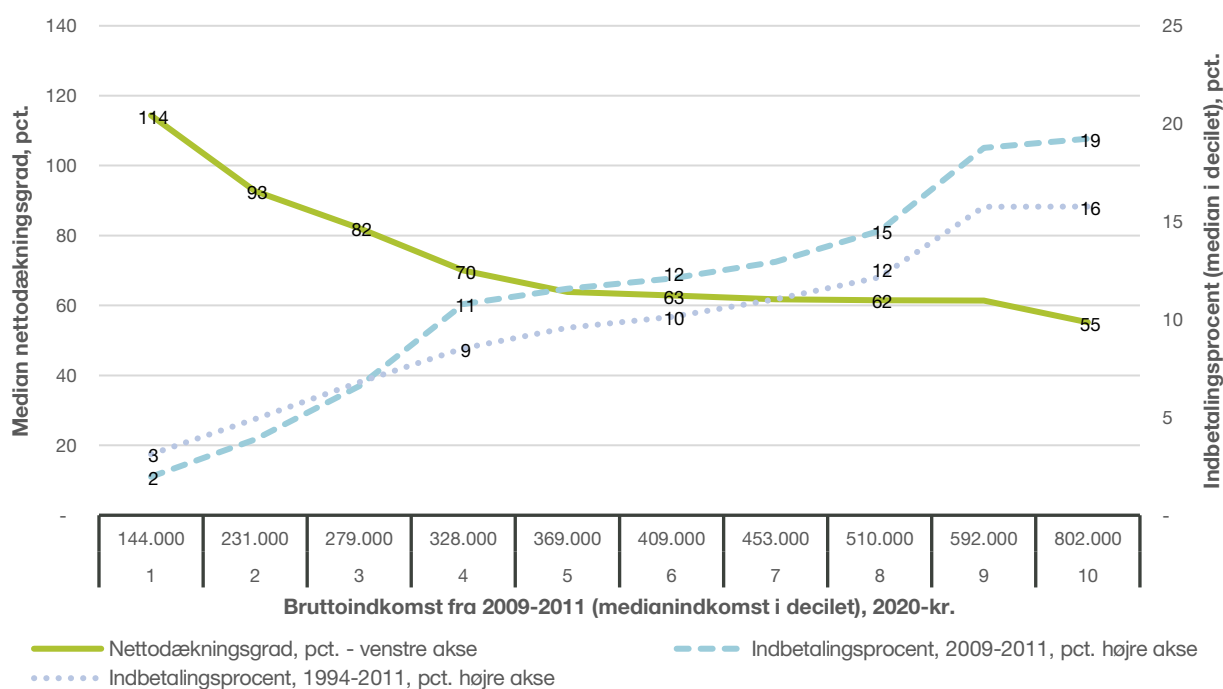
5.3 Dækningsgrader for pensionister i 2020

Nogle gange måler man pensionisternes indkomster – eller relative velstand – via såkaldte dækningsgrader, som er forholdet mellem indkomsten som pensionist ift. indkomsten som erhvervsaktiv. Flere pensionselskaber anbefaler en målsætning om en dækningsgrad som pensionist på omkring 80 pct. Selvom det kan være en fin anbefaling for en gennemsnitsindkomst, vil det ofte ikke være en god anbefaling for en person med en relativt lav indkomst eller relativt høj indkomst. En person med en relativt lav indkomst vil ofte være bedre tjent med en dækningsgrad på 100 pct. eller mere, mens en person med en relativt høj indkomst måske kan nøjes med en dækningsgrad på omkring 60 pct.

En persons indkomst som pensionist – og dermed vedkommendes dækningsgrad – vil i høj grad være bestemt af kombinationen af indkomsten gennem arbejdslivet samt hvor stor en del af denne indkomst, som man indbetalte til pension – altså ens gennemsnitlige indbetalingsprocent. Både indbetalingsprocenter og dækningsgrader har stor sammenhæng til den indkomst man har som erhvervsaktiv – højere lønnede betaler typiske en højere andel ind til pension, men oplever typisk også at få en lavere dækningsgrad efter pensionering.

I 2020 var median-nettodækningsgraden blandt de 68-årige pensionister 69 pct. målt ift. den gennemsnitlige indkomst de havde som 57-59-årige. Men som Figur 5.3.1 viser, dækker dette gennemsnit over en stor spredning i dækningsgraderne som pensionist, når man ser på de samme personer fordelt efter deres indkomst som 57-59-årige.

Figur 5.3.1 Indbetalingsprocenten i perioderne 1994-2011 og 2009-2011 samt nettodækningsgraden som 68-årig i 2020.

Note: Nettodækningsgraden er regnet som forholdet mellem en persons nettoindkomst (efter skat) som 68-årig folkepensionist og den gennemsnitlige nettoindkomst som 57-59-årig. Både netto- og bruttoindkomst er eksklusive lejeværdi af egen bolig. Indkomstdecilerne er beregnet på baggrund af den gennemsnitlige bruttoindkomst for de samme personer i perioden 2009-2011, dvs. som 57-59-årige. Indbetalingsprocenterne er vist både for personerne i perioden 2009-2011 og for perioden 1999-2011 og er beregnet som et gennemsnit af de samlede indbetalinger til pension ift. bruttoindkomsten inklusive pensionsindbetalinger. Alle beløb er 2020-kr.

Kilde: ATP og Danmarks Statistik, 2022

Når man ser på indbetalingsprocenterne og dækningsgraderne i Figur 5.3.1, så er der nogle bestemte forhold man skal være opmærksom på:

- Der er en positiv sammenhæng mellem størrelsen af indkomsten og den andel, der indbetales til pension.
- Der er en negativ sammenhæng imellem indbetalingsprocenternes størrelse og dækningsgraderne
- De to kurver for indbetalingsprocenterne er væsentligt forskellige, idet indbetalingsprocenterne set over perioden 1994-2011 generelt er lavere end set for delperioden 2009-2011

Kurverne for indbetalingsprocenterne viser, at de fleste personer indbetalte mere af deres indkomst til pension i delperioden 2009-2011 end i den længere periode fra 1994 til 2011. Det gælder dog ikke for personerne med de laveste indkomster i perioden 2009-2011. Der er flere årsager til dette, for det første dækker den lange periode en tid, hvor indbetalingsprocenterne til arbejdsmarkedspensionen er stigende – de når først de aftalte niveauer fra 2009. Perioden 2009-2011 dækker altså indbetalinger med de ”høje” indbetalingssatser hele perioden. Dette har særlig betydning for de mellemste og høje indkomster, der i høj grad er omfattet af arbejdsmarkedspensionerne. For de lave indkomster er der en anden historie i spil, nemlig at personerne godt kan have haft væsentligt højere indkomster tidligere i arbejdslivet (og dermed også have indbetalt væsentligt mere ind til pension).

Dækningsgraderne som 68-årige hænger i høj grad sammen med indbetalingsprocenterne i den lange periode – de er resultatet af de indbetalinger personerne har haft igennem hele deres arbejdsliv. Dækningsgraderne afspejler dermed ikke indbetalingsprocenterne, som de så ud i slutningen af personernes arbejdsliv, hvor de høje bidragssatser for alvor slog igennem. En person, der igennem hele sit arbejdsliv indbetaler 12 pct. af sin indkomst på 350.000 kr. vil kunne forvente at få en nettodækningsgrad på omkring 78 pct.²³

Årsagen til, at der generelt er en negativ korrelation imellem dækningsgraden og indbetalingsprocenten, er, at folkepension og ATP i udgangspunktet giver samme grundpension (før modregning og beskatning) for alle, hvilket betyder, at personer med høje indkomster får et noget lavere bidrag til dækningsgraden fra grundpensionen end personer med lave indkomster. Derudover modregnes stigende private indkomster i de offentlige pensioner via samspilsmekanismen, hvilket forstærker den negative sammenhæng.

Hvis man kommer fra en relativt lav og midlertidig indkomst i de erhvervsaktive år, kan en dækningsgrad på 80 pct. være forbundet med en meget lav indkomst som pensionist. Derfor ser vi også i Figur 5.3.1, at personer, der havde de laveste indkomster i de erhvervsaktive år, får de største dækningsgrader som pensionist (en dækningsgrad over 100 pct.). De høje dækningsgrader skyldes således næsten altid at indkomsten som erhvervsaktiv var meget lav.

²³ Se Faktum 209, ”Sådan hænger din opsparing og indkomst sammen som pensionist”.

Omvendt har personer med de højeste indkomster inden pensionsalderen de laveste dækningsgrader – på omkring 55-60 pct. – når de går på pension. Disse personer vil måske godt kunne nøjes med en lavere dækningsgrad. Dels fordi deres basale økonomiske behov er mere end dækket ved dette niveau, dels fordi gruppen typisk har større friværdier eller andre private indkomster, de kan supplere pensionsindkomsten med.

Dækningsgrader bør derfor mere ses som ét af flere mål for en pensionists indkomstforhold. Det er også vigtigt at se på den absolutte indkomst. I Figur 5.3.1 svarer nettodækningsgraden på 114 pct. blandt de 10 pct., der havde den laveste indkomst som erhvervsaktiv (decil 1) til en årlig indkomst efter skat på knap 124.000 kr., mens nettodækningsgraden på 55 pct. blandt de 10 pct. der havde højest indkomst som erhvervsaktiv (decil 10) svarer til en årlig indkomst efter skat på 258.000 kr. – altså mere end den dobbelte absolutte indkomst.

5.4 Grundpensionen får større betydning med alderen

For langt de fleste er det at gå på pension ensbetydende med en nedgang i indkomsten. Men de færreste ved at indkomstnedgangen for rigtig mange fortsætter efter pensionering. Mere end otte ud af ti pensionister oplever en nedgang i købekraften af deres pensionsudbetalinger efter 10 år, og hver femte løber tør for pension efter 10 år. Sammenholdt med de øvrige hændelser, der naturligt sker gennem pensionstilværelsen, betyder det, at pensionisterne bliver mere og mere afhængige af de offentlige pensioner i takt med, at de bliver ældre.

1 ud af 5 løber tør for pension efter ti år på pension

Hvis man ser på pensionernes købekraft – altså pensionsudbetalingernes værdi i forhold til den generelle udvikling i priser – har 75 pct. af pensionisterne i perioden 2010 til 2020 oplevet, at deres pensionsudbetaling er steget mindre end prisudviklingen, heraf har 10 procentpoint oplevet, at deres pensionsudbetaling er mere end halveret og for 19 procentpoint er den helt ophørt.

For 3 ud af 10 pensionister er oplevelsen altså, at deres pensionsudbetaling er mere end halveret eller helt forsvundet – se Figur 5.4.1. For 25 pct. af pensionisterne var udviklingen i perioden mere positiv, idet deres købekraft blev fastholdt eller forbedret, men det efterlader stadig størstedelen, hvor pensionen ikke har fulgt med prisudviklingen.

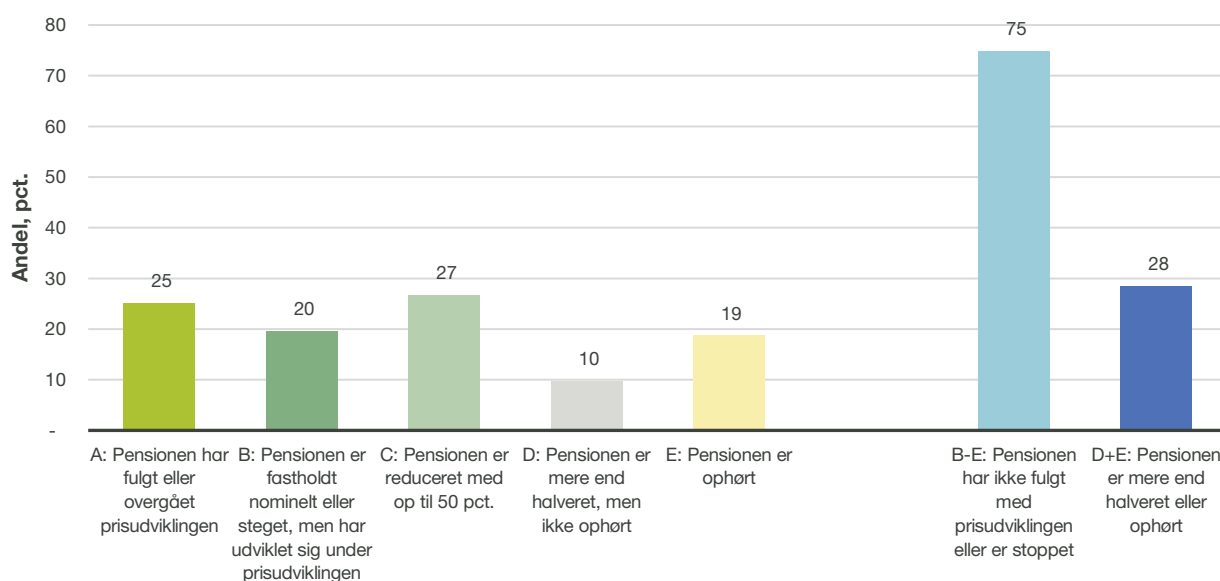
Analysen viser situationen i en periode, hvor prisudviklingen har været nogenlunde afdæmpet og stabil. I lyset af de voldsomt stigende priser i slutningen af 2021 og igennem 2022, vil der sandsynligvis være flere pensionister, der vil opleve, at deres pensioner ikke har kunne følge med priserne. På den anden side er pensionsopsparing en langsigtet investering, hvor de enkelte års stigninger og fald både ift. afkast og prisudvikling, ikke nødvendigvis påvirker pensionen i det lange løb.

I perioden 2010 til 2020 skal årsagen til den faldende værdi af pensionsudbetalingerne blandt andet findes i ratepensionerne. Ratepensioner udbetales over 10-30 år og ophører derfor i løbet af pensionstilværelsen.

Mange med faldende pensionsudbetalinger har enten sparet op udelukkende i ratepensioner eller i høj grad i ratepensioner.

Udviklingen kan forventes at fortsætte, idet andelen, der blev indbetalt til en ratepension, har været stigende, og i 2020 blev der i gennemsnit sat 36,2 pct. af indbetalingerne i hele pensionssystemet ind på en ratepension, mens 6,5 pct. blev indbetalt til en aldersopsparing. En stor del af de kommende pensionisters opsparing er dermed sket i pensioner med en tidsbegrænset udbetalingsprofil.

Figur 5.4.1 Udviklingen i de private pensionsudbetalinger (ekskl. ATP) ift. købekraften – 2010-2020

Note: I analysen indgår alle 68-årige folkepensionister i 2010 med udbetaling fra en løbende pensionsudbetaling (ekskl. ATP), og som stadig var i live i 2020. I perioden 2010 til 2020 steg priserne med 10,1 pct. og lønningerne med 18,5 pct.

Kilde: Danmarks Statistik og ATP, 2022

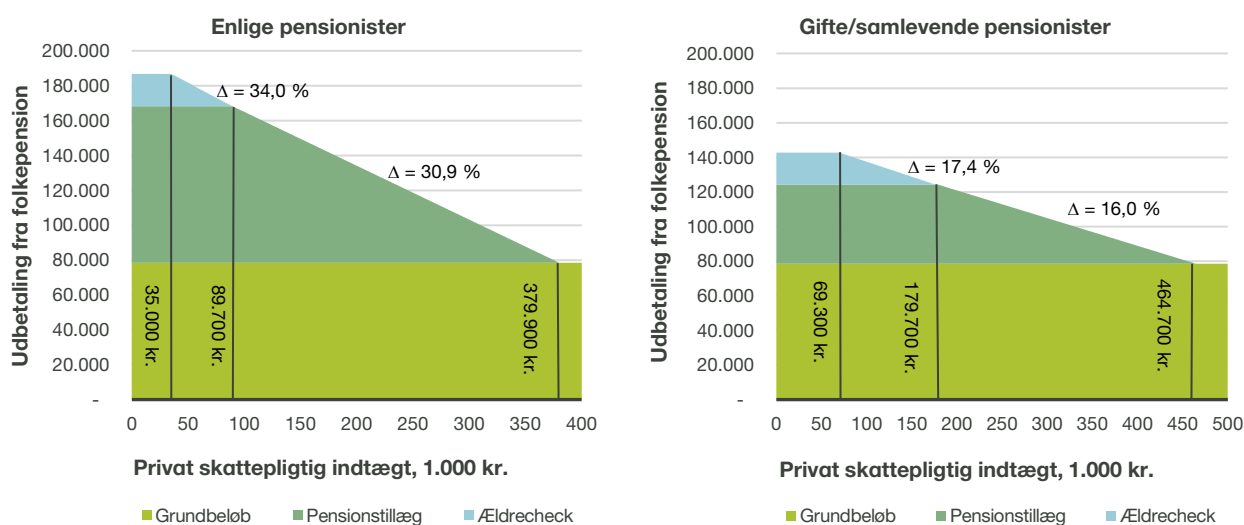
Når værdien af de private pensionsudbetalinger falder, vil samspillet med de offentlige ydelser som folkepension, ældrecheck og boligydelse betyde, at man får mere offentlig pension, fordi den private pension modregnes i disse ydelser.

De offentlige pensioner yder en forsikring mod faldende private pensioner

Det danske pensionssystem er indrettet således, at jo mindre ens egen pensionsopsparing er, jo mere offentlig pension er der udsigt til – og omvendt. Dette skyldes, at private skattepligtige indkomster modregnes i folkepensionens pensionstillæg, ældrechecken, varmetillæg og boligydelsen. Denne modregningsmekanisme – som også kaldes samspilseffekten – betyder således, at pensionister med relativt høje indkomster får mindre i offentlig pension – se Figur 5.4.2. Mekanismen går til gengæld også den anden vej, hvis den enkelte borger oplever, at den private pension af den ene eller den anden grund bliver mindre. I en sådan situation vil en

større offentlig pension kompensere for mindre private pensioner, idet personen så vil opleve mindre modregning i den offentlige pension og dermed bevæge sig tilbage op ad kurven i Figur 5.4.2. Denne mekanisme er også i de senere år blevet omtalt som samspilsudfordringen, fordi kombinationen af modregning og efterfølgende beskatning giver en høj sammensat marginalbeskatning, hvilket kan svække incitamentet til selv at spare op.

Figur 5.4.2 Sammenhæng mellem offentlige pensioner og privat skattepligtig indtægt

Note: Beregnet på baggrund af 2022-satser og regler fra Beskæftigelsesministeriet. Bemærk, at det er antaget, at personen ikke har indtægt fra privat arbejde og dermed ikke vil blive modregnet i folkepensionens grundbeløb. Det er antaget, at den gifte/samlevende person er gift/samlevende med en pensionist.

Kilde: Beskæftigelsesministeriet og ATP, 2022

Når der er udsigt til, at størrelsen på pensionsopspareres egen pension falder, så stiger udbetalingen af de offentlige pensioner typisk. Beskyttelseseffekten eller "forsikringen" i samspillet mellem offentlig og private pensioner gør sig gældende uanset årsagen til den mindre udbetaling fra private pensioner. Årsagerne kan være mange, fx barsel, orlov, deltidspårer, ledighed og sygdom, men det kan også skyldes samfundsmæssige faktorer som svage økonomiske konjunkturer eller lignende. Samspillet beskytter således i høj grad den enkelte mod sådanne risici, som man ikke altid har mulighed for selv at tage hånd om på en systematisk måde. Den modsatte effekt er så, at den automatiske beskyttelse ved mindre private pensioner også kan mindske incitamentet til selv at spare op i private pensioner. Et eksempel på dette er "free riding", hvor personer, der ikke er omfattet af obligatoriske pensioner, vælger slet ikke at spare op, fordi de i høj grad bliver kompenseret for den manglende opsparing i private pensioner i form af højere offentlige pensioner.²⁴

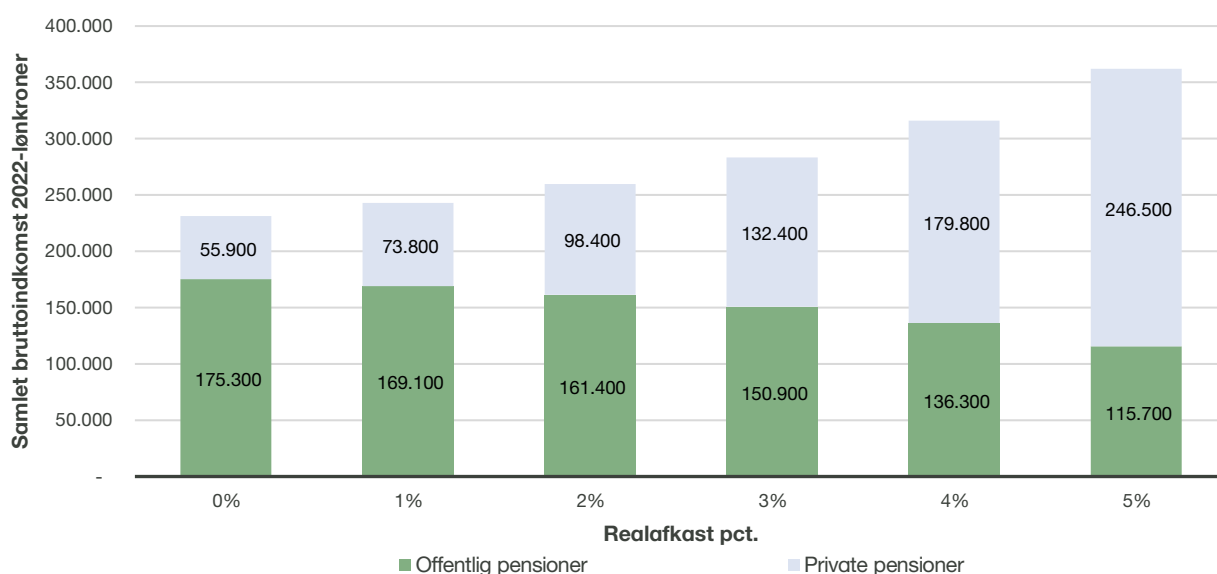
Et andet forsikringselement i de offentlige pensioner og i livsvarige pensioner som ATP Livslang Pension er ift. levetiden. Danskerne lever længere og derfor skal pensionerne strækkes stadigt længere, og borgeren risikerer ganske enkelt at overleve sine ressourcer.²⁵ Selvom den enkeltes private pension bliver lavere, vil

²⁴ Se ATP (2020), "Free-ridere der ikke sparer op til pension får en højere livstidsindkomst", *Faktum* nr. 200.

²⁵ Se ATP (2021), "Øget levetid har lagt stort pres på opsparingsbehovet", *Faktum* nr. 205.

den samlede indkomstnedgang ikke være helt så stor som nedgangen i private pensioner. I Figur 5.4.3 illustreres denne sammenhæng imellem de offentlige pensionsudbetalinger og de private pensionsudbetalinger, når realafkastet (afkastet korrigeret for prisudviklingen) ændrer sig. Af figuren fremgår det, at jo større realafkastet er, jo højere bliver de private pensionsudbetalinger, og jo mindre offentlig pension får man udbetalt.

Figur 5.4.3 Sammenhæng mellem offentlig pension og privat pension ved forskellige niveauer for private pensioner grundet varierende realafkast – inkl. ældrecheck – 2020-lønkrone

Note: Beregningen er lavet for en enlig pensionist, der er berettiget til ældrecheck som pensionist, og som starter sit arbejdsliv i 2020 og igennem arbejdslivet indbetaler 12 pct. af sin årlige bruttoindkomst på 350.000 kr. frem til pensionsalderen. Alle beløb er i 2022-lønkrone.

Kilde: ATP, 2022

Ved et realafkast på 3 pct., i Figur 5.4.3, udgør den samlede bruttoindkomst som pensionist 283.300 kr. – hvoraf de offentlige pensioner udgør 53 pct. Hvis det gennemsnitlige realafkast igennem opsparingsforløbet derimod falder til 1 pct., så reduceres de private pensionsudbetalinger til 73.800 kr. – et fald på 58.600 kr. På grund af modregningsmekanismen stiger de offentlige pensioner, når de private udbetalinger falder. De offentlige pensioner stiger med 18.200 kr. fra 150.900 kr. til 169.100 kr., og udgør nu 70 pct. af bruttoindkomsten mod tidligere 53 pct. De offentlige pensioner kompenserer i dette tilfælde dermed for 1/3 af nedgangen i de private pensioner via modregningsmekanismen. Havde personen også været berettiget til boligydelse, som også modregnes i de private pensioner, ville de offentlige pensioner have kompenseret for op til 50 pct. af nedgangen i de private pensionsudbetalinger.

6.

**ATP's rolle i
det danske
pensionssystem**

6. ATP's rolle i det danske pensionssystem

Det danske pensionssystem er i dag kendetegnet ved at være bygget op som en pyramide med tre lag – også kaldet systemets tre søjler – se Figur 1.3.1 i kapitel 1. ATP skal sammen med de offentlige pensioner sikre en livslang og stabil grundpension i søjle 1. Da en stadig større del af pensionsopsparingerne i søjle 2 sker i markedsrenteprodukter og tidsbegrænsede pensioner, bliver det ekstra vigtigt at have en garanteret og livslang basispension, hvilket understreger at ATP spiller en vigtig rolle sammen med de offentlige pensioner i søjle 1.

Dette kapitel gennemgår ATP's overordnede rolle i afsnit 4.1. Afsnit 4.2 ser på dækningen af ordningerne under ATP – ATP Livslang Pension, SUPP og OP. Afsnit 4.3 fortæller om den garanti, som ATP giver medlemmerne, og endelig gennemgår afsnit 4.4 betydningen af grundpensionen – folkepensionen og ATP Livslang Pension – både for de nuværende og kommende pensionister.

6.1 Fortællingen om ATP Livslang Pension og rollen i pensionssystemet

ATP Livslang Pension er ikke en traditionel arbejdsmarkedspensionsordning, men derimod en obligatorisk lovfæstet socialforsikringsordning, der blev vedtaget ved lov i 1964. Ordningen dækker alle lønmodtagere med mere end 9 timers arbejde om ugen og stort set alle overførselsindkomstmodtagere. Fordi ATP Livslang Pension dækker stort set alle danskere, er vedtaget ved lov og har et bidrag, der er uafhængigt af indkomstniveauet, betragtes ATP Livslang Pension som en del af grundpensionen i søjle 1 sammen med folkepensionen og er dermed med til at gøre en del af grundpensionen opsparingsbaseret. Da den enkelte borger ikke ved, hvilket arbejdsliv vedkommende får, er ATP Livslang Pension med til at sikre alle borgere en rimelig grundpension uanset, hvilket arbejdsliv de ender med at have haft.

De to øvrige søjler – arbejdsmarkedspensionerne i søjle 2 og de individuelle pensioner i søjle 3 – har andre roller. Arbejdsmarkedspensionernes rolle er at sikre en rimelig økonomisk dækningsgrad i pensionstilværelsen, dvs. en sammenhæng mellem indtægten før og efter pensionering. De individuelle pensioners rolle er at sikre den enkelte borgers mulighed for fleksibilitet i sin pensionsopsparing. I 2021 var det lige knap halvdelen – 49 pct. – af de samlede indbetalinger i søjle 2 og 3, der blev indbetalt til ratepensioner eller aldersopsparing, som er produkter, der udbetales over en begrænset tidshorisont. Derfor er det særlig vigtigt, at grundpensionen (herunder ATP) udbetales hele livet.

Udover ATP Livslang Pension varetager ATP koncernen også ordningerne OP og SUPP. OP-ordningen har til formål at reducere restgruppen på pensionsområdet og sikre en større pensionsopsparing blandt flere grupper, der ellers har de allerlaveste pensionsindbetalinger. OP er dermed også i høj grad en ordning under søjle 1. SUPP er en supplerende arbejdsmarkedspensionsordning for førtidspensionister, hvor staten supplerer og indbetaler 2 kr. til pension, hver gang førtidspensionisten indbetaler 1 kr. Gennem SUPP får førtidspensionisterne dermed mulighed for at spare op til en livslang pension – omkring halvdelen af førtidspensionisterne indbetaler til SUPP²⁶.

²⁶ ATP (2019), "Færre nye førtidspensionister vælger at indbetale til SUPP", *Faktum* nr. 186.

ATP Livslang Pension er en garanteret pension. Store dele af ordningerne i søjle 2 har de senere år bevæget sig væk fra de garanterede produkter over til markedsrenteprodukter, hvor der ikke er tilknyttet garantier. Andelen af pensionshensættelser til markedsrenteprodukter i forhold til de samlede pensionshensættelser er ifølge Forsikring & Pension steget fra 4 pct. i 2005 til 47 pct. i 2020, og knap 78 pct. af bruttopræmieindtægterne gik i 2020 til markedsrenteprodukter²⁷. Garantien i ATP Livslang Pension bliver dermed ekstra vigtig, når størstedelen af indbetalingerne ellers placeres i markedsrenteprodukter.

Samtidig er ATP Livslang Pension en kollektiv ordning, hvor alle medlemmer har del i bonuspotentiallet. Dermed bæres både investerings- og levetidsrisikoen kollektivt af alle medlemmer. Risikoen for tab på de finansielle markeder og for længere levetid bæres således igennem det kollektive bonuspotentialle. Dette er til forskel fra markedsrenteprodukterne, hvor det er kunden selv, der bærer den direkte risiko for tab på de finansielle markeder eller for længere levetid. For at ATP kan være med til at sikre en forudsigelig økonomisk grundtryghed igennem hele alderdommen, giver ATP som nævnt en pensionsgaranti, hvilket dog også har betydning for den risiko, ATP kan tage ved investeringen af medlemmernes penge. For at kunne give en pensionsgaranti kræver det, at pengene i højere grad investeres i sikre aktiver, og derfor tager ATP generelt en lavere risiko end hvad man gør i markedsrenteprodukter, hvor man ingenting garanterer, og individet løber hele investeringsrisikoen.

Udbetaling fra ATP Livslang Pension til de danske pensionister er ikke blot med til at skabe økonomisk tryghed – særligt for de svagest stillede – men er samtidigt med til at aflaste de offentlige finanser og bidrage positivt til den finansielle holdbarhed. Dette skyldes, at ATP-ordningen er opsparingsbaseret modsat de offentlige ydelser, der er skattefinansierede. ATP Livslang Pension udbetaler årligt omkring 17 mia. kr. og aflaster dermed de offentlige pensioner med et betydeligt beløb. Derudover har ATP Livslang Pension betalt i størrelsesordenen 100 mia. kr. i PAL-skat de seneste 10 år.

ATP-pensionen dækker næsten alle på arbejdsmarkedet, fordi alle lønmodtagere og næsten alle overførselsmodtagere indbetaler til ATP. Det betyder, at 90 pct. af de 18-65-årige i dag i et givent år indbetaler til ATP, mens omkring 65 pct. indbetaler til en arbejdsmarkedspension og 17 pct. indbetaler til en individuel ordning. ATP-pensionen er dermed også med til at sikre, at der ikke bliver for mange huller i opsparingen, når man befinder sig uden for en lønmodtager ansættelse med en arbejdsmarkedspension. Den brede dækning i ATP-pensionen, og det faktum, at man indbetaler til ATP i næsten alle livets situationer (beskæftigelse og på overførselsindkomster) sikrer, at alle danskere får sparet op til deres egen pension, hvilket giver en mindre skæv fordeling af pensionsformuerne og pensionsindkomsterne, samtidig med at det sikrer dem med de laveste indkomster en højere grundpension.

Fordi ATP-pensionen er et simpelt produkt, (næsten) uden nogen form for valgmuligheder, og samtidig har næsten alle danskere som medlemmer, så er omkostningerne meget lave – en ÅOP på 0,35 pct. i 2022 mod et gennemsnit på ca. 0,9 pct. i pensionsbranchen som helhed. De lave omkostninger sikrer at man får meget pension for de opsparede midler.

²⁷ Se Forsikring & Pensions opgørelse for bruttopræmieindtægter og hensættelser fordelt på markeds- og gennemsnitsrente. Via: <https://www.fogp.dk/statistik/bruttopraemieindtaegter-og-hensaettelser-fordelt-paa-markeds-og-gennemsnitsrente/>

40 pct. af indbetalingerne til pension sker i dag til ratepensioner, som typisk løber i 10-15 år, men 25 pct. af pensionisterne kan forvente at være 30 år eller mere på pension. ATP-pensionen er en livsvarig pension og sikre dermed en pension så længe man lever.

6.2 ATP, SUPP og OP dækker tilsammen næsten alle danskere

ATP havde 5,4 mio. medlemmer ultimo 2021, hvoraf 3,5 mio. borgere indbetalte til ATP Livslang Pension og godt 1 mio. personer modtog udbetaling fra ordningen. ATP's medlemmer dækker både herboende personer og personer bosat i udlandet, der arbejder eller har arbejdet eller boet i Danmark.

Når et medlem bliver folkepensionist, kommer ATP Livslang Pension til udbetaling. Pensionisterne fik udbetalt i alt 17,2 mia. kr. fra ATP i 2021. Udbetalingen består af de garanterede pensioner reguleret med de bonustilskrivninger, der er foretaget løbende igennem opsparingsperioden. En fuld årlig pension for en 66½-årig, der har indbetalt et helt arbejdsliv, udgjorde 26.200 kr. i 2021 (den årlige ATP-pension for en 66½-årig udgjorde i gennemsnit 17.700 kr. i 2021).

I 2020 indbetalte 87 pct. af den danske befolkning mellem 18 og 64 år til ATP Livslang Pension, og for kernetropperne, de 30-59-årige, da udgjorde andelen hele 91 pct. – se Tabel 6.2.1 og Figur 6.2.1. Tilsvarende indbetalte 64 pct. af de 18-64-årige til en arbejdsmarkedspension og kun 16 pct. til en individuel pensioner. ATP er dermed klart den bredest dækkende pensionsordning i Danmark. Efter indførelsen af den nye Obligatoriske Pensionsordning (OP) er endnu flere dækket af en pensionsordning i ATP og i 2020 indbetalte 90 pct. af de 18-64-årige til en pensionsordning under ATP.

ATP Livslang Pension er obligatorisk for alle lønmodtagere, der er fyldt 16 år og arbejder mindst 9 timer om ugen, samt for de fleste modtagere af offentlige overførsler. Nogle få grupper er ikke omfattet af ATP Livslang Pension – det gælder selvstændige, studerende, efterlønsmodtagere, førtidspensionister på den gamle ordning, personer på fleksydelse og modtagere af delpension. Men de fleste af disse grupper blev i 2020 omfattet af OP (se herunder), hvorved det reelt kun er selvstændige og studerende, der står udenfor en ATP-ordning.

Obligatorisk Pensionsordning (OP) blev indført af VLAK-regeringen i 2018, og dækker stort set alle overførselsindkomstmottagere. OP er også et tænkt som et supplement til grundpensionen for dem med de allerlaveste pensioner, og opsparingen i OP er dermed med til at gøre denne gruppe mindre afhængige af offentlige supplerende pensioner. OP trådte i kraft fra 1. januar 2020 med en bidragssats på 0,3 pct., hvorefter der sker en gradvis indfasning, hvor bidragssatsen hæves hvert år med 0,3 procentpoint til den i 2030 når op på 3,3 pct. Når OP-bidraget når op på de 3,3 pct., forventes OP-bidraget at udgøre omkring 40 pct. af ATP-bidraget. Efter indførslen af ordningen i 2020 var knap 1 mio. personer omfattet af OP. OP bliver administreret af ATP, og indbetalingerne indgår i den samlede opsparing i ATP Livslang Pension, når pensionen udbetales.

Supplerende arbejdsmarkedspension for førtidspensionister (SUPP) blev indført i 2003. SUPP er en frivillig pensionsordning for førtidspensionister, hvor staten betaler 2/3 af bidraget. SUPP blev fra starten af 2013 flyttet over i ATP, så pensionen indgår i ATP Livslang Pension, når den udbetales. Pensionen er dermed en

livrente, der kan udbetales, når man når folkepensionsalderen. SUPP betragtes som en del af arbejdsmarkedspensionerne, selvom ordningen administreres af ATP.

Tabel 6.2.1 Andel af befolkningen med indbetalinger til ATP Livslang Pension i 2020, fordelt på aldersgrupper

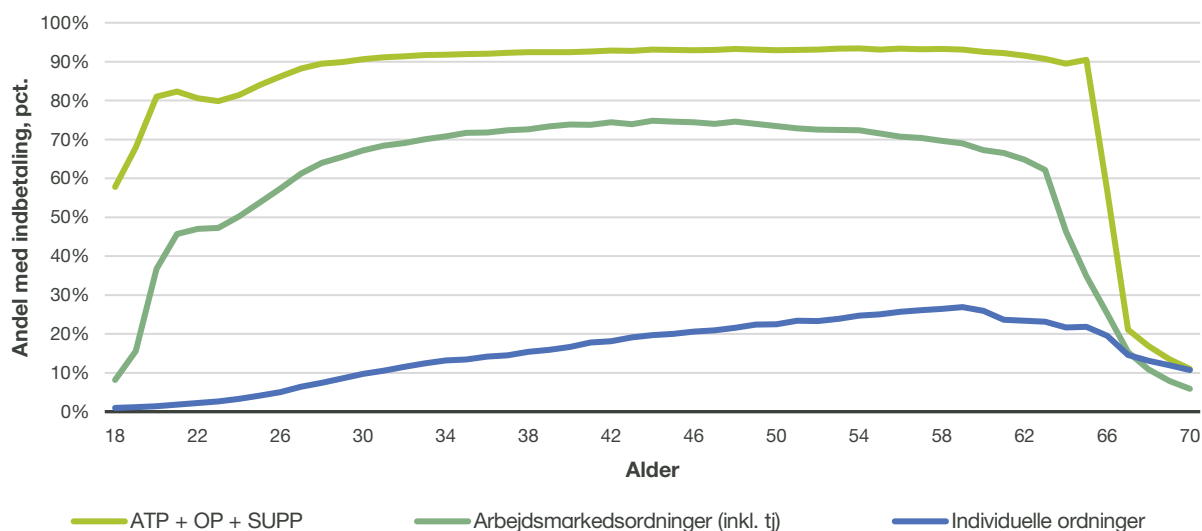
	18-64-årige	25-64-årige	30-59-årige
Antal personer i aldersgruppen	3.511.000	2.998.000	2.247.000
Andel i pct. med indbetalinger til ATP	87	89	91
Andel i pct. med indbetalinger til SUPP	3	4	3
Andel i pct. med indbetalinger til OP	27	30	28
Andel i pct. med indbetalinger til ATP, SUPP eller OP	90	92	93
I alt indbetalt, mia. 2020-lønkroner	9,8	9,1	7,1
Gns. indbetaling blandt dem der indbetaler, 2020-lønkroner	2.879	3.153	3.262

Note: Antallet af personer dækker over herboende personer i aldersgruppen 18-64 år med en positiv indbetaling af den pågældende type. Beløbene er i 2020-lønkroner.

Kilde: Danmarks Statistik og ATP, 2022

ATP er som nævnt den klart bredest dækkende pensionsordning i Danmark. Det gælder lige meget om man ser på de unge, de gamle, eller dem midt imellem. Fordi ATP Livslang Pension dækker næsten alle danskere, er ordningen med til at sikre, at alle danskere får andel i den vækst i samfundet, som investeringsafkast er med til at levere. Når alle danskere får skabt sig eller opsparet en formue og får andel i det løbende afkast af den investerede formue, så modvirker man den fordelingsudfordring, som den franske økonom Thomas Piketty gjorde opmærksom på i 2013 i værket "Kapitalen i det 21. århundrede". Dette gør ATP velegnet til at investere i fx dansk infrastruktur eller i strategisk vigtige selskaber, som alle danskere bør have gavn af.

Figur 6.2.1 Andel af befolkningen med indbetalinger til pensionsordninger fordelt på alder i 2020

Note: Data for 2020. Andelen er et tværsnit blandt personer mellem 18 og 70 år med en positiv indbetaling til en pensionsordning. De beregnede bidrag til tjenestemandspension er inkluderet i kategorien "Arbejdsmarkedsordninger" i figuren. Den gennemsnitlige indbetaling er beregnet blandt personer med en positiv indbetaling til den pågældende pensionsordningstype. Beløb er i 2020-kr.

Kilde: Danmarks Statistik og ATP, 2022

6.3 En moderne garanti og lave omkostninger

ATP udbetales som en livsvarig ydelse til pensionisterne. Dermed supplerer ATP grundpensionen i hele pensionstilværelsen. Den livsvarige ydelse har også en værdi, idet en stor del – omkring 43 pct. – af indbetalinger i sølje 2 og 3 sker i ratepensioner eller aldersopsparing. Samtidig er ATP Livslang Pension en garanteret ydelse, hvor størstedelen af pensionsordningerne i sølje 2 og 3 har bevæget sig væk fra garantierne og over i markedsrentemiljøet.

I 2021 indbetalte ATP's medlemmer samlet 11,5 mia. kr. For en typisk lønmodtager blev der indbetalt 3.408 kr. til ATP, hvoraf 2/3 betales af arbejdsgiveren. Der er en entydig sammenhæng mellem det indbetalte bidrag og det enkelte medlems ret til pension. Hvor meget garanteret pension det enkelte medlem får for sine bidrag, afhænger dog af, hvor langt medlemmet er fra pensionsalderen, fremtidig forrentning af midlerne og forventet levetid.

Figur 6.3.1 Gammel og ny forretningsmodel for ATP Livslang Pension

Kilde: ATP's årsrapport 2021

Frem til og med 2021 blev 80 pct. af de indbetalte ATP-bidrag (efter arbejdsmarkedsbidrag og betaling for dækning ved død) brugt til optjening af pension – det såkaldte garantibidrag. Garantibidraget afdækkes, så ATP altid kan leve op til de pensioner, der er lovet medlemmerne. De sidste 20 pct. af de indbetalte ATP-bidrag er bonusbidraget, som ATP investerer med en højere risiko for at få et forventet højere afkast. Bonusbidraget skal som udgangspunkt bruges til at forhøje medlemmernes pension, så pensionen kan bevare købekraften.

For at sikre muligheden for at udbetale højere og realværdisikrede pensioner ændrede ATP sin forretningsmodel fra starten af 2022. De overordnede principper i ATP's forretningsmodel bevares, nemlig at 80 pct. af bidraget anvendes til optjening af pension (garantibidraget), og at de resterende 20 pct. fortsat er midler, der investeres for at kunne forhøje medlemmernes pension med bonus (bonusbidrag). Samtidig er de 80 pct. fortsat garanteret, hvad angår den forventede levetid. Ændringen består i, at fra 2022 vil de 80 pct. blive delt i to dele for de medlemmer, der har mere end 15 år til folkepensionsalderen. 60 procentpoint vil fortsat blive investeret med lav risiko – rentebidraget – mens 20 procentpoint vil blive investeret med en højere risiko – markedsbidraget.

Den pension, der optjenes for markedsbidraget, vil blive baseret på det afkast, der opnås ved at investere med en højere risiko. Den optjente pension af disse bidrag vil derfor kunne svinge både op og ned, afhængig af det opnåede afkast. Pensionen optjent for rentebidraget vil fortsat blive baseret på markedsrenten.

Rentetilpasning og moderne garanti

ATP Livslang Pension giver en moderne garanti. Det betyder, at den del af årets indbetaling, der går til garantierne, omregnes til en garanteret pension på baggrund af den forrentning man kan opnå i markedet i det år, indbetalingerne finder sted. Tidligere anvendte branchen garantier, som lovede en bestemt forrentning på alle indbetalinger år efter år. Med den moderne garanti sikre man, at år med lave forrentninger kun kommer til at påvirke indbetalingerne fra det år, hvor forrentningen er lav, samtidig med at det hjælper ATP med at gøre det lettere at leve op til de garantier, der gives til medlemmerne. Den ATP-pension, medlemmet

modtager ved pensionering, er både summen af den garanterede pension samt de bonuser der er tilskrevet gennem opsparingsperioden fra bonuspotentialet. For nye ATP-bidrag, da gives garantien for perioder på 15 år af gangen, for at sikre, at man ikke skal give garantier for fx 30 år, hvis forrentningen i det pågældende år er meget lav²⁸.

Lave omkostninger

Omkostninger er den betaling, det enkelte medlem giver livsforsikrings- eller pensions-selskabet for, at de administrerer og sikrer købekraften af pensionsopsparingen. Omkostninger har stor pensionsmæssig betydning, og i værste fald kan høje omkostninger betyde, at pensionen derfor mister købekraft over tid.

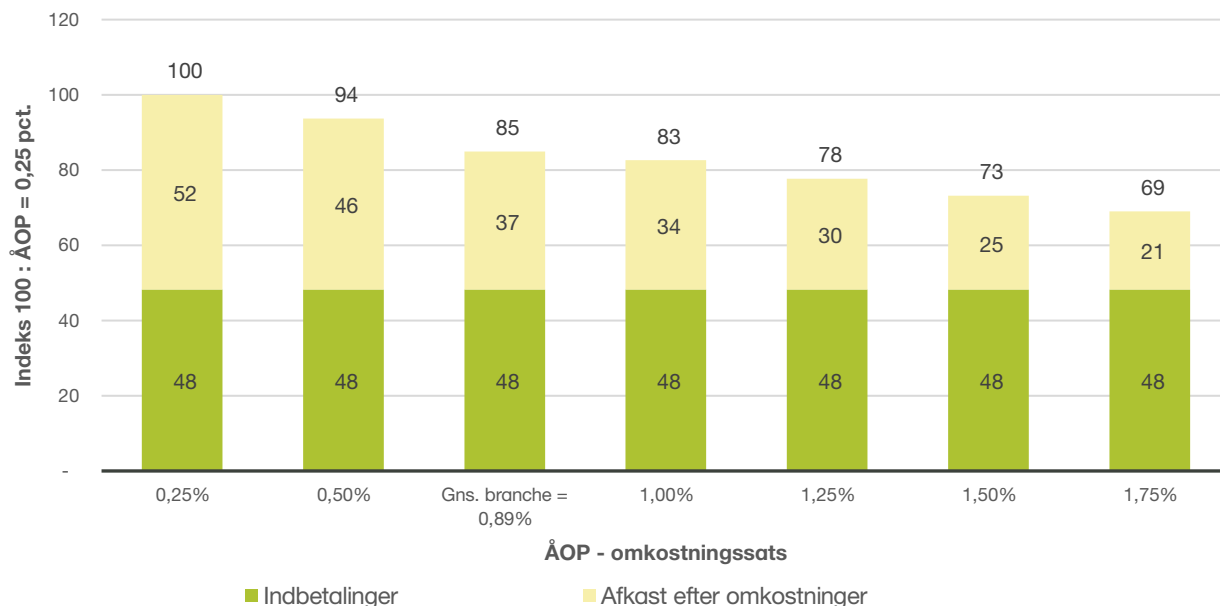
Et selskab som ATP har meget lave administrationsomkostninger. Dette skyldes, at ATP Livslang Pension er et meget simpelt produkt, at administrationen er effektiv, at ordningen er obligatorisk for næsten alle danskere, så medlemsskaren er stor samt at det ikke er muligt at melde sig ud af ordningen. ATP har dermed visse stordriftsfordele, som andre danske pensionskasser ikke har. I 2021 havde ATP administrationsomkostninger på 40 kr. pr. forsikrede svarende til en årlig omkostning på 0,02 pct. af hensættelserne, hvilket er langt den laveste i branchen. Den samlede årlige ÅOP (inkl. Investeringsomkostninger) lå i 2022 på 0,36 pct. Den gennemsnitlige ÅOP i pensionssektoren som helhed ligger på 0,94 pct.

Høje omkostninger kan koste en tredjedel af pensionen

Niveauet for omkostninger har stor betydning for den fremtidige pension, der kommer til udbetaling. Små stigninger i omkostningerne kan over et langt opsparingsforløb vokse til betydelige forskelle i pensionsmæssige udbetalinger. Figur 6.3.2 viser forskellene i pensionsformuer efter 50 års opsparing med forskellige omkostningssatser. Sammenlignet med en omkostningssats på 0,25 pct., vil pensionsopsparingen være ca. 17 pct. mindre med en omkostningssats på 1 pct., og 31 pct. mindre med en omkostningssats på 1,75 pct. I beregningen kan man betragte omkostningerne som "mistet" afkast, der kunne være lagt til indbetalingerne over de 50 år, dog med den forskel at omkostningerne er direkte mistet opsparing, mens en mindre afkastgrad også betyder en mindre betaling af PAL-skat og dermed ikke slår fuldt igennem i opsparingen.

²⁸ Se ATP koncernens årsrapport 2020 for en uddybende beskrivelse.

Figur 6.3.2 Betydningen for pensionsopsparingen ved ændring i omkostningssatsen, adm. omkostning på 0,25 % = indeks 100

Note: Figuren viser, hvor meget en pensionsopsparing kan falde i værdi ved en højere omkostningssats. Antagelser bag typepersoner bygger på Forsikring & Pensions langsigtede samfundsforudsætninger for 2021, samlede omkostninger på 0,89 pct. samt en årlig indkomst på 350.000 kr. og 12 pct. årlig indbetaling. Afkastet er fratrukket PAL-skat og omkostninger.

Kilde: ATP, 2021

I Figur 6.3.2 er pensionsopsparingen opdelt efter den del der kommer fra pensionsbidragene, og den del der kommer fra afkastene efter PAL-skat og omkostninger. Da kan man se, at omkostningernes størrelse betyder rigtig meget for den stigning, der kommer fra afkast på opsparingen, fordi omkostningerne skal fratrækkes afkastet. Hvis udgangspunktet er gennemsnittet i branchen, er det tydeligt at man får et større bidrag fra afkastet ved en lavere omkostningssats og mindre ved en højere omkostningssats.

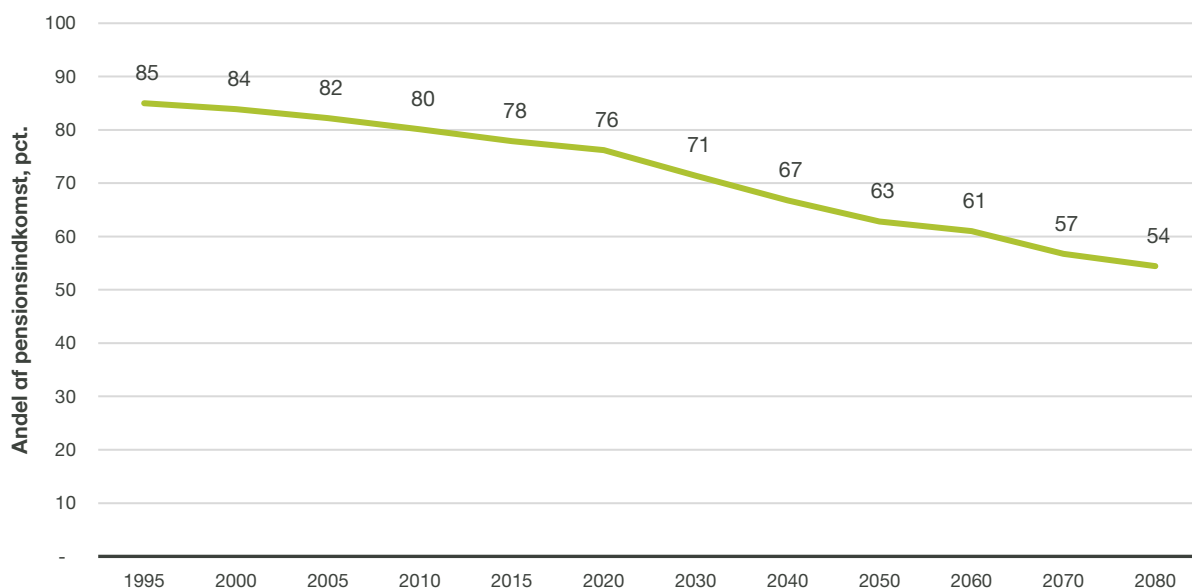
6.4 Grundpensionen er vigtig i dag og i fremtiden

Grundpensionen – folkepensionen og ATP Livslang Pension – har som nævnt til formål at sikre en grundlæggende pensionsindtægt for alle pensionister. Sammen med de supplerende sociale ydelser udgør grundpensionen altså et slags fattigdomsværn og skal i det perspektiv være socialt målrettet og i særlig grad komme svagere stillede til gode. ATP Livslang Pension er derfor med til at sørge for den økonomiske grundsigkerhed for alle pensionister, mens arbejdsmarkedspensionerne i søjle 2 er med til at sikre pensionisterne en indkomst, der er rimelige i forhold til indkomsten gennem arbejdslivet. Endelig er de individuelle pensioner i søjle 3 med til bl.a. at sikre borgerne fleksibilitet i deres pensionsopsparing.

3 ud af 4 pensionskroner kommer fra de offentlige pensioner
og ATP Livslang Pension

Selvom større grupper i dag løbende indbetaler til arbejdsmarkedspensioner og har gjort det siden slutningen af 1980'erne, udgør de offentlige pensioner og ATP Livslang Pension stadig langt den største andel af indkomsten for de fleste pensionister. I 2021 udbetalte ATP ca. 17,3 mia. kr. til de danske pensionister og udgjorde i gennemsnit sammen med folkepensionen og de supplerende sociale ydelser 76 pct. af pensionisternes pensionsindkomst i 2020. Udbetalingerne fra private pensioner er steget støt i takt med udbygningen af arbejdsmarkedspensionerne, og udviklingen vil fortsætte mange år endnu med at bevæge sig mod en mindre afhængighed af folkepensionen på lang sigt, hvilket sikrer den finansielle holdbarhed.²⁹ Arbejdsmarkedspensionerne vil først være fuldt modnede, når alle pensionister har haft mulighed for at betale et fuldt pensionsbidrag gennem et helt arbejdsliv, hvilket med de nuværende regler vil ske omkring 2080. På dette tidspunkt vil grundpensionen stadig have en stor betydning for pensionisternes pensionsindkomster. Faktisk viser en fremskrivning af de nuværende opsparingsmønstre, at mere end halvdelen af pensionskronerne fortsat forventes at komme fra grundpensionen i 2080 – se Figur 6.4.1.

Figur 6.4.1 Søjle 1's andel af pensionsindkomsten fra 1995 til 2080

Note: Figuren viser søjle 1 (de offentlige pensioner og ATP-pensionen), som andel af den samlede pensionsindkomst (folkepension, ældrecheck, varmetillæg, boligydelse, ATP, arbejdsmarkedspensioner og individuelle pensioner). I opgørelsen indgår alle folkepensionister, der er 1 år over folkepensionsalderen, og som modtog folkepension. Perioden 1995-2020 er baseret på registerdata, mens tallene fra 2030-2080 er baseret på egne beregninger på baggrund af en fremskrivning af den danske befolkning fra DREAM-gruppen.

Kilde: ATP's beregninger på baggrund af registerdata fra DST og en fremskrivning fra DREAM, 2022

Grundpensionen har stor betydning for de fleste pensionister både i dag og på sigt i fremtiden, men særligt for de pensionister, der har de laveste indtægter. Faktisk udgør de offentlige ydelser og ATP Livslang Pension

²⁹ Finansiell holdbarhed betyder, at de offentlige finanser er sunde på lang sigt. Grundlæggende er det et spørgsmål om, at der skal være balance i det offentlige udgifter og indtægter. Når flere får udbetalinger fra opsparingsbaserede pensioner og i tiltagende grad så store udbetalinger, at de vil blive modregnet i de offentlige ydelser, mindskes statens udgifter til offentlige pensioner, hvilket øger den finansielle holdbarhed.

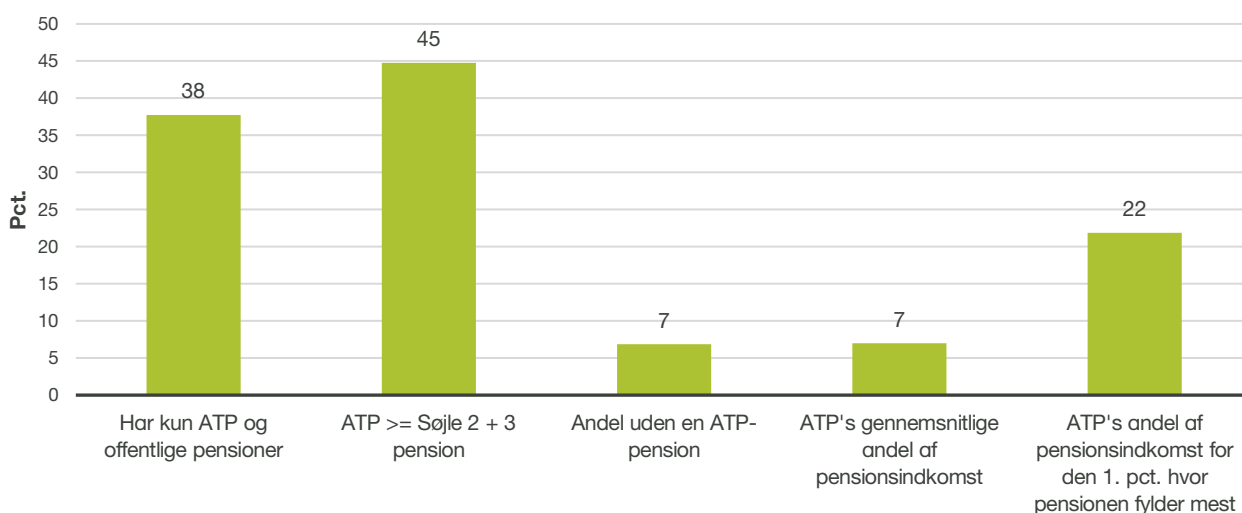
mere end 90 pct. af pensionsindkomsten for den tredjedel af pensionisterne, der har de laveste indtægter – og ATP Livslang Pension udgør omkring 10 pct. af indkomsten for de 25 pct. med de laveste indkomster.

Der er flere årsager til, at grundpensionen står for så stor en andel af pensionskronerne. For det første har knap 40 pct. af pensionisterne i dag stadig kun offentlige pensioner og ATP Livslang Pension som indkomst, fordi de ikke har løbende udbetalinger fra en arbejdsmarkedspension eller en individuel pensionsopsparing. For det andet er systemet slet ikke indstillet på at skulle "erstatte" folkepensionens ydelser med opsparingsbaserede ordninger. Den enkelte borger ville skulle spare voldsomt meget mere op til pension, hvis man selv skulle spare op svarende til folkepensionens ydelser – og i endnu højere grad, hvis man også indregner de supplerende sociale ydelser som boligydelse og varmetillæg. For det tredje har de nye arbejdsmarkedspensioner godt nok eksisteret i knap 30 år, i den periode har bidragssatserne kun været på fuldt niveau det seneste årti, hvilket i pensionssammenhænge er relativt kort tid. Der er også mange beskæftigede, der slet ikke har været omfattet af en arbejdsmarkedspension, fordi de har arbejdet på den uorganiserede del af arbejdsmarkedet eller fordi deres overenskomst endnu ikke havde en arbejdsmarkedspension. Endelig har nogle personer tilbragt længere perioder på kanten af arbejdsmarkedet på overførsler og har derfor ikke indbetalt ret meget til en arbejdsmarkedspension eller en individuel ordning.

De samme forklaringer betyder, at for knap halvdelen af de danske pensionister er ATP-pensionen faktisk lige så stor som – eller større end – de samlede udbetalinger fra pensionistens arbejdsmarkedspension og individuelle pension.

I 2020 modtog 92 pct. af de danske pensionister en udbetaling fra ATP Livslang Pension. Men ATP-pensionen har vidt forskellig betydning for de enkelte pensionister, afhængigt af hvilket arbejdsliv de har haft – se Figur 6.4.2.

Figur 6.4.2 ATP-pensionens betydning for pensionisterne – 66+-årige pensionister i 2020

Noter: Figuren viser ATP-pensionens betydning for forskellige grupper af pensionister.

Kilde: Danmarks Statistik og ATP, 2021

Der er som nævnt en stor gruppe af pensionister, som aldrig har været omfattet af en arbejdsmarkedspension eller en individuel pension. Disse 38 pct. af pensionisterne har kun ATP Livslang Pension og offentlige pensioner. En del af disse har betalt til ATP Livslang Pension gennem hele livet, men har ikke været omfattet af en arbejdsmarkedspension. For dem udgør deres ATP-pension i gennemsnit 23.400 kr. årligt, hvilket svarer til i gennemsnit 22 pct. af deres pensionsindkomst. I den anden ende af skalaen befinder sig de personer, der aldrig har været på arbejdsmarkedet (eller overførselsindkomster) eller som har været selvstændige hele livet. De har aldrig indbetalt til ATP, og ATP-pensionen udgør derfor 0 pct. for denne gruppe.

På tværs af alle pensionister udgjorde ATP Livslang Pension i gennemsnit 7 pct. af pensionsindkomsten, svarende til en gennemsnitlig udbetaling på 15.721 kr. For 45 pct. af pensionisterne er udbetalingen fra ATP Livslang Pension større end eller lige så stor som udbetalingerne fra søjle 2 og 3, hvilket understreger, at ATP Livslang Pensions betydning for rigtig mange pensionister.

7.

Appendiks

7. Appendiks

7.1 Ordbog

Administrationsomkostning

Administrationsomkostninger er de omkostninger der er forbundet med at administrere en pensionsordning. Omkostningerne dækker fx pensionselskabets udgifter til løn, husleje, it, revision, kundeservice, informationsmateriale. Administrationsomkostningerne indeholder også omkostninger forbundet med administration af tilknyttede forsikringsdækninger.

Aldersopsparring

Aldersopsparring blev indført i 2013 som en afløser for den afskaffede kapitalpension. Aldersopsparring er en pensionsordning, der kan oprettes privat i et pengeinstitut eller pensionselskab eller via en arbejdsgiver.

Der er ikke fradrag for indbetalingerne til en aldersopsparring, da indbetalingen beskattes med det samme. Til gengæld skal der ikke betales skat eller afgift af udbetalingen fra en aldersopsparring. Aldersopsparringen udbetales normalt som et engangsbeløb, men kan også udskydes eller udbetales i mindre dele.

Alderen på indbetalingstidspunktet afgør, hvor meget der må indbetales til en aldersopsparring uden betaling af ekstra afgift. Hvis der er mere end 5 år til folkepensionsalderen må der indbetales 5.500 kr. (2021-sats) årligt. Hvis der er mindre end 5 år til folkepensionsalderen, eller hvis man er folkepensionist, må der indbetales op til 54.200 kr. (2022-sats).

ATP Livsvarig Pension

ATP Livslang Pension er en garanteret livsvarig pensionsordning, som man indbetaler til obligatorisk via sit arbejde eller via sin overførselsindkomst. Arbejdsgiveren og staten indbetaler 2/3 af pensionsbidraget, mens lønmodtageren og overførselsindkomstmodtageren selv bidrager med 1/3. Alle, der er fyldt 16 år og har mere end ni timers arbejde pr. uge, indbetaler til ATP Livslang Pension. Er man ikke omfattet obligatorisk, kan man i nogle tilfælde vælge frivilligt at indbetale til ATP Livslang Pension. Man betaler indkomstskat, men ikke AM-bidrag (det betales på indbetalingstidspunktet) af den livsvarige udbetaling fra ATP Livslang Pension.

Boligyldelse

Boligstøtte til folkepensionister kaldes for boligydelse. Boligyldelsens størrelse afhænger blandt andet af husstandens indkomst og formue samt af behov og konkrete boligudgifter. Boligyldelsen er skattefri og kunne i 2022 for almindelige pensionister maksimalt udgøre 51.360 kr. I visse tilfælde kan boligydelsen forhøjes, fx i ældrebolig eller plejebolig, hvis der er hjemmeboende børn, en i husstanden er stærkt bevægelseshæmmet, m.fl.

Decil

Decil – eller tiendedel – er et opdelingsprincip, hvor en population opdeles i 10 lige store grupper rangeret efter størrelsen på en bestemt variabel. I decil 1 placeres den tiendedel med de laveste værdier på sorteringsvariablen, og så fremdeles.

Folkepensionens grundbeløb

Folkepensionens grundbeløb – eller bare grundbeløbet – er den grundlæggende ydelse i folkepensionen (der også består af pensionstillægget og den supplerende pensionsydelse (ældrecheck)). Grundbeløbet indtægtsreguleres alene på baggrund af privat arbejdsindkomst over 348.700 kr. (2022-grænse) og er dermed ikke påvirket af størrelsen af private pensionsudbetalinger. Grundbeløbet kunne i 2021 maksimalt udgøre 78.564 kr. årligt. Grundbeløbet er skattepligtigt i lighed med pensionstillægget og ældrechecken. Der betales ikke AM-bidrag af grundbeløbet.

Gennemsnitsrenteprodukt

Et gennemsnitsrenteprodukt er traditionelt en pensionsordning, hvor selskabet garanterer en fast rente på kundens pensionsopsparing, for at ujævne udsving i de årlige investeringsafkast. Gennemsnitsrenteprodukterne kaldes også for garanterede ordninger. Et gennemsnitsrenteprodukt består typisk af en individuel garanti og en kollektiv pulje – nogle gange kaldet bonuspotentialer eller det kollektive bonuspotentiale. Bonuspotentialer skal være med til at sikre at garantiene kan bevare deres købekraft, og at pensionerne kan udbetales hele livet når levetiden stiger (uventet). Kollektivet bærer således investerings- og levetidsrisikoen i et gennemsnitsrenteprodukt.

En variation af gennemsnitsrenteproduktet findes i ATP Livslang Pension, hvor 80 pct. af årets indbetaling går til køb af en garanteret livslang pension, baseret på de aktuelle markedsforhold (vedrørende forventet levetid og rente) på tidspunktet for udstedelsen af garantiene.

Grundpension

Grundpensionen består af de offentlige pensioner (folkepensionens ydelser og supplerende sociale ydelser som boligydelse og varmetillæg) og ATP Livslang Pension. Grundpensionen skal sikre grundtryghed og beskytte mod fattigdom.

Indtægtsregulering (modregning)

Offentlige pensioner og supplerende sociale ydelser nedreguleres typisk, i takt med at den private skattepligtige indkomst vokser – dette kaldes også for modregning. Ofte er der en nedre grænse for, hvornår modregningen af ydelserne begynder. Indtægtsreguleringen kan afhænge af personens egen personlige indkomst, eller af husstandens samlede indkomst, hvis man er gift/samlevende.

Investeringsomkostning

Investeringsomkostningen er de omkostninger, der følger af at investere en pensionsordnings midler. Det overordnede princip er, at alle omkostninger i alle lag af alle investeringer skal opgøres og medregnes i investeringsomkostningerne.

Kapitalpension

Kapitalpension er en pensionsordning, der udbetales som et engangsbeløb. Kapitalpensionen har ikke kunnet tegnes siden 2013, hvor de blev erstattet af aldersopsparing, og derfor kan man ikke længere indbetale til kapitalpensioner. Der betales en afgift på 40 pct. når kapitalpensionen udbetales. Man kan vælge at ændre en kapitalpension til en ratepension, aldersopsparing eller livrente, så længe afgiften til staten ikke er blevet betalt.

Livrente (Livsvarig pension)

Livsvarig pension – også kaldet livrente – er en pensionsordning, som sikrer udbetaling fra det tidspunkt, man går på pension og resten af livet. Pensionen udbetales typisk hver måned. Der betales indkomstskat, men ikke AM-bidrag (det betales på indbetalingstidspunktet) af udbetalinger fra livsvarige pensioner.

Indbetalinger til livsvarige pensioner er fuldt fradragsberettigede. Der er dermed ingen skattemæssige grænser for indbetalingens størrelse, der kan indbetales på en gang eller løbende. Hvis man selv opretter (privattegner) en livrente, og kun laver enkeltstående indbetalinger, skal fradraget for indbetalingerne deles ligeligt op over 10 år.

Marginalskat

Marginalskatten er den skattesats, der betales på den sidst tjente/udbetalte krone. En sammensat marginalskat er den samlede skat der betales af den sidst tjente krone, når man tager højde for både den almindelig beskatning samt indtægtsreguleringen (modregningen) i de offentlige ydelser pga. af den private skattepligtige indkomst.

Markedsrenteprodukt

Ved et markedsrenteprodukt bliver indbetalingerne til pension, forrentet med præcis det løbende afkast, der til enhver tid kan opnås på de finansielle markeder. Værdien af pensionsordningen vil derfor svinge med variationen på de finansielle markeder. Dermed bærer pensionsopspareren i et markedsrenteprodukt selv investeringsrisikoen. Opspareren bærer ofte også levetidsrisikoen. Mange markedsrenteprodukter er opbygget sådan, at risikoen er aftagende med alderen (livscyklusprodukt).

OP

Obligatorisk Pensionsordning (OP) dækker stort set alle overførselsindkomstmodtagere og skal være med til at sikre, at personer der i længere perioder modtager overførselsindkomster, får en højere pension når de når pensionsalderen. OP bliver gradvist indfaset fra 2020 med en bidragssats på 0,3 pct., hvorefter bidragssatsen hæves hvert år med 0,3 procentpoint til den i 2030 når op på 3,3 pct. Derefter skal der tages stilling til om bidragssatsen skal forhøjes yderligere. OP administreres af ATP og udbetales som en livrente sammen med ATP Livslang Pension.

Offentlige pensioner

De offentlige pensioner består af folkepensionens ydelser (grundbeløb, pensionstillæg og ældrecheck), samt de supplerende sociale ydelser som fx varmetillæg og boligydelse. De offentlige pensioner er finansieret via skatterne og er ikke betinget på forudgående bidrag (se evt. PAYG). Der kan være andre krav ift. at modtage offentlige pension, fx er der krav om at man skal have boet en vis del af sit liv i Danmark for at kunne modtage fuld (eller delvis) folkepension.

PAL-skat

Pensionsafkastskatten (også kaldet PAL-skat efter pensionsafkastbeskatningsloven) er den skat, der årligt betales af det løbende afkast af al dansk pensionsopsparing. Skattesatsen har siden 2012 været på 15,3 pct.

PAYG

PAYG er forkortelsen for "pay as you go", som betyder, at en ydelse eller udgift finansieres indenfor samme år og dermed ikke har et opsparingselement som del af finansieringen. Begrebet bruges ofte om fx offentlige pensioner som folkepension og ældrecheck, hvor årets udgifter er finansieret af årets indtægter (skatter).

Pensionstillæg

Pensionstillægget er en af folkepensionens ydelser (udover grundbeløbet og den supplerende pensionsydelse (ældrecheck)). Pensionstillægget indkomstreguleres ift. den skattepligtige indkomst når indkomsten overstiger modregningsgrænsen. Tillæggets størrelse er ca. dobbelt så stort for enlige, som for par, for at kompensere for de stordriftsfordele par har ift. enlige. Den maksimale sats for pensionstillægget i 2022 var 89.664 kr. årligt for reelt enlige og 45.600 kr. om året for øvrige. Pensionstillægget er skattepligtig indkomst i lighed med folkepensionens grundbeløb og ældrechecken. Der betales ikke AM-bidrag af pensionstillægget.

Personlig tillægsprocent

Den personlige tillægsprocent, som er mellem 0 og 100 pct., har betydning for, hvor meget fx ældrecheck, varmetillæg, mediecheck og helbredstillæg, en person kan få udover folkepensionen. Procentsatsens størrelse afgør, hvor stor en andel man kan få af de pågældende ydelser (hvis man er berettiget til dem). Tillægsprocenten aftrappes fra 100 til 0 pct. i takt med at den personlige skattepligtige indkomst stiger. For enlig aftrappes den tillægsprocent fra 100 til 0 i indkomstintervallet 35.000 kr. til 89.700 kr. For par/gifte aftrappes tillægsprocenten fra 100 til 0 i indkomstintervallet 69.300 kr. til 179.700 kr. i 2022.

Private pensioner

De private pensioner er alle de pensioner, hvor der optjenes en individuel pensionsrettighed/pensionsformue enten via konkret bidrag eller via en løbende rettighedsopretning (som i tjenestemandspensionsordningen). Private pensioner dækker over ATP Livslang Pension, arbejdsmarkedspensioner, tjenestemandspension og individuelle pensioner.

Ratepension

Ratepension er en pension, der udbetales i lige store rater (fx hver måned) i en nærmere aftalt periode på mindst 10 år og højst 30 år. Der betales indkomstskat, men ikke AM-bidrag (det betales på indbetalingstidspunktet) af udbetalinger fra ratepensionsordninger. Man kan få fradrag for indbetalinger til ratepension på op til 59.200 kr. i 2022. Indbetalinger udover dette er skattepligtige.

Restgruppe

Pensionssystemets restgruppen er de personer, der som pensionister ikke har en privat pension eller har en så lille privat pension, at de er afhængige af supplerende sociale ydelser i pensionstilværelsen. Restgruppen opgøres ofte ud fra indbetalingerne, men kan også opgøres blandt pensionisterne direkte vha. af en fremskrivning.

Satsregulering

Satsreguleringsprocenten, som blev indført i 1991, er den sats, hvormed de fleste offentlige ydelser reguleres årligt. Satsreguleringsprocenten er fra og med 1992 beregnet på baggrund af udviklingen i den almindelige lønudvikling 2 år tidligere, hvis denne overstiger 2 pct. Hvis udviklingen er under 2 pct., er

satsreguleringsprocenten lig 2 pct. Fra 2012 har der været et fradrag til satspuljen på 0,3 procentpoint af stigningen (svarende til at satstilpasningsprocenten er 0-0,3 pct. point lavere end tilpasningsprocenten).

SUPP

Supplerende arbejdsmarkedspension for førtidspensionister (SUPP) blev indført i 2003. SUPP er en frivillig pensionsordning for førtidspensionister, hvor staten betaler 2/3 af bidraget. SUPP blev fra starten af 2013 flyttet over i ATP, så pensionen indgår i ATP Livslang Pension, når den udbetales. Pensionen er en livrente, der kan udbetales, når man når folkepensionsalderen. SUPP betragtes som en del af grundpensionen, da ordningen administreres af ATP.

Varmetillæg

Varmetillæg er et offentligt tilskud til pensionister til el, gas, olie og andre former for brændsel til opvarmning. Varmetillæggets størrelse afhænger blandt andet af husstandens indtægter, formue og konkrete varmeudgifter. Både lejere og ejere kan søge om varmetillæg. Varmetillægget er skattefrit og kunne i 2022 maksimalt udgøre 7.486 kr. årligt for gifte/samlevende og 9.549 kr. årligt for enlige.

Ældrecheck (den supplerende pensionsydelse)

Ældrechecken hedder officielt "den supplerende pensionsydelse" og er målrettet de økonomisk dårligst stillede folkepensionister. Ældrechecken medregnes som en del af folkepensionens ydelser (sammen med grundbeløbet og pensionstillægget) og udgjorde i 2022 maksimalt 18.600 kr. årligt. Ældrechecken indtægtsreguleres (modregnes) på baggrund af øvrige skattepligtige indtægter og følger aftrapningen i den personlige tillægsprocent. Hvis den likvide formue er større end 93.000 kr. (2022-grænse), så kan man ikke modtage ældrecheck uanset størrelsen af den skattepligtige indkomst. Ældrechecken er skattepligtig.

7.2 Rapportens datagrundlag

Rapporten bygger primært på et befolkningsdatasæt, der er dannet på baggrund af registre stillet til rådighed gennem Danmarks Statistiks forskerordning. De vigtigste data til dette befolkningsdatasæt er registrene over befolkningen, indkomsterne, arbejdsstyrkestatistikken, sociale pensioner og løn.

Danmarks Statistik stiller opdatering af data samt evt. nye data til rådighed løbende. Dog er opdatering af mikrodata for personindkomster, som er den vigtigste datakilde bag denne rapport, afhængig af SKATs årlige slutligning. Mikrodata for personindkomster er sædvanligvis til rådighed i marts/april – 15 måneder efter afslutningen af det år, de vedrører. Derfor vedrører de nyeste registerdata i denne rapport indkomståret 2020.

Det andet vigtige datasæt i rapporten er opgørelsen af pensionsformuerne. Siden 2014 er pensionsformuerne blevet indberettet på skattekode-niveau og har været tilgængelige via forskerordningen. ATP har sammensat et register dækkende fra 1994 til 2020, som følger individernes opsparing til pension – dog er der et databrud grundet manglende indsamling af data i 2013. Formuerne er opsplittet på skattekoder, hvilket vil sige, at der kan differentieres mellem de forskellige pensionstyper i formuerne.

7.3 Litteraturhenvisning

ATP (2018). "Hver femte løber tør for pension efter ti år på pension". Analyse. Faktum nr. 180. Tilgængelig via: <https://www.atp.dk/vores-opgaver/atp-livslang-pension/pensionsanalyser/nyhedsbrevet-faktum/180-hver-femte-loeber-toer>

ATP (2019). "Hver anden pensionskrone kommer også i fremtiden fra det offentlige og ATP". Analyse. Faktum nr. 184. Tilgængelig via: <https://www.atp.dk/vores-opgaver/atp-livslang-pension/pensionsanalyser/nyhedsbrevet-faktum/184-hver-anden>

ATP (2019). "Færre nye førtidspensionister vælger at indbetale til SUPP". Analyse. Faktum nr. 186. Tilgængelig via: <https://www.atp.dk/vores-opgaver/atp-livslang-pension/pensionsanalyser/nyhedsbrevet-faktum/186-faerre-nye>

ATP (2020). "Free-ridere der ikke sparer op til pension får en højere livstidsindkomst". Analyse. Faktum nr. 200. Tilgængelig via: <https://www.atp.dk/vores-opgaver/atp-livslang-pension/pensionsanalyser/nyhedsbrevet-faktum/200-free-ridere-der-ikke>

ATP (2020). "Aldersopsparingens popularitet vokser – men indbetalingerne er små". Analyse. Faktum nr. 203. Tilgængelig via: <https://www.atp.dk/vores-opgaver/atp-livslang-pension/pensionsanalyser/nyhedsbrevet-faktum/203-aldersopsparingens>

ATP (2021). "Øget levetid har lagt stort pres på opsparingsbehovet". Analyse. Faktum nr. 205. Tilgængelig via: <https://www.atp.dk/vores-opgaver/atp-livslang-pension/pensionsanalyser/nyhedsbrevet-faktum/205-oeget-levetid-har-lagt>

ATP (2022). "Sådan hænger din opsparing og indkomst sammen som pensionist". Analyse. Faktum nr. 209. Tilgængelig via: <https://www.atp.dk/dokument/faktum-209-saadan-haenger-din-opsparing-og-indkomst-som-pensionist-sammen>

Beskæftigelsesministeriet (2022). "Fremtidssikring af et stærkt pensionssystem". Rapport fra kommissionen om tilbagetrækning og nedslidning. Tilgængelig via: <https://bm.dk/arbejdsomraader/kommissioner-ekspertudvalg/kommissionen-om-tilbagetrækning-og-nedslidning/>

Finansministeriet (2017). "Det danske pensionssystem nu og i fremtiden". Økonomisk analyse. Tilgængelig via: <https://www.fm.dk/oekonomi-og-tal/oekonomisk-analyse/2017/det-danske-pensionssystem-nu-og-i-fremtiden>

Forsikring og Pension (F&P) (2022). "Historisk høj tilbagetrækningsalder". Nyhed inkl. statistikker og dokumentation. Tilgængelig via: <https://www.fogp.dk/nyheder/historisk-hoej-tilbagetrækningsalder/>

Jørgensen, Michael (2007). "Danskernes pensionsopsparinger – en deskriptiv analyse". SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd. Tilgængelig via: <https://www.vive.dk/da/udgivelser/danskernes-pensionsopsparinger-3714/>

Piketty, Thomas (2013). "Le capital au XXIe siècle". Udgivet på dansk i 2016 fra Gyldendal.

Social og indenrigsministeriet (2019). "*Efterlønsordningen i dag*". Økonomisk analyse nr. 37. Tilgængelig via:
<https://im.dk/publikationer/2019/jan/efterloensordningen-i-dag/>